

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

ORDU- PERŞEMBE ÖRNEKLERİ İLE OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞLARI
(Efirli Yalı Cami Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı)

HAZIRLAYAN

Cansu ÇARKCI

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Sevinç EREN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2021

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “Ordu- Perşembe Örneklere İle Osmanlı Dönemi Mezar Taşları (Efirli Yalı Cami Haziresi ve Beyli Halil AĞa Mezarlığı)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..../..../ 2021

Cansu ÇARKCI

TEŞEKKÜR

Anadolu insanının tarihine duyduğu hassasiyet, geçmişi ile kurduğu sağlam bağlarıyla uzun yıllar yaşamıştır. Yüzyıllarca tarih sahnesinde bulunan Türkler, pek çok coğrafyaya yayılmış buradaki milletlerin kültürleri ile kendi kültürel benliğini unutmamış, aksine kendi kültürlerini zenginleştirerek buldukları topraklara da unutulamaz ve yok olmayacak şekilde izlerini bırakmışlardır. Çeşitli sosyal yapı faaliyetlerinin yanı sıra bu topraklarda yaşamış ve doğal süreç içerisinde ölmüş olan atalarına ihtişamlı ve sanatsal mezar yapılarını da yapmayı ihmal etmemişlerdir. Türkler’ de mezar anlayışı çok öncelere dayanan eski bir gelenektir. Türkler’ in İslamiyet’i kabul etmesinin ardından önemini hiç kaybetmeyen mezar anlayışı, İslamiyet’in ölülerine verdiği değer, Türklerin ölülerine duyduğu saygı ve onların sanatsal zevk ve anlayışının birleşmesi ile tarihi bir hüviyet kazanmıştır. Hemen hemen her kaynakta yer verilen mezar taşlarının bu toprakların tapu senedi niteliğinde olduğunu belirten ifade, bizlerin bu topraklarda yılladır yaşadığımızı gösteren doğal bir belgedir. Bütün bu nedenlere dayanarak önemini belirttiğimiz mezar taşları, Karadeniz bölgesinin biri sahil şeridinde Efirli’ de diğeri yakın bir bölge olan Beyli mahallesinde bulunan mezar taşları hakkında Sanat Tarihi Bilim Dalı içerisinde kültürel ve sanatsal kimliğine farklı bir açıdan bakmaya bizleri yöneltmiştir.

Bu anlamda konunun belirlenmesi ve araştırmalarımın bilimsel kazanım olarak ilerlemesi için katkılarından dolayı başta danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Sevinç EREN olmak üzere Sanat Tarihi bölüm hocalarıma, mezar taşlarını bilgisayar ortamında çizen Erdem KARADENİZ’e, kitabe metninin günümüz Türkçesine çevrilmesinde yardımını gördüğüm Doç. Dr. Selman CAN’ a ve bu süreçte benden desteğini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Cansu ÇARKCI

2021

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
GÖRSELLER DİZİNİ	vii
ÇİZİMLER DİZİNİ.....	x
TABLOLAR DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. ORDU İLİ COĞRAFI KONUMU VE TARİHİ YAPISI.....	4
1.1. Efirli Mahallesi Yalı Camii.....	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
2. TÜRKLERDE ÖLÜ GÖMME GELENEĞİ VE MEZAR TAŞLARININ ANAHATLARINA BAKIŞ.....	7
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	17
KATALOG	17
3.ORDU PERŞEMBE ÖRNEKLERİ İLE OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞLARI(Efirli Yalı Camii Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı)	17
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	169
4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA	169
4.1. Malzeme.....	170
4.2. Teknik- İşleniş Niteliği	171
4.3. Mezar Çeşitleri.....	171

4.3.1. Şahideli Toprak Mezarlar	171
4.3.2. Lahit Biçimi Şahideli Mezarlar	172
4.3.3. Çerçevesiz Şahideli Mezarlar	172
4.4. Mezar Taşı Formları	172
4.4.1. Paralel Kenarlarla Yükselen Mezar Taşları	172
4.4.2. Yukarıya Doğru Genişleyen Mezar Taşları	173
4.5. Başlık Çeşitleri ve Tepelikler	173
4.5.1. Erkek Başlıkları	174
4.5.2. Kadın Başlıkları ve Tepelikler	177
4.5.3. Ayakucu Şahideleri	178
4.6. Kitabe	179
4.7.SÜSLEMEDE KULLANILAN MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ	184
4.7.1. Bitkisel Motifler	184
4.7.2. Geometrik Motifler	188
4.7.3. Mimari Unsurlar	190
4.7.4. Nesnelere	190
SONUÇ	199
KAYNAKÇA	201
GÖRSELLER	209
ÇİZİMLER	247
TABLolar	273
ÖZGEÇMİŞ	294

ÖZET

ORDU- PERŞEMBE ÖRNEKLERİ İLE OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞLARI

(Efirli Yalı Cami Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı)

Mezar taşları kültürel miras olarak önemli bir grubu oluşturmaktadır. Yaşadığımız coğrafyada milli kimliğimizin yazılı bir belgesidir. Geçmişle günümüz arasındaki bağlantıyı kurmak ve bilgi edinmek için kullanılan önemli yazılı kaynaklardır.

Ordu İli Efirli Yalı Camii Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda 81 mezar tespit edilmiştir. Çalışma kapsamındaki hazire ve mezarlıkta 142 adet mezar taşı bulunmaktadır. Bunların 81 tanesi baş taşı, 61 tanesi ayak taşıdır. Bunlardan 45'i erkeklere, 36'sı kadınlara aittir. Mezar taşlarından 13 tanesinde ölen kişilerin isim bilgilerine ulaşılamamıştır. Taşların 69 tanesinin tarihi bellidir. Geri kalan 12 mezar taşının tarih kısmı toprak altında kaldığından ulaşılamamıştır. İncelediğimiz mezar taşları miladi 1750 yılı ile 1958 yılları arasında kapsamaktadır. 18. Yüzyıl ile 20. yüzyıl arasına tarihlenmektedir. Mezar taşlarında ağırlıklı olarak taş ve mermer malzeme kullanımı görülmektedir. Oyma ve kazıma tekniği kullanılmıştır. İşleniş niteliği olarak alçak kabartma ve çizgisel üslubun ağırlıklı olarak görüldüğü eserlerde az sayıda yüksek kabartmaya yer verilmiştir.

Yapılan çalışmalar sonunda şahideli toprak mezar, lahit biçimi şahideli mezar ve çerçeve şahideli mezar olmak üzere üç tip mezar çeşidi saptanmıştır. Mezar taşlarının tamamı plaka gövdeli olarak ele alınmıştır. Şahide başlıkları kavuk, sarık, fes, bitkisel tepelik ve çeşitli kemer formları ile taçlandırılmıştır. Efirli Yalı Camii Haziresine ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığın' da tespit edilen şahidelerin Anadolu ve Balkanlarda yer alan pek çok örnek ile benzerliği bulunmaktadır. Form, işleniş, tasarım, malzeme ve bezeme üslubu olarak başkent İstanbul ekolünün Anadolu' ya etkisi olarak değerlendirilmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler; Ordu, camii, mezar taşları, form, süsleme

ABSTRACT

SAMPLES OF ORDU- PERŞEMBE AND OTTOMAN PERIOD TOMBSTONES

(Efirli Yalı Mosque Cemetery and Beyli District Halil Ağa Cemetery)

Tombstones constitute an important group as cultural heritage. It is the most important written document of our national identity in the geography we live in. Tombstones are among the most important written sources used to establish the connection between the past and the present and to obtain information.

There were 81 graves established in Efirli Yalı Mosque and Beyli district Halil Ağa graveyard. In the graveyards it's been worked on, were 142 gravestones established. 81 of them are head stones and 61 of them are footstones. Of these, 45 belong to men and 36 belong to women. Name information of 13 of them could not be reached. 69 of the established stones have dates on. Because the date lines of 12 of the stones are remained under the ground, their dates could not identified. The tombstones belong to the years between 1750 A. D and 1958 A.D. These tombstones are dated between the 18th and 20th centuries. Mainly marble and stone were used in tombstones. Three types of tomb styles were created: tombstones, sarcophagi and framed. All of the tombstones are in the group of plate-bodied ones. The headdresses are crowned with a turban, turban, fez, vegetal top or various arch forms. Have similarities with many examples in Anatolia and the Balkans. Whereas the processing, design, material, forms and decoration reflects the style of the capital city Istanbul.

Key Words; Ordu, mosque, tombstones, form, ornament

KISALTMALAR DİZİNİ

A.T	: Ayakucu Taşı
B. T	: Başucu Taşı
bkz	: Bakınız
C.	: Cilt
Cm	: Santimetre
Çev	: Çeviren
Ed.	: Editör
Kat. No.	: Katalog Numarası
Mez.	: Mezarlık
ODÜ	: Ordu Üniversitesi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
vb.	: ve benzeri

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. Efirli Yalı Camii Haziresi Genel Görüntü.....	209
Görsel 2. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 1 Baş Şahidesi	209
Görsel 3. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 1 Ayak Şahidesi	209
Görsel 4. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 2 Baş Şahidesi	210
Görsel 5. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 2 Ayak Şahidesi	210
Görsel 6. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 3 Baş Şahidesi	210
Görsel 7. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 4 Baş Şahidesi	210
Görsel 8. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 5 Baş Şahidesi	211
Görsel 9. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 6 Baş Şahidesi	211
Görsel 10. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 7 Baş Şahidesi	211
Görsel 11. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 7 Ayak Şahidesi	212
Görsel 12. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 8 Baş Şahidesi	212
Görsel 13. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 8 Ayak Şahidesi	212
Görsel 14. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 9 Baş Şahidesi	212
Görsel 15. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 10 Baş Şahidesi	212
Görsel 16. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 10 Ayak Şahidesi	213
Görsel 17. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 11 Baş Şahidesi	213
Görsel 18. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 11 Ayak Şahidesi	213
Görsel 19. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 12 Baş Şahidesi	213
Görsel 20. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 12 Ayak Şahidesi	214
Görsel 21. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 13 Baş Şahidesi	214
Görsel 22. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 13 Ayak Şahidesi	214
Görsel 23. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 14 Baş Şahidesi	214
Görsel 24. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 14 Baş Şahidesi	215
Görsel 25. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 15 Baş Şahidesi	215
Görsel 26. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 15 Ayak Şahidesi	215
Görsel 27. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 16 Baş Şahidesi	216
Görsel 28. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 16 Ayak Şahidesi	216
Görsel 29. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 17 Baş Şahidesi	216
Görsel 30. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 17 Ayak Şahidesi	216
Görsel 31. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 18 Baş Şahidesi	216
Görsel 32. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 18 Ayak Şahidesi	217
Görsel 33. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 19 Baş Şahidesi	217
Görsel 34. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 19 Ayak Şahidesi	217
Görsel 35. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 20 Baş Şahidesi	217
Görsel 36. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 20 Ayak Şahidesi	217
Görsel 37. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 21 Baş Şahidesi	218
Görsel 38. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 22 Baş Şahidesi	218
Görsel 39. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 23 Baş Şahidesi	218
Görsel 40. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 23 Ayak Şahidesi	219
Görsel 41. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 24 Baş Şahidesi	219
Görsel 42. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 24 Ayak Şahidesi	219
Görsel 43. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 25 Baş Şahidesi	219
Görsel 44. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 25 Ayak Şahidesi	220
Görsel 45. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 26 Baş Şahidesi	220
Görsel 46. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 26 Ayak Şahidesi	220
Görsel 47. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 27 Baş Şahidesi	220
Görsel 48. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 27 Ayak Şahidesi	221

Görsel 99. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 55 Ayak Şahidesi	233
Görsel 100. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 56 Baş Şahidesi	234
Görsel 101. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 56 Ayak Şahidesi	234
Görsel 102. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 57 Baş Şahidesi	234
Görsel 103. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 57 Ayak Şahidesi	234
Görsel 104. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 58 Baş Şahidesi	234
Görsel 105. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 59 Baş Şahidesi	235
Görsel 106. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 60 Baş Şahidesi	235
Görsel 107. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 60 Ayak Şahidesi	235
Görsel 108. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 61 Baş Şahidesi	236
Görsel 109. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 61 Ayak Şahidesi	236
Görsel 110. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 62 Baş Şahidesi	236
Görsel 111. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 63 Baş Şahidesi	236
Görsel 112. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 64 Baş Şahidesi	237
Görsel 113. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 64 Ayak Şahidesi	237
Görsel 114. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 64 Ayak Şahidesi	237
Görsel 115. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 65 Baş Şahidesi	237
Görsel 116. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 65 Ayak Şahidesi	238
Görsel 117. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı Genel Görüntü	238
Görsel 118. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 66 Baş Şahidesi	239
Görsel 119. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 66 Ayak Şahidesi.....	239
Görsel 120. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 67 Baş Şahidesi	239
Görsel 121. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 67 Ayak Şahidesi.....	239
Görsel 122. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 68 Baş Şahidesi	240
Görsel 123. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 68 Ayak Şahidesi.....	240
Görsel 124. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 69 Baş Şahidesi	240
Görsel 125. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 69 Ayak Şahidesi.....	240
Görsel 126. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 70 Baş Şahidesi	241
Görsel 127. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 70 Ayak Şahidesi.....	241
Görsel 128. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 71 Baş Şahidesi	241
Görsel 129. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 71 Ayak Şahidesi.....	241
Görsel 130. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 72 Baş Şahidesi	242
Görsel 131. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 72 Ayak Şahidesi.....	242
Görsel 132. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 73 Baş Şahidesi	242
Görsel 133. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 73 Ayak Şahidesi.....	242
Görsel 134. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 74 Baş Şahidesi	243
Görsel 135. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 74 Ayak Şahidesi.....	243
Görsel 136. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 75 Baş Şahidesi	243
Görsel 137. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 75 Ayak Şahidesi.....	243
Görsel 138. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 76 Baş Şahidesi	244
Görsel 139. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 76 Ayak Şahidesi.....	244
Görsel 140. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 77 Baş Şahidesi	244
Görsel 141. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 78 Baş Şahidesi	244
Görsel 142. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 78 Ayak Şahidesi.....	245
Görsel 143. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 79 Baş Şahidesi	245
Görsel 144. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 79 Ayak Şahidesi.....	245
Görsel 145. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 80 Baş Şahidesi	245
Görsel 146. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat. No: 81 Baş Şahidesi	246

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1. Efirli Yalı Camii Haziresi Vaziyet Planı 1	247
Çizim 2. Efirli Yalı Camii Haziresi Vaziyet Planı 2	247
Çizim 3. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 1 Baş Şahidesi	247
Çizim 4. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 2 Baş Şahidesi	247
Çizim 5. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 3 Baş Şahidesi	248
Çizim 6. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 4 Baş Şahidesi	248
Çizim 7. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 5 Baş Şahidesi	248
Çizim 8. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 6 Baş Şahidesi	248
Çizim 9. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 7 Baş Şahidesi	249
Çizim 10. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 8 Baş Şahidesi	249
Çizim 11. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 8 Ayak Şahidesi.....	249
Çizim 12. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 9 Baş Şahidesi	249
Çizim 13. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 10 Baş Şahidesi	250
Çizim 14. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:10 Ayak Şahidesi.....	250
Çizim 15. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 11 Baş Şahidesi	250
Çizim 16. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 11 Ayak Şahidesi.....	250
Çizim 17. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 12 Baş Şahidesi	251
Çizim 18. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 12 Ayak Şahidesi.....	251
Çizim 19. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 13 Baş Şahidesi.....	251
Çizim 20. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 13 Ayak Şahidesi.....	251
Çizim 21. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 14 Baş Şahidesi	252
Çizim 22. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 15 Baş Şahidesi	252
Çizim 23. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 16 Baş Şahidesi	252
Çizim 24. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 16 Ayak Şahidesi	252
Çizim 25. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 17 Baş Şahidesi	253
Çizim 26. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 18 Baş Şahidesi	253
Çizim 27. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 19 Baş Şahidesi	253
Çizim 28. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 20 Baş Şahidesi	253
Çizim 29. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 21 Baş Şahidesi	254
Çizim 30. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 22 Baş Şahidesi	254
Çizim 31. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 23 Baş Şahidesi	254
Çizim 32. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 24 Baş Şahidesi	254
Çizim 33. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 25 Baş Şahidesi	255
Çizim 34. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 26 Baş Şahidesi	255
Çizim 35. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 27 Baş Şahidesi	255
Çizim 36. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 28 Baş Şahidesi	255
Çizim 37. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 29 Baş Şahidesi	256
Çizim 38. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 30 Baş Şahidesi	256
Çizim 39. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 30 Ayak Şahidesi.....	256
Çizim 40. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 31 Baş Şahidesi	256
Çizim 41. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 32 Baş Şahidesi	257
Çizim 42. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 33 Baş Şahidesi	257
Çizim 43. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 34 Baş Şahidesi	257
Çizim 44. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 35 Baş Şahidesi	257
Çizim 45. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 36 Baş Şahidesi	258
Çizim 46. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 37 Baş Şahidesi	258
Çizim 47. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 37 Ayak Şahidesi.....	258
Çizim 48. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 38 Baş Şahidesi	258

Çizim 49. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 39 Baş Şahidesi	259
Çizim 50. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 40 Baş Şahidesi	259
Çizim 51. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 41 Baş Şahidesi	259
Çizim 52. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 41 Ayak Şahidesi.....	259
Çizim 53. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 42 Baş Şahidesi	260
Çizim 54. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 42 Ayak Şahidesi.....	260
Çizim 55. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 43 Baş Şahidesi	260
Çizim 56. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 44 Baş Şahidesi	260
Çizim 57. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 44 Ayak Şahidesi.....	261
Çizim 58. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 45 Baş Şahidesi	261
Çizim 59. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 45 Ayak Şahidesi.....	261
Çizim 60. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 46 Baş Şahidesi	261
Çizim 61. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 46 Ayak Şahidesi.....	262
Çizim 62. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 47 Baş Şahidesi	262
Çizim 63. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 47 Ayak Şahidesi.....	262
Çizim 64. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 48 Baş Şahidesi	262
Çizim 65. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 49 Baş Şahidesi.....	263
Çizim 66. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 50 Baş Şahidesi	263
Çizim 67. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 51 Baş Şahidesi	263
Çizim 68. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 52 Baş Şahidesi	263
Çizim 69. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 53 Baş Şahidesi	264
Çizim 70. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 54 Baş Şahidesi	264
Çizim 71. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 55 Baş Şahidesi	264
Çizim 72. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 55 Ayak Şahidesi.....	264
Çizim 73. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 56 Baş Şahidesi	265
Çizim 74. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 57 Baş Şahidesi	265
Çizim 75. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 58 Baş Şahidesi	265
Çizim 76. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 59 Baş Şahidesi	265
Çizim 77. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 60 Baş Şahidesi	266
Çizim 78. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 61 Baş Şahidesi	266
Çizim 79. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 62 Baş Şahidesi	266
Çizim 80. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 63 Baş Şahidesi	266
Çizim 81. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 64 Baş Şahidesi	267
Çizim 82. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 65 Baş Şahidesi	267
Çizim 83. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı Vaziyet Planı.....	267
Çizim 84. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 66 Baş Şahidesi.....	268
Çizim 85. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 67 Baş Şahidesi.....	268
Çizim 86. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 68 Baş Şahidesi.....	268
Çizim 87. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 69 Baş Şahidesi.....	268
Çizim 88. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 69 Ayak Şahidesi	269
Çizim 89. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 70 Baş Şahidesi.....	269
Çizim 90. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 71 Baş Şahidesi.....	269
Çizim 91. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 71 Ayak Şahidesi	269
Çizim 92. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 72 Baş Şahidesi.....	270
Çizim 93. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 73 Baş Şahidesi.....	270
Çizim 94. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 73 Ayak Şahidesi	270
Çizim 95. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 74 Baş Şahidesi.....	270
Çizim 96. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 75 Baş Şahidesi.....	271
Çizim 97. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 76 Baş Şahidesi.....	271
Çizim 98. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 77 Baş Şahidesi.....	271

Çizim 99. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 78 Baş Şahidesi	271
Çizim 100. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 78 Ayak Şahidesi	272
Çizim 101. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 79 Baş Şahidesi	272
Çizim 102. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 80 Baş Şahidesi	272
Çizim 103. Beyli Halil Ağa Mezarlığı Kat No: 81 Baş Şahidesi	272

TABLolar DİZİNİ

Tablo1 : Kimlik Bilgileri	273
Tablo2 : Mezar- Mezar Taşı Gövde Formu- Başlık Ve Tepelik	279
Tablo3 : Süslemede Kullanılan Motifler	290

GİRİŞ

Türk milli kimliğinin en önemli yazılı belgelerinden biri olan mezar taşları son yıllarda yapılan araştırmalarla her geçen gün değerini arttırmaktadır. Bilimsel yöntemlerle kayıt altına alınması yeni bir kazanım olarak memnuniyet verici bir gelişmedir. Bizler de bu alana katkı sağlayabileceğini düşündüğümüz Ordu İli, Efirli Yalı Camii Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda yer alan bir grup mezar taşını konu olarak tercih ettik. Bölgeyle ilgili birtakım araştırmalar¹ olmakla birlikte incelenen bu tezde Tarih Bölümü ile alakalı çalışmalar tereke defterleri incelenerek yapılmıştır. Ancak bizim çalışmamız amacı, mezar taşlarının ön yüz formları, yazı, süsleme, başlık çeşitleri ve bunların fotoğraflanması, ölçülmesi, autocad çizimlerinin yapılması ve dönemin sanat anlayışını Sanat Tarihi metodu içerisinde değerlendirmek ve yorumlamaktır.

Bu bağlamda 18. Yüzyıl ile 20. Yüzyıl arasında geniş bir periyotta seyreden 81 adet mezar çalışma kapsamı içine alınmıştır. “Ordu- Perşembe Örnekleri İle Osmanlı Dönemi Mezar Taşları (Efirli Yalı Cami Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı)” başlıklı tezimizde eserlerin her biri form, teknik, malzeme, başlık çeşitliliği, süsleme, işleniş niteliği olarak detaylı ele alınmıştır.

Gerekli kütüphane ve dijital taramalar gerçekleştirilerek konuyla ilgili veriler toplanmıştır. Tez konusu olarak belirlediğimiz iki beldeye 2020 yılından itibaren çeşitli aralıklarla gidilerek çalışılmaya başlanmıştır. Saha çalışmaları kapsamında öncelikle hazire ve mezarlığın vaziyet ve kroki çizimleri yapılarak mezar taşlarının her biri numaralandırılmıştır. Mezarların temizliği, gerekli ölçülerin alınması ve fotoğraflama işleminin ardından her eser hazırlanan mezar taşı bilgi fişine detaylı olarak işlenmiştir. Sonrasında bilgisayar ortamında autocad programı ile mezar taşlarının çizimleri yapılmıştır.

Çalışma kapsamında ele alınan 81 mezar mevcuttur. Eserlerden 12 tanesinin tarih kısmına (kırık, toprak altında veya işlenmemiş) çeşitli nedenlerden dolayı ulaşılammıştır. Tespit edilen bütün eserler buldukları mezarlık alanı bünyesinde kronolojik sıra ile verilmiştir.

¹ Kutay Üstün, *Osmanlı Dönemi Ordu Yöresi Mezar Taşları: Perşembe Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003.

Yaptığımız çalışma ile Efirli Yalı Cami Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda yer alan Osmanlı dönemine ait mezar taşları Türk Sanat Tarihi açısından değerlendirilmiş ve belgelenecek korunması amaçlanmıştır. Hazırladığımız tez çalışmamız başlıca altı ana başlık ve çeşitli alt başlıklardan oluşmaktadır.

“Giriş” bölümünde tezin kapsamı, amacı, önemi, uygulanan yöntem, kaynak tarama hakkında kısaca bilgiler içermektedir.

“Ordu İli Coğrafi Konumu ve Tarihi Yapısı” bölümünde Ordu ilinin geçmişten günümüze tarihi süreci hakkında bilgi vermeye çalışılmıştır.

“Türklerde Ölü Gömme Geleneği ve Mezar Taşlarının Anahatlarına Bakış” adlı bölümde tarihi devirler içinde Türklerde mezar çeşitleri ve uygulanan ritüeller incelenerek, mezar geleneği ile ilgili genel bilgiler verilmiştir.

“Katalog” bölümünde 81 adet mezar taşı daha önce hazırlanan gözlem fişine göre katalog numarası, çizim numarası, fotoğraf numarası, inceleme tarihleri, mezar tipi, malzemesi, ait olduğu kişi, işleme özellikleri ve genel kompozisyonu metin halinde verilmiştir. Mezar taşları önyüz görünüşleri itibari ile gruplandırılıp tanımlanmıştır. Mezar taşlarının ölçüleri ise şahidenin yüksekliği, alt en, üst en ve kalınlık bilgileri sırası ile verilmiştir. Başlıklı mezar taşlarında boyun; yüksekli- çevre, başlık; yükseklik- çevre sırası ile verilmiştir. Kitabe metinlerinin çeviri çalışmaları olabildiğince titizlikle ele alınmıştır. Çeşitli nedenlerle okunamayacak durumdaki bölümler noktalanarak boş bırakılmıştır. Eserlerin kitabelerinde hicri tarihlerin Miladi tarihe çevrilmesinde Türk Tarih Kurumu'nun tarih çevirme kılavuzundan faydalanılmıştır.

“Değerlendirme ve Karşılaştırma” bölümünde katalog bölümünde ele alınan her bir eser kullanılan malzeme, teknik, işleniş niteliği, mezar çeşitleri, mezar taşı formları, süsleme ve kompozisyon özellikleri, kitabe bilgileri başlıkları altında ele alınarak değerlendirilmiştir. Genel olarak da farklı bölgelerdeki örnekler ile benzerlikleri ilişkisi kurulmuştur.

“Sonuç” bölümünde çalışma kapsamında elde edilen veriler ve ulaşılan bulgular Sanat Tarihi açısından önemini ortaya koyacak şekilde genel bir yorum ile vermeye çalışılmıştır.

Atıflar metin alt kısmında CMS (The Chicago Manual of Style) yöntemiyle verilmiştir. “Kaynaklar” bölümünde atıf ve alıntı yapılan yayın ve araştırmalar alfabetik olarak verilmiştir. “Değerlendirme” bölümünde ulaşılan bilgiler birkaç başlık altında tablolarda gösterilmiştir. Tablo dökümleri “ekler” başlığı altında yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ORDU İLİ COĞRAFI KONUMU VE TARİHİ YAPISI

Ordu ili, 41° kuzey paraleli ve 37° ve 38° doğu meridyenleri arasında, Karadeniz Bölgesi'nin, Orta ve Doğu Karadeniz bölümünde yer almaktadır. Güneyinde Tokat ve Sivas illeri, batısında Samsun, doğusunda ise Giresun ili ile çevrilidir. "Ordu İlinin ilk kurulduğu yer, bugün şehir merkezinin 5 km. dışında Kiraz Limanı olarak bilinen Bozukkale yani Kotyora'dır. Ordu'nun tarih öncesi dönemleri, Ünye-Cevizdere mevki ve Yüceler Köyü'ndeki mağaralarda yapılan araştırmalara göre Paleolitik çağın sonlarına kadar inerken, Mesudiye ve Kumru çevresinde yapılan arkeolojik araştırmalarla Neolitik, Kalkolitik, Tunç ve Hitit dönemlerine ait kalıntılara rastlanmıştır"². Tarihi ve kuruluşu ile ilgili hala çalışmaların devam ettiği, yeni bir yerleşim yeri olması nedeniyle hakkında fazla bilgi bulunmamakla birlikte, Giresun ilinden başlayarak batıya doğru "Tibarenler, Kalipler ve Mosinoikler" bölgede varlığını sürdürmüş olduğu bilinen en eski kavimlerdir. Daha sonraki yüzyıllarda Kalipler'in Ordu'nun ilçesi olan sahil kenarındaki Ünye ve civarına kadar uzandıkları ve buralarda madencilik ile meşgul oldukları görülmektedir³.

Karadeniz bölgesinde M.Ö 2000-1200 yılları arasında görülen Kaşga hâkimiyeti Ordu yöresinin Ünye mevkiinde kendini göstermiştir. Göçebe yaşam tarzına sahip oldukları bilinmektedir. Kaşgalardan sonra Anadolu ilkçağ tarihi içinde bölgede yer alan Amazon kavminin Ordu ile bağlantısından bahseden bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak tarihi süreç içinde Karadeniz bölgesine Kimmer ve İskit akınları görülmektedir. Gerek İskitler gerekse Kimmerler atlı göçebe kavimlerdi ve bu nedenden dolayı bu kavimlerden günümüze ulaşmış pek fazla eser yoktur⁴. Bölgede Miletler (M.Ö. 656), Persler (M.Ö. 547)' de bir süre varlığını sürdürmüştür. M.Ö 3. yüzyılda Anadolu' da egemen olduğu bilinen Pers Krallığı döneminde bir satraplık olan Ordu, "Pers İmparatorluğunun son zamanlarında Pont Bölgesi Kapadokya'dan ayrılmış ve tamamen ayrı bir bölge olarak kabul edilmişti.

² Mithat Baş, *İlk Çağdan Günümüze Ordu Tarihi*, Yason Yayınları, Ankara, 2014, s. 21.

³ Sıtkı Çebi, *Ordu Tarihi ve 50. Yılında Ordu Şehri*, Ordu Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ordu, 1973, s. 6.

⁴ Baş, 2014, 29.

Karadeniz sahilleri, Ordu toprakları dâhil, Pont bölgesi içerisinde bulunuyordu”⁵. Anadolu’nun Romalıların eline geçmesi ile Ordu, Doğu Roma sınırları içinde kalarak Trabzon Rum İmparatorluğu’na bağlandığı bilinmektedir. Anadolu Selçuklu Devleti bölgedeki varlığını Danişmendliler vasıtasıyla göstermiştir. Danişmendli Beyliği 1071-1178 yılları arasında Sivas, Malatya, Kayseri, Tokat, Amasya civarında kurulmuş, Orta ve Doğu Karadeniz bölgesinde hüküm sürmüştür⁶. Yöreye akınlar düzenleyen Danişmendliler, Ünye, Fatsa, Aybastı ve Mesudiye’yi de ele geçirmişlerdir.

Ünye’den Giresun’a kadar uzanan Orta Karadeniz Bölgesi diğer bir ifadeyle Ordu ve yöresi, Osmanlılar tarafından değil, 1270’lerden 1380’lere kadar uzanan uzun bir süreç içinde diğer Türk gruplarının, özellikle Hacıemiroğulları’nın mücadeleleri sonucunda fethedilmiştir⁷. Fatih Sultan Mehmet’in Trabzon’u fethi ile gerçekleşmiştir.(1461) Bölgeye ait tahrir defterine göre Ordu vilayetinin adı “Vilâyet-i Canik-i Bayramlı me’a İskefsir ve Milas” olarak ifade edilmektedir. Bu beyliğin merkezi Mesudiye (Milas) ardından Gölköy (Habsamana) ve Ulubey (Sevdeşlü)’dür. Ordu’nun en eski merkezi ise Eskipazar’dır. “Ordu 1920 yılında il olana kadar Perşembe’den itibaren sahilin doğu kesimi, iç kesimde de Ulubey ve Gölköy Osmanlı İmparatorluğu’nun Trabzon eyaletine bağlı kalmıştır. Mesudiye ve Aybastı bölgesi Erzurum eyaletine bağlı Şarki Karahisar livasında kalmıştır. Fatsa ve Ünye ise Canik (Samsun) livasına bağlı kalmıştır”⁸.

1.1. Efirli Mahallesi Yalı Cami

Ordu İli Perşembe ilçesi Efirli Mahallesi'nde bulunan caminin kesin yapım tarihi bilinmemektedir. Kuzey tarafta yer alan yarım daire kemerli giriş kapısı orijinaldir. Burada yer alan üç satırlık kitabe metninde "Murad Han' a duadır" şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Batı tarafta yüzeye kazınmış halde H. 1270 / M. 1853 tarihi yer almaktadır.

⁵ Osman Albayrak, *Ordu İlinin Resmi Kaynakları ve Yer Adları Üzerine İncelemeler*, (Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu, 2011, s. 42.

⁶ Abdülkerim Özaydın, *Danişmendliler*, Çağ Yayınları, İstanbul, 1992, s. 121.

⁷ Bahaeddin Yediyıldız, *Hacıemiroğulları Beyliğinden Türkiye Cumhuriyeti'ne Ordu Tarihinden İzler*, Ordu Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Yayınları, Ordu, 2018, s. 47.

⁸ Albayrak, 2011, 20.

Tamamı taş malzeme ile inşa edilmiş caminin iç ve dış duvarları sonraki yıllarda yapılan yenileme çalışmalarında sıvanmıştır. Üstü dört pahlı kırma çatı ile örtülüdür. Doğu cephesinin köşesinde üzeri sundurma ile örtülü giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapı vasıtası ile hazırlık mekânına geçiş sağlanmaktadır. Hazırlık mekânının bir kısmı imam odası olarak düzenlenmiştir. Kuzeyde yer alan merdivenler ile kadınlar mahfiline ulaşılmaktadır. Harim, kuzey- güney istikametinde kare planlı olarak ele alınmıştır. Güney cephedeki mihrap nişinde taş malzeme ile yapılmıştır. Mihrap nişi üç taraftan bordürler ile kuşatılmıştır. Bu bordürlerde geometrik ve bitkisel unsurlar içeren süsleme kompozisyonu hâkimdir. Ahşap malzemeli minber ve vaaz kürsüsünün yenilenmiş olduğu görülmektedir. İkinci katta yer alan kadınlar mahfilini harimde yer alan T başlıklı ahşap dört destek taşımaktadır.

Harimin aydınlatması doğu ve güney cephede yer alan simetrik olmayan pencereler ile sağlanmaktadır. Yapıdan ayrı planlanmış kare kaideye oturan silindirik ve kalın gövdeli minare kuzeydoğu köşede yer almaktadır. Tamamen taş malzemenin kullanıldığı minare orijinal değildir. 90'lı yıllarda yapılan çalışmalarda eklenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.TÜRKLERDE ÖLÜ GÖMME GELENEĞİ VE MEZAR TAŞLARININ ANAHATLARINA BAKIŞ

Tarihi kökenimiz ve milli kültürümüzün en önemli yazılı belgelerinden biri olarak değerlendirebileceğimiz mezar taşları, geçmiş kuşaklar ile bugün arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Tarihi konuları araştırırken dönemin mezar taşı kitabelerini inceleyerek yalnız ölenin kişisel bilgilerine ulaşmakla kalmayıp, insanların sosyal statüleri, toplum içerisinde buldukları merteye hakkında da bilgi sahibi olabiliriz. Ayrıca taşların üzerinde işlenen unsurlar tezimizin geri kalanında da geniş çaplı işlendiği gibi dönemin toplumsal anlamda zevk ve anlayışını da gözler önüne sermektedir.

Hayatın hakikati olan ölüm, canlıların yaşamsal faaliyetlerinin sonlanması anlamında gelmektedir. Mezarı genel olarak insanların dünya ile bağlantısının kesilip vefat ettikten sonra mevtanın içine yerleştirildiği topraktan çukur olarak tanımlayabiliriz. Arapça ölünün gömüldüğü yer anlamında “kabir” ve “medfen” mezarlık anlamında ise “makber/ mekbere” ya da “cebban/cebbane” ifadeleri kullanılmıştır⁹.

Bu tanımlamalarda bölgesel ve kültürel farklılık göstererek Türkler döneminde bark, kümbet, kurgan, oba, kereksür, kegür, türbe gibi çeşitli ifadelerle karşımıza çıkmaktadır. Mezarların üzerine konulan, orada yatan kişinin ölüm tarihi, kimliği, başarıları gibi yazıları içinde barındıran taşlara mezar taşı denilmektedir¹⁰. Mezar taşları, ölünün gömüldüğü yerin sınırlarını belli etmek için baş ve ayak kısmına dikilen, içerik ve işleniş konusunda dönemlere göre farklılık gösteren işaretlerdir. Bu taşlara “şahide” ya da “hece taşı” da denilmektedir. Ölü defin geleneği Türkler ’de İslamiyet’in kabulünden önce ve sonra olmak üzere farklı uygulamalarla karşımıza çıkmaktadır.

Ölüm konusunda insanoğlunun duyduğu merak ve bilinmezlik bütün toplumlarda yüzyıllar boyunca bu konuyla ilgili çeşitli ritüel ve inançların ortaya

⁹ Nebi Bozkurt, "Mezarlık", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, s. 519- 522.

¹⁰ Metin Haseki, *Plastik Açısından Türk Mezar Taşları*, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul, 1977, s.5.

çıkmasına neden olmuştur. Öldükten sonraki hayatın varlığı ve ölümün bir yok oluş olmadığı inancı, insanların ölümlerini hem anmak, hem de hatırasını yaşatmak için gerçekleştirdiği bazı uygulamalar ile “ölü kültü ”nü ortaya çıkarmıştır. Orta ve İç Asya’da mezar mimarisi çok erken (neolitik) dönemlerden itibaren başlamıştır¹¹. Çin kaynaklarında III. yüzyıldan itibaren Türkler ’in yas merasimleri ve cenaze törenleri ile ilgili bilgi almak mümkündür. “Hunlar bir tabut içerisine koydukları ölümlerini eğer asil ise “Kurgan” denilen anıt mezara, değil ise başucuna “Balbal” denilen bir taş parçası diktikleri basit mezarlara gömerlerdi¹²”. Eski Türkler ’de sosyal durum mezar yapısını belirlemiştir. Toplumsal statüsü yüksek yönetici grubun mezarlarını genellikle ulaşılması zor yerlere inşa etmeyi uygun görmüşlerdir. Moğolların uyguladığı bir sisteme göre mezar yerinin üzerinden nehir geçirilerek ya da mezarı inşa edenler öldürülerek defin yerinin bulunmaması sağlanırdı¹³. Kubilay ve Cengiz Han’ın kabirlerinin de bu sisteme göre yapıldığı düşünülmektedir.

Türkler ’in ölüyü toprağa gömmek, cesedi yakmak, ağaca asarak önce teşhir edip sonra zaman içinde kalan kısımlarını gömmek gibi çeşitli defin gelenekleri olduğunu kaynaklardan öğrenmek mümkündür. Göktürkler’ de ölünün yakılması ile küllerinden yeniden dirilmeye inanılmaktadır. Kırgızlar ise ölümlerini kutsal kabul edilen ağaçlar üzerinde teşhir edip, çürümeye bırakılan cesedin kemikleri vasıtası ile dirileceğine inanarak, bir nevi ölü bedeninin hayat kaynağı ile buluşmasını sağlamak amaçlamış olmalıdır. Ölü için yapılan yas merasimlerine “yoğ/ “yuğ” denilmektedir. Kaynaklarda “ölünün bulunduğu çadır etrafında koyun, sığır, at kurban ederler, ata binip çadır etrafında yedi kez dönerler, ağlarlar ve yüzlerini sembolik olarak bıçakla kesip bazen de ölünün atını ve eşyasını yakarlardı” şeklinde ritüellerden bahsedilmektedir¹⁴. Türkler de çok eskiden beri yapılan mumyalamanın uzun süren bir işlem olması sebebiyle asillere ait cesetlerin yılın belirli dönemlerinde gömülmesi ihtiyacını doğurmaktaydı.

Çin kaynaklarından edinilen bilgilere göre Göktürkler’ de ilkbaharda ölenler otların ve yaprakların sarardığı sonbaharda, kışın ölenler ise, bitkilerin yeşillendiği

¹¹ Günay Güngör- Harun Ünver, *Türk Din Tarihi*, Laçın Yayıncılık, Kayseri, 1998, s. 44.

¹² İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1995, s. 293.

¹³ Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Anahatları*, Kabalıcı Yayınevi, Ankara, 2002, s. 124.

¹⁴ Alim Karamürsel, "Türklerde Mezar Geleneği", *Türkler Ansiklopedisi*, Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, C. 3, s. 77.

çiçeklerin açtığı ilkbaharda toprağa verilir veyahut yakılır, kalanları gömülürdü¹⁵. Kurganlar genellikle Orta Asya’ da Hun asilleri için yapılmış anıtsal mezar yerlerdir. Eski Türk inancına göre ölümden sonra dünyadakine benzer bir hayat yaşanılacağına olan inancın etkisiyle ölümlerin orada rahat yaşaması ve cennete gitmesi için ihtiyaç duyacağı eşyaları, evcil hayvanları ve bazen hizmetkârları bile kurganlara konulmuştur. Türkler ’in ölümleri için inşa ettikleri kurgan denilen anıtsal ölçülerdeki mezar yapıları, ev prototipinde hazırlanmıştır. Ölünün yaşayacağı dünyada rahat etmesi için bütün eşyalarının içine koyulduğu ve üzeri topraktan suni bir tepe ile kapatılmış düzenlemeler halindedir. Özellikle Hunlar ve Göktürkler devrinde sıkça görülen kurganların en bilinen örnekleri Noin Ula, Esik, Pazırık, Başadar, Tüekta, Ulandırık, Ukok, Katanda ve Şibe bölgesinde bulunan benzer şekilde inşa edilmiş mezar yapılarıdır.

Bu kurgan örneklerinde birbirine benzer şekilde suni toprak yığınının altında kare ya da dikdörtgen biçimde hazırlanmış mezar odası yer almaktadır. Ahşap lahit içinde tahnit edilmiş ceset, birçok eşya ve hediyeleriyle beraber yerleştirildiği görülmektedir. Bu eşyalar arasında ölünün kılıç, süngü, zırh, bıçak, kazma, iğne, balta, silah, at koşum takımları, bilezik, kemer gibi gündelik hayatta kullanılan eşyalarını, inançları gereği ölü ile beraber gömen atalarımızın bu uygulamaları sayesinde geçmişteki sosyal, ekonomik, kültürel aşamaları hakkında bilgiler edinilmektedir¹⁶. Türkler ’in göçebe yaşam biçimleri hemen hemen dünyadaki bütün bölgelerde görülen varlığı, onların yerleştikleri bölgelerdeki etnik gruplar ile olan etkileşimi kültür, adet, inanç ve uygulamalarının çeşitliliğinin en önemli nedeni olmuştur. Bu adet ve inanç uygulamalarını İslamiyet öncesi ve İslamiyet’ in kabulünden sonrası şeklinde ayırmak mümkündür. Güney Sibiry’a da Altay dağları eteklerinde Pazırık’ ta bulunan Rus arkeolog Rudenko tarafından açılan M.Ö. 4. ve 3. yüzyıldan kalma kurganlarda Hunlardan birçok eşya ve buzlar içinde binlerce yıl soğuk hava şartları nedeniyle bozulmayan insan ve hayvan ölümleri bulunmuştur¹⁷.

Orta Asya Hun Türkleri ölen atalarını, boy beylerini altın ve gümüş işlemeli kumaş ve kürklerle örtülmüş tabutla, Oğuzlar ise ölümlerini giydirip kuşattıktan sonra

¹⁵ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, TTK Yayınları, Ankara, 2017, s. 170.

¹⁶ Mehmet Kökrek- Necdet İşli, *Yeniçeri Remizleri ve Mezar Taşları*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2017, s. 17- 18.

¹⁷ Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı, Remzi Kitabevi*, İstanbul, 2011, s. 1.

yayı ile bütün mal ve eşyasıyla gömerlerdi¹⁸. Atların eyerli ve koşum takımlarıyla beraber kuyrukları yas tutulduğunun bir işareti olarak düğümlü halde gömüldüğü görülmektedir. Bu tezin ana konusunu oluşturan mezar ve ölü defin geleneğini İslami açıdan incelemek gerekirse Türkler dönemine ait devasa boyutlarda kurgan yapımının bulunmadığı, ölülerin eşyaları ile birlikte gömülme ve bir ritüel olarak ele alınan uzun ve acılı yas süreci gibi uygulamalara son verildiğini söyleyebiliriz.

Türkler 'in 10. yüzyıl ile birlikte İslamiyet'i kabul etmesi sosyal ve kültürel anlamda pek çok değişimi de beraberinde getirmiştir. İslam inancında mezar yapma geleneğinin başlangıcı olarak Hz. Âdem'in oğulları Habil ve Kabil'in arasında geçen hadiseden bahsedilmektedir. Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesi ile birlikte "*... O anda Allah bir karga gönderdi. Karga ona, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini göstermek için yeri eşeliyordu. Yazık bana, şu karga kadar bile olmaktan kardeşimin cesedini bile gömmekten aciz miyim?" dedi.*

Ve sonunda da pişmanlık duyanlardan oldu¹⁹. (el-Maide 5/27-31)" Ölüm, kutsal kitap Kur'an- ı Kerim'de oldukça detaylı ele alınan konulardan biridir. Ayetlerin ortak konusu herkesin ve her şeyin fani olduğu, nerede olursa olsun ölümün insan için hak ve gerçek olduğu yönündendir. Bu ayetlere örnek vermek gerekirse; Tevbe Suresi 116. Ayette "*Biliniz ki göklerin de yerin de hükümdarlığı Allah'ındır. Yaşatan O' dur öldüren O' dur. Allah' tan başka sizin için ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.*" Necm Suresi 44. Ayette "*Öldüren de O'dur, yaşatanda.*" Mü' minun Suresi 15- 16. Ayette "*...Sonra siz bunun ardından mutlaka öleceksiniz.*" Nisa Suresi 78. Ayette "*Nerede olursanız olun, ölüm size ulaşır; sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile.*" şeklinde ölüm konusuna değinilmiştir. Mezar taşı dikme geleneğinin İslam'ın ilk dönemlerinden beri uygulandığı hatta Hz. Muhammed' in (s.a.s) Osman b. Ma'uz'un kabri başına taş dikerek yerinin belli olmasını sağladığı bilinmektedir.

İslamiyet'in kabulü ile sadece yer belirleme usulüne uygun ilerleyen mezar taşı dikme geleneğinin sonraları Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu dönemi ile anıtsal ölçülere ulaştığı görülmektedir. Bulunduğu çeşitli coğrafyaların da etkileri

¹⁸ Nilgün Çıblak, "Anadolu'da Mezarlılar Çevresinde Oluşan İnanç ve Pratikler", *Türk Kültürü*, Y.XL, S.474, 2002, s.605- 614.

¹⁹ Ömer Faruk Harman, "Habil Ve Kabil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara, 1996, C. 14, s. 376- 378.

ile geniş bir kültürel yelpazeye sahip Türkler' in ölüm, mezar taşı ve mezar gelenekleri de bir o kadar zengindir. Öyle ki; İslam dininde ölümler için devasa boyutlarda mezar taşı dikmek ve onları ölümsüzleştirmek gibi bir gelenek söz konusu olamayacağı gibi “en hayırlı mezar çabuk kaybolan mezardır” anlayışı hâkimdir. Burada bahsedilen mezarların çabuk kaybolmasının hayırlı olduğu düşüncesi İslam dininin, peygamberleri, velileri ya da toplumun önemli gördüğü şahsiyetleri tabulaştırma, yüceltme ve onların kabirlerini bir tapınma unsuru olarak kullanılmaması için bu şekilde inşa edilen anıtlara karşı çıkmış olmasına dayanmaktadır. Kökeni Arapça ziyaret edilen yer anlamına gelen mezarın, görünmesi ya da ziyaret edilmesi ile ilgili yasak kabul edilecek bir durumun söz konusu olmayıp, putlaştırmasına izin vermemek için böyle ifade edildiğini söyleyebiliriz. Mezar kültürünün dünya uygarlıkları ve bu uygarlıkla ait geleneklere bağlı olarak farklı farklı şekillerde geliştiğini söyleyebiliriz.

İlk olarak Müslüman din adamları tarafından kesin bir dil ile yasaklanan mezar yapma, mezara yazı yazma, resim yapma durumu İslamiyet'in yalnızca ilk yıllarına kadar uygulanabilmiştir. İslamiyet' in Arap toprakları dışında hızla yayılmaya başlanması İslami mezar geleneğini Mısır, İran ve Anadolu kültürlerinin etkilemesine sebep olmuştur. 11. yüzyılda Anadolu' ya gelen Müslüman Türk halkı, mezar geleneğini de yanında getirmiştir. Türbe veya kümbet adı verilen mezar yapıları ilk olarak Karahanlılar' da ortaya çıkmıştır²⁰. Anadolu' da kurulan ilk beylikler ve ardından Anadolu Selçukluları ile birlikte türbe ve kümbet mimarisi Anadolu'daki en güzel örneklerini vermiştir.

İran'daki Büyük Selçuklulardan etkilenecek Anadolu' da inşa edilen türbe ve kümbet yapıları mimari olarak üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde zeminde yer almaktadır. Burada ölü direk toprağa gömülmektedir. Mumyalık veya cenazelik olarak adlandırılmaktadır. İkinci bölüm gövde kısmıdır.

Plan olarak çeşitlilik göstermekte olan gövdede sembolik bir lahit ve bazen bir mihrap nişine rastlanmaktadır. Üst örtü elemanı olarak külah veya kubbe kullanımı yaygındır. Büyük Selçuklular 'da başlayarak Anadolu'da en güzel mimari örneklerini veren türbe ve kümbetler gerek taş gerekse süslemelerinde

²⁰ Mustafa Cezar, *Anadolu Öncesi Türklerde Ölüm ve Mimarlık*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1977, s. 97- 98.

kullanılan çini sanatı ile önemli bir gelişim göstermektedir. Anadolu' da türbe ve kümbet dışında mezar yapısı olarak Selçuklu ve Beylikler devrinde yatay sanduka şeklinde mezarlar görülmektedir²¹. Anadolu Selçuklu dönemi süsleme çeşitliliğinin doruk noktasına ulaştığı dönemlerdir. Selçuklu taş ustaları oldukça girift bitkisel süsleme ve kufi karakterli yazı örneklerinin yanı sıra figüratif süslemeyi de en güzel şekilde kullanmışlardır. 13. yüzyılda Orta Anadolu mezar taşlarında insan ve hayvan figürlerinin kullanıldığı görülmektedir. W. Ruben'e göre bu tasvirler Çin, Budist ve Uygur Kültürlerinin Doğu Türkistan' da kaynaşan karma kültür üslubu ile meydana gelmiştir²². İnsan tasvirli mezar taşlarına verebileceğimiz en eski örnekler Kırşehir' de kaybolmaya yüz tutmuş olan, miladi 1310 tarihli Osman Bin Halil'e diğeri ise 1313 miladi tarihli Celal Hatun'a ait baş taşında görülmektedir. Figürlü süslemeye sahip mezar taşları dışında Anadolu Selçukluları döneminde karşımıza çıkan farklı bir başka grup ise 13. yüzyılda Karakoyunlu ve Akkoyunlulara ait koç ve koyun formunda yapılmış mezar taşlarıdır. İslamiyet'ten sonra Kırgız Kazaklarına ait beylerin mezarlarının etrafında birkaç tane kesik koç kafası koyarlar, bu koç kafaları o mezarda önemli bir kişinin yattığını gösterirdi²³.

Tunceli bölgesinde görülen koç/koyun şeklindeki mezar taşlarının bu eski geleneğin devamı niteliğinde olduğunu söyleyebiliriz. Derinliği bulunmayan bir tasvirin mezar taşı üzerine kabartma olarak canlandırıldığı Selçuklu geleneği ve ölenin bir heykelle tasvir edildiği Osmanlı Türk geleneğindeki tepesi başlıklı mezar taşlarının oluşması, Anadolu Türk İslam mezar yapısının etkileyen yaklaşımlardır²⁴.

Osmanlı Beyliği 1299 yılında Söğüt ve Domaniç çevresinde kurulmuştur. Yapılan başarılı fetihler ile kısa sürede devlet niteliği kazanarak altı yüz yıl içerisinde üç kıtada hüküm sürmüştür. Bu doğal süreç içerisinde yönettiği ülkeler ile kültürel etkileşimlere girerek gerek etkilemiş gerekse onların kültürlerinden etkilenmiştir. Yayılma alanlarındaki yerel kültürel geleneklerin karışması ile mezar

²¹ Sevinç Eren, *Trabzon İli Gülbahar Hatun Camii ve Tavanlı Camii Hazireleri ve Küçük İmarek Mezarlığı Mezar Taşları*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011, s. 17.

²² Beyhan Karamağaralı, *Ahlat Mezar Taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.6- 8.

²³ Yıldız Kocasavaş, "Eski Türkler'de Yas ve Ölü Gömme Adetleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, C. III, s. 119.

²⁴ Hans Peter Laqueur, *Hüve'l Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 3.

taşları tek tip olmaktan çıkmıştır. Selçuklular devrinde görülen sanduka şeklindeki mezarlar Osmanlı devrinde yerini baş ve ayak şahideli, çatma lahit ve platformlu şahideli mezar yapılarına bırakmıştır. Osmanlı döneminde, üstü örtülü mezar şeklinde tanımlanan türbelere de oldukça önem verilmiş, bu mezarlar hükümdarlar, devlet büyüklerine, evliyalara ve tarihi değeri olan insanlara mahsus olarak yapılmıştır²⁵.

Bütüncül bir anlayış ile ele alınan Osmanlı mezar taşları diğer kültürlerde rastlanmayan sembolik anlamlar içermesi açısından başka örneklerle kıyaslanamaz niteliktedir. Ölünün ebedi istirahatgahı kabirlerin, Klasik dönemi itibari ile kendi kültürel zevk ve anlayışının izlerini taşımakta olduğu görülmektedir²⁶. Mezar taşları, malzeme, mimarileri ve geleneksel süsleme şekilleri itibari ile mimarlık ve sanat tarihi alanının konuları içinde yer almaktadır.

Din, mezhepler ve tarikatlara ait işaretlere yer verilen mezar taşlarının ikonografik değerlendirmesini yapmak gerekmektedir. Osmanlı taş ustalarının elinde eşsiz bir sanat eserine dönüşen mezar taşlarında dini ve edebi metinler ile yazı sanatının en güzel örnekleri kullanılmıştır. Osmanlı döneminde benzeri görülmeyen süslemelere sahip mezar taşlarına zanaatkârların bu kadar özenmesi bilhassa mezarlık alanlarının şehrin içinde toplumla yan yana doğal bir unsur olarak yer almasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Tarihi kaynaklar ve fotoğraf arşivlerinden de anlaşılacağı üzere Osmanlı mahallelerinin hemen her köşesinde yer alan mezarlıklar bu sanatsal dokunuşla ölümün acı ve korkutucu duygusunun hafifletildiği görülmektedir. Düzenleme olarak son derece dekoratif ele alınan bu taşların asıl amacının ölünün ruhu için dua istemek, Müslümanların ölümlerini güzel anmak ve yâd etmek olduğunu ifade etmek gerekmektedir.

Hadis-i Şerif’ te de bahsedildiği gibi “*Kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçe ya da cehennem çukurlarından bir çukurdur*” ifadesi insanların ölümleri için cenneti temenni ettiğini hissettiren bitkisel bezemelerin işlenmesinin sebebi olmuştur. Klasik devirde girift bitkisel süslemenin yerini daha çok ölen kişinin vasıflarına işaret eden sade ama gösterişli bir süsleme anlayışı almıştır. Osmanlı erkek mezar taşlarında serpuş, kavuk, fes ve tarikatlara ait başlıklarda dâhil olmak

²⁵ Hikmet Turan Dayıoğlu, Sanat Bakımından Mezar ve Mezar Taşları ve Karaca Ahmet Mezarlığı, İsmet Hakkı Konyalı'ya Armağan, Ankara, 1998, s. 120

²⁶ Karamağaralı, 1992, 32.

üzere ölünün sosyal statüsüne uygun başlık kullanılmıştır. Kadınlara ait mezarların boyun kısmında gerdanlık, küpeler, tepe kısımlarında yaşmak ve yemeniler ile kadın zarafetini yansıtan çiçek motifleri kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu döneminde figüratif süsleme mezar taşlarına işlenirken; Osmanlı döneminde bu uygulama ortadan kalkarak şahideler kabaca insan formu almıştır²⁷. Erkek mezarlarında görülen başlık kısmının insani özelliklerin taşa yansımaları olarak değerlendirildiğini öngören görüşlerde vardır. Hans Peter Laqueur, “*insanı soyutlaştırarak İslami anlayışa ve kurallara temelde uygun olmayan bu uygulamanın nadir de olsa Anadolu’da Alevilere ait birkaç örnekte boyun kısmının üzerinde başlık kısmının altında basit çizgilerle işlenmiş ağız, burun ve göz şekli bulunmaktadır*”²⁸ şeklinde bahsetmektedir.

Bu ifadeden anlaşılacağı gibi bu geleneğin temelde Orta Asya Türk gelenek ve inancına dayandığını ifade etmek doğru olacaktır. Bu görüşe uygun bir örnek, Erzincan Çayırılı’ da figürlü mezar taşları içinde yer alan insan başı şeklinde başında sarığı, kaşları ve kalın bıyığı ile bulunmaktadır²⁹. Başlık ve serpuş kullanımını 16. yüzyıl sonları 17. yüzyıl başlarında toplumun değişen demografik yapısı ile ilgili kültürel çeşitliliğin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. “Osmanlı devletinin sınırları yeni fetihler ile genişlemiş ve bu genişleme ile birlikte Müslüman olmayan halkın nüfusunda artış yaşanmıştır. Bu artış mezarlık alanlarına da yansımış ve zaman içerisinde Müslümanlar kendilerine ait şâhideleri, diğerlerinden ayıran bir takım alâmetler icat etmişlerdir ki bu uygulamaya “*Kime benzerseniz onlardan olursunuz.*” Hadis-i Şerifinin temel oluşturduğu iddia edilebilir”³⁰.

Başlık kullanımının dışında Klasik dönem mezar taşlarında doğal bir üslupla ele alınmış çiçekler, demet halinde ya da vazodan çıkar vaziyette görülmektedir. Aynı uygulama dönemin çini sanatında da yaygın olarak kullanılmıştır. Klasik devrin ağır ve kaliteli taş işçiliğinin ardından Lale devri ile beraber çiçeklerle bezenmiş mezar taşları ve 1839’ da Tanzimat fermanı ile batılı etkilerin iyice hissedilmeye başladığı görülmektedir. Toplumunu bütün yönleriyle etkileyen

²⁷ Ayşegül Arslan, *Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, ss. 1926.

²⁸ Laqueur, 2007, s. 3.

²⁹ Kamil Biçici, "Yazılı Araştırmalar Işığında Türk Mezar Taşlarına Toplu Bir Bakış", *EKEV Akademi Dergisi*, S. 26, 2006, s. 175- 192.

³⁰ Mehmet Kökre, "Osmanlı Mezarlık ve Mezar Taşı Kültür Temelleri Üzerine Bir Deneme", *Sabah Ülkesi*, S. 48/ 07, 2016, s. 65- 67.

batılılaşma süreci ve mimariyi etkileyen Barok, Rokoko, Ampir üsluplarının getirdiği değişiklikleri mezar taşları üzerinde de görmekteyiz. Barok devrin mezar taşları biçim, görünüş ve motif yönünden daha hareketli ve kıvrımlıdır³¹.

Ampir ve Rokoko üsluplarına uygun batı kaynaklı çiçek ve yaprak motifleri, kurdellalara sarılmış güller, tabaklara doldurulan limon, nar, üzüm ve portakallar bezeme unsuru olarak simetrik ve asimetrik biçimde mezar taşları üzerinde görülür³². Türk mezar taşlarının her birini ayrı ayrı bir kıyafet, mimari bir unsur, malzeme, tezyinat, hat ve kullanılan teknikler açısından incelediğimizde, Türk mezarlıklarını müze olarak değerlendirmek mümkündür.

Mezar Taşlarının Bölümleri

Mezar taşlarının genel görünüşü dönemin sosyal, kültürel, dini ve ekonomik etkilerinin bir nevi taşa yansması olarak değerlendirildiği için bir hüviyet olarak ele alabiliriz. Mezar taşlarında kullanılan malzeme bölgesel ya da ölünün refah seviyesine göre farklılık gösterebilmektedir. Taşlarda yer alan kitabelerde en çok kullanılan dil Osmanlıca'dır. Sülüs, rik'a, celi sülüs, talik ve kufi gibi yazı çeşitleri kullanılmaktadır. Şahideler ölünün kimliği dışında çeşitli bölümler içermektedir. Farklılık göstermekle birlikte başlık, giriş ifadesi, kimlik, merhumu ziyaret edenlerden dua, Fatiha ve tarihin yer aldığı yazılı bir belge olarak nitelendirilebilir.

Giriş ifadesi, şahidenin gövde plakasında en üstünde Allah'ın lafızlarını içeren bölümdür. Arapça ve Osmanlıca ifadeler yer verilir. Genellikle Klasik dönem şahidelerinde ayet-i kelime, hadis, Besmele, Allah Lafzı, Muhammet ve Kelime-i Tevhidi, Hüve'l-Bâkî (Baki olan yalnız Allah'tır), Hüve'l-Hallaku'l-Bâkî (Allah, yaratıcı ve sonsuzdur), Küllü men aleyhâ fan (Yeryüzünde bulunan her şey fanidir) gibi ifadeler yer verilmektedir. Bunlar ölümü kabulleneni, her nefsin ölümü tadacağı, sonsuz ve kalıcı olanın yalnız Allah (c.c.) olduğunu ve dünya hayatının insanoğlu için gelip geçici olduğunu belirten teslimiyet ve kabulleniş ifadeleridir. Ancak son dönem mezar taşlarında Osmanlı devletinde Batılılaşma etkileri dini kelimeler ve cümleler yerini ölüm karşısındaki acizliği belirten "Ah, ah mine'l mevt, ah mine'l firak" gibi "ah ölüm, nedir bu ölümden çektiğim" anlamlarına gelen

³¹ Haseki, 1977, 10.

³² Canan Hanoğlu, *Erzurum Merkezde Cami Hazirelerinde Bulunan XVIII.- XIX. YY Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2006, s. 20.

ifadeler karşımıza çıkmaktadır³³. Bu ifadelerin aynısı dönemin edebi eserlerinde de görülmektedir.

Kimlik, mevtanın kimliğinin ve soy bağının yazıldığı bölümdür. Kerimesi, mahdumu, zevcesi vs. gibi sıfatları içermektedir. İsim ile birlikte görev ve mesleğini, sosyal statüsünü belirten unvan ve lakaplara, dinî bakımdan değer taşıyan “seyyid, şerif, hacı, hâfiz, şehid” gibi nitelermelere ve bir soyadı gibi aile mensubiyetini gösteren ifadelere yer verilir³⁴.

Dua, giriş ifadesi bölümünde de olduğu gibi felekten şikâyet ederken bir yandan da mezarı ziyaret edenleri hem uyarmak hem de dua istemek amacıyla ele alınan edebi içerikli bölümdür³⁵. Genellikle “Ruhu için el –Fatiha” şeklinde sonlandırılır.

Tarih, genellikle kitabe metninin en altında yer alan tarih kısmı bazen metin içinde de verilebilir. Tarih hicri ve ya ebced hesabıyla işlenmiştir. Gün, ay, yıl sıralamasıyla detaylı verilen tarih düzeninin kullanıldığı da görülmektedir. Hatta bazılarında kişinin ölümüne sebebiyet veren hastalığı ve ölüm saatine kadar detaylı bilgi bulunmaktadır. Mezar ve mezar taşları sadece mezarda yatan kişiyi değil, zamanı ve zaman içinde onların başlarından geçen olayları, kazandıkları zafer ve tarihlerini; mevkilerini, dertlerini, korkularını, inançlarını, geride bıraktıkları bölge insanının duygu ve düşüncelerini de anlatır³⁶.

³³ Fatih Çavuş, *Osmanlı Mezar Taşlarının Sırları*, Bilge Kültür, Ankara, 2004, s.34.

³⁴ Bozkurt, 2004, 519- 522.

³⁵ *Ziyaretten murad bir duadır. Bugün bana ise yarın sanadır.

*Bakıp geçme ricam budur ey Muhammed ümmeti

Mevtanın diriden bir Fatiha'dır minneti

Gelip kabrimi ziyaret eden Muhammed ümmeti

Bize bir Fatiha ihsan eden bulur cenneti

Gel efendim nazar eyle şu mezar taşıma

Akil isen gafil olma aklını al başına

Salınıp bir dem gezer iken neler geldi başıma

Akibetturab oldum taş dikildi başıma (Çavuş, 2019, 42.)

³⁶ Feryal Demirel, *Besni Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008, s. 1- 5.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATALOG

3. ORDU PERŞEMBE ÖRNEKLERİ İLE OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞLARI (Efirli Yalı Camii Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı)

KATALOG NO: 1

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1163/ M. 1750

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Şerife Fadime Hatun

GÖRSEL NO: 2-3

ÇİZİM NO: 3

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 78 cm – 16 cm x 20 cm- 4 cm

Boyun: 27 cm – 38 cm x 27 cm

Ayakucu Taşı: 74 cm – 21 cm x 26 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

زیارتدن مراد بر	Ziyaretten murad bir
دعادر بؤکون بکا ایسه	Duadır bugün bana ise
یارین صنادر مرحمه	Yarın sanadır Merhume
شریفه فادم حاتونون	Şerife Fadime Hatun' un
روحونا فاتحه	Ruhuna Fatiha
سنه ۱۱۶۳	Sene 1163

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi kaba yonu blok taşların harç ile bağlanmasından meydana gelmektedir. Çerçeve ölçüleri 228 cm x 118 cm'dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. İç bükey bir hatla daralan dikdörtgen gövde plakası yukarıya doğru genişlemektedir. Gövde plakası üzerinde uzun ve kalın bir boyun kısmı bulunmaktadır. Omuz kısmından sonra köşeleri pahlanarak yumuşatılmış olan boyun bölümünde kazınarak oluşturulmuş kademelenme meydana gelmektedir. Silindirik formlu boynun üst kısmı düz şekilde sonlanmaktadır. Başlık bölümü mevcut değildir. Taşın sol tarafında ve boynun üst kısmında tahribatların olduğu gözlemlenmiştir. Gövde yüzeyi düz profilli silmelerle beş bölüme ayrılmıştır. Sülüs hattın kullanıldığı beş satırlık kitabe metni yüzeye alçak kabartma şeklinde işlenmiştir (Görsel 2) (Çizim 3).

Ayakucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Alttan yukarıya doğru genişleyen şahide tepede sivri kemer formunda sonlandırılmıştır. Üzerinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 3).

KATALOG NO: 2

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1171/ M. 1757

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Torunoğlu Mustafa

GÖRSEL NO: 4- 5

ÇİZİM NO: 4

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 75 cm – 35 cm- 5 cm

Başlık: 31 cm x 73 cm

Boyun: 10 cm x 40 cm

Ayakucu Taşı: 72 cm – 22 cm x 27 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

تاريخم تحریر اولوندو مزارم تاسنه	Tarihim tahrir olundu mezarım taşına
بر فاتحه اوقویان اولسون رسوله آشنا	Bir Fatiha okuyan olsun Resule aşına
کیر لاسونلو طورون اوغلو	Giresunlu Torunoğlu
مصطفی روحونا	Mustafa Ruhuna
فاتحه	Fatiha
سنه ۱۱۷۱	Sene 1171

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi kaba yonu blok taşlardan yapılmıştır. Bağlayıcı eleman olarak harç kullanılmıştır. Çerçeve ölçüleri 317 cm x 147 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmış başucu taşı günümüze sağlam durumda gelmiştir. Şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir

yuvaya yerleştirilmiştir. İç bükey hatlarla dikdörtgen plaka şeklindeki gövdeye geçiş sağlanmıştır. Alttan yukarıya doğru paralel yükselen başucu taşının omuz hizasından sonra köşeler pahlanarak buradaki kademelenme yumuşatılmıştır. Silindirik formlu kalın ve uzun bir boyun ile kavuk şeklindeki başlığa bağlanmaktadır. Oval formlu başlığın tepesi külah şeklinde sonlandırılmıştır. Başlığın şişkin gövde yüzeyi kazıma çizgiler ile yukarıdan aşağıya, sağdan sola doğru hareketlendirilerek sarık dokusu kazandırılmaya çalışılmıştır (Görsel 4) (Çizim 4).

Bu tip başlıklar Serdengeçti kavuk olarak adlandırılmaktadır. Sol tarafı aşağıya sağ tarafı yukarıya doğru eğimli yapısı ile asimetrik bir görüntü arz etmektedir. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövde yüzeyi düz silmeler ile bölümlere ayrılmıştır. Altı satırlık kitabe metni sülüs hat ile alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmış ayakucu taşı mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Yukarıya doğru genişleyen ayakucu taşının tepe kısmında tahribat meydana geldiği gözlemlenmiştir. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır (Görsel 5).

KATALOG NO: 3

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1174/M. 1760

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seyyid Osman Ağa

GÖRSEL NO: 6

ÇİZİM NO: 5

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 50 cm x 24 cm x 26 cm- 4 cm

Başlık: 19 cm x 57 cm

Boyun: 11 cm x 28 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

نوجوانم گندي جنت باغينا	Nevcivanım gitti cennet bağına
فراق قالدی پدرین جاننه	Firak kaldı pederin canına
مرحوم سیّد عثمان آغا	Merhum Seyyid Osman Ağa
روحونه فاتحه	Ruhuna Fatiha
سنه ۱۱۷۴	Sene 1174
صفر	Safer

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi doğal taşların harç ile bağlanması ile oluşturulmuştur. Son yıllarda yapılan düzenleme faaliyetlerinde beton çerçeve ile yenilendiği görülmektedir. Çerçevenin uzun kenarı 213 cm, kısa kenarı 108 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu taşı günümüze iyi durumda ulaşmıştır. Şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir.

İç bükey bir daralma ile küçük boyutlarda ele alınmış dikdörtgen plaka şeklindeki gövdeye geçiş sağlanmıştır. Başucu taşının omuz hizasında sonra ince uzun bir boyun vasıtası ile kavuk şeklinde düzenlemeye sahip başlığa bağlanmıştır. Tepesi konik biçimde sonlanan kavuğun alt kısmı şişkin oval formlu destar ile hareketlendirilmiştir. Yüzey kazıma çizgiler ile kumaş dokusunu hissettirmektedir. Kavuğun şişkin alt kısmı sağa ve sola iri dilimler ile ayrılmaktadır. Boynun başlıkla birleştiği kısmın kırıldığı ancak yerine oturtulduğu tespit edilmiştir. Başucu taşı form itibari hafifçe yukarıya doğru genişlemektedir. Yüzey düz profilli silmelerle panolara ayrılmıştır. Beş satırlık kitabe metni sülüs hat ile alçak kabartma şeklinde uygulanmıştır (Görsel 6) (Çizim 5).

KATALOG NO: 4

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1177/ M. 1763

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seyyid Abdurrahman Ağa

GÖRSEL NO: 7

ÇİZİM NO: 6

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 81 cm x 38 cm- 4 cm

Başlık: 40 cm x 89 cm

Boyun: 11 cm x 44 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الخلاق باقى	Hüve' l Hallaku' l Baki
دويميوپ تازلكنه چنگى اولدو نامورد	Doyamayıp tazeliğine çünkü oldu na- murad
رحمته مستغرق ايليه غنى رب العباد	Rahmetine müstağrak eyleye Gani Rabbe'l-İbâd
بو حقرک کيم ايدب روحنو شد	Bu hakirin kim edip ruhunu şad
اولا يا راب اول دايماء خير اله ياد	Ola ya Rab ol daima hayr ile yad
مرحوم سيد عبدالرحمان	Merhum Seyyid Abdurrahman
اغا روحى ايجون الفاتحا	Ağa ruhu için el Fatiha
سنه ١١٧٧	Sene 1177
في صفر ١٠	Fi safer 10

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Ada olarak düzenlenen mezar grubu içinde yer almaktadır. Mezar çerçevesi kaba yonu doğal taşların harç ile bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Çerçevenin uzun kenarı 318 cm dir.

Başucu Taşı

Şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Şahide iç bükey bir hat ile daralarak dikdörtgen gövde plakasına bağlanmıştır. Gövde plakası omuz kısmından sonra köşeleri pahlanarak yumuşatılmış, uzun ve kalın bir boyun vasıtasıyla kavuğa bağlanmaktadır. Kavuğun tepe kısmı konik biçimde ele alınmıştır. Oval şişkin destar yüzeyindeki kazıma çizgilerin oluşturduğu boğumlu yapı ile doku yansıtılmaya çalışılmıştır. Şişkin destar yüzeyi sağ ve sola tarafa ayrılan iri dilimler ile çapraz bir görünüm sunmaktadır. Şahide yüzeyi düz hatlı profilli silmelerle panolara ayrılmıştır. Yüzeyden kazınarak alçak kabartma şeklinde ele alınan sekiz satırlık kitabe metni sülüs hat ile yazılmıştır (Görsel 7) (Çizim 6).

KATALOG NO: 5

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1178/ M. 1764

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Zeyneb Kadın

GÖRSEL NO: 8

ÇİZİM NO: 7

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 64 cm- 17 cm - 4 cm

Boyun: 10 cm x 29 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

مرحومه و مغفوره	Merhume ve mağfure
ذینب قدین	Zeyneb Kadın
روحو ایجون فاتحه	Ruhu İçin Fatiha
سنه ۱۱۷۸	Sene 1178
رمضان	Ramazan

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Başucu şahidesi mermer malzeme ile yapılmıştır. Mezarın ayakucu taşı bulunmadığı için mezarın sınırı bilinmemektedir. İç bükey daralma ile dikdörtgen plaka şeklindeki gövdeye bağlanmıştır. Gövde plakasının yüzeyi üç silme ile panolara ayrılmıştır. Sülüs hat ile yüzeye alçak kabartma şeklinde işlenen beş satırlık kitabe metni bulunmaktadır. Yanları tahribata maruz kalan şahidenin üst kısmı pahlanarak yumuşatılmış ve boyun kısmına geçiş sağlanmıştır. Tepe kısmı düz formdadır. Tepelik kısmı günümüze ulaşamamıştır (Görsel 8) (Çizim 7).

KATALOG NO: 6

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1179/ M. 1765

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seyyid Hüseyin Ağa

GÖRSEL NO: 9

ÇİZİM NO: 8

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 115 cm x 30 cm x 35 cm- 5 cm

Başlık: 36 cm x 81 cm

Boyun: 12 cm x 38 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الخلاق باقي

Hüve' 1 Hallaku' 1 Baki

عمرونه توتما دي دونيادا بر نازهينن

Ömrüne tutmadı dünyada bir nazenin

ياندق حسرت نارينه باقيلدي سوبح شام

Yandık hasret narına bakıldı Subh- 1 Şam

تازلكد جاموموتي نش ايديپ اول ماه رو

Tazelikte cam- 1 mevti nüş idüp ol mah- 1 Rü

ايتد عقبايا عيذمت چون اجل اولدو تمام

Etti ukbaya azimet çün ecel oldu tamam

اوقويوب قراذ ذيارت ادنلر ديهلر

Okuyup Kur' an ziyaret edenler diyeler

سيد حسن اغايه جنت علا اول يا راب

Seyyid Hüseyin Ağa'ya cenneti ala ol ya Rab

مقام

Makam

روحونه فاته

Ruhuna Fatiha

سنه ۱۱۷۹

Sene 1179

في سنه ذي الحجه

Fi sene Zi' l- hicce

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi doğal kaba yonu taşların harç ile bağlamasıyla oluşturulmuştur. Ada olarak yapılan mezar grubunun içinde yer almaktadır. Çerçevenin uzun kenarı 3. 87 cm, kısa kenarı 253 cm ' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. İç ve dış bükey hatlar üzerinde alttan yukarıya doğru hafif genişleyen dikdörtgen plaka şeklindeki gövde kısmı yükselmektedir. Omuz hizasında köşeler pahlanarak, kalın ve uzun bir boyun vasıtasıyla kavuk şeklindeki başlık kısmına bağlanmaktadır. Üst kısmı konik biçimde ele alınmıştır.

Destar bölümü oval şekilde tasarlanmış sarığın, sol tarafı yukarıya sağ tarafı aşağıya doğru asimetrik bir düzenleme arz etmektedir. Sarık yüzeyindeki kazıma çizgilerin oluşturduğu boğumlu yapı ile doku başarılı bir şekilde yansıtılmıştır. Başlığın şişkin formdaki yüzeyi sağ ve sol tarafa ayrılan iri dilimler ile çapraz bir görünüm sunmaktadır. Dikdörtgen gövde plakası yüzeyinde silme hatlarının ayırdığı panolara alçak kabartma tekniğinde, on satırlık sülüs hatlı kitabe işlenmiştir (Görsel 9) (Çizim 8).

KATALOG NO: 7

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziyesi

TARİHİ: H. 1180/ M. 1766

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Havva Hatun

GÖRSEL NO: 10- 11

ÇİZİM NO: 9

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 137 cm – 24 cm x 38 cm- 4 cm

Ayakucu Taşı: 116 cm – 30 cm x 38 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

يا الهي اول مبارك اسمي پگن عنتي	Ya İlahi ol mübarek ism- i pakin izzeti
حم رسولك فخر عالم شاه كونين	Hem Resul' ün fahr- i âlem Şah-Kevneyn
حورمتي	Hürmeti
ايله قبرين روضه جنت اله العالمين	Eyle kabrin Ravza- i Cennet İlahe' l- âlemin
گيجه گوندز حور غلمان ايلسونلر خزمتي	Gece gündüz hür- i gılman eylesinler hizmeti
دوشدو خاک چون وردی حکم خدا	Düştü Hak çün verdi Hükümü Hüda
غنجا گبی حواء حاتون ایلدی سیران جنتی	Gonca gibi Havva eyledi seyran cenneti
مرحومه حواء حاتون روحونه	Merhume Havva Hatun ruhuna Fatiha
فاتحه سنه ۱۱۸۰	Sene 1180

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi doğal taşların harç ile bağlanmasıyla yapılmıştır. Çerçevenin uzun kenarı 2. 18 cm, kısa kenarı 85 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılan başucu taşının genel itibari ile günümüze iyi durumda ulaştığı görülmektedir. Şahide, mezarın kısa kenarına mezar çerçevesini meydana getiren taşların arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirmiştir.

Düz bir hat ile başlayarak alttan yukarıya doğru genişleyen formda ele alınmıştır. Üst kısmı üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. Tepeliğin altında ince bir silme ile oluşturulan üçgen süsleme alanının içi C ve S kıvrımları, kıvrık dal motifleri, rumi ve çiçek bezemeleri ile doldurulmuştur. İnce silmenin altındaki panoda bir aynalı kemer biçiminde yapılmış süsleme alanı içinde asma yaprağı ve üzüm kabartmasına yer verilmiştir. Süsleme bölümlerin altında dikdörtgen gövde yüzeyi ince silme hatlarıyla panolara ayrılmıştır. Süsleme ve kitabe metni alçak kabartma olarak işlenmiştir. Metin kısmı sülüs hat ile yazılmış sekiz satır halindedir (Görsel 10) (Çizim 9).

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılan ayakucu taşında herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Alttan yukarıya doğru genişleyen şahide gövdesi üçgen formda tepelikle tamamlanmıştır. Şahide mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir (Görsel 11).

KATALOG NO: 8

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1180/ M. 1766

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seyyid İbrahim Ağa

GÖRSEL NO: 12- 13

ÇİZİM NO: 10- 11

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 136 cm - 40 cm x 42 cm- 5 m

Başlık: 51 cm x 100 cm

Boyun: 20 cm x 60 cm

Ayakucu Taşı: 158 cm – 39 cm x 48 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

ماشالله هو الخلاق باقى	Maşallah Hüve' l Hallaku' l Baki
مرحوم و مغفور ال حاجى	Merhum ve mağfur El Hacı
الى رحمة ربّه الغفور عقبایا رحلت	İla rahmeti Rabbiye' l- Gafur ukbaya rihlet
ایلد حق رحمتیله مغفرت اید حدا	Eyledi Hak rahmetiyle mağfired ede Hüda
منزیلن حق اید فردوس نعیم	Menzilini Hak ede Firdevs- i Naim
اوله قبر نور جنتیله ظیا حق تعالی روحونا	Ola kabri nur cennetiyle ziya Hak Teâlâ ruhunu
شاد ایلسن بودور ... لایق دعا	Şad eylesin budur ... layık dua
صفرال حیرکن اون برنج یوم پرشنبه	Saferü' l Hayr' ın on birinci yevmi Perşembe
دار فناده دار عقبایا رحلت ایلد	Dar- fenadan dar- ı ukbaya rihlet eyledi
عبدی چاوش ذاده السید	Abdi çavuş zade El' Seyyid
ابراهیم اغا روحو ایچون فاتحه	İbrahim Ağa ruhu içün Fatiha
سنه ۱۱۸۰	Sene 1180

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Hazire alanı içinde ada olarak düzenlenen bir mezar grubunun içinde yer almaktadır. Mezar çerçevesi harç ile bağlanan doğal taş sıralamasından oluşmaktadır. Çerçevenin uzun kenarı 218 cm kısa kenarı 85 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzeme kullanılan başucu şahidesi büyük boyutlarda ele alınmıştır. Başucu şahidesi mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. İç bükey daralmalarla dikdörtgen plaka şeklindeki gövde kısmına geçiş sağlanmıştır. Boyun bölümüne geçişte köşeler pahlanarak yumuşatılmıştır. Silindirik formdaki kalın ve uzun bir boyun vasıtası ile kavuk şeklinde başlığa bağlanmıştır. Oval formda düzenlenmiş serdengeçti olarak adlandırılan başlığın tepe kısmı uzun tutulmuştur. Dışa taşkın destar kısmı sağa ve sola ayrılan dilimliler ile çapraz bir düzenlemeye sahiptir (Görsel 12) (Çizim 10).

Üstteki uzun oval tepeliğin yüzeyi derin kazıma çizgilerle hareketlendirilmiştir. Serdengeçti kavuğun şişkin sarığı sağ tarafı yukarıda sol tarafı aşağıda tasarlanarak asimetrik düzenlenmiştir. Gövde yüzeyi ince silme hatlarıyla panolara ayrılmıştır. Panoların içinde alçak kabartma şeklinde işlenmiş on iki satırlık kitabe metni yer almaktadır. Kitabe sülüs hat ile yazılmıştır.

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme kullanılan ayakucu taşı mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Şahide alttan yukarıya doğru genişleyen formda ele alınmıştır herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Düz bir hatla yükselen dikdörtgen gövde plakası tepede iç bükey hatlarla daralarak üçgen formda nihayetlenmiştir. Gövde plakası üzerinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 13) (Çizim 11).

KATALOG NO: 9

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1185/M. 1771

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Ali Ağa

GÖRSEL NO: 14

ÇİZİM NO: 12

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 64 cm x 35 cm- 5 cm

Başlık: 34 cm x 76 cm

Boyun: 12 cm x 41 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

... باغ گلشنده بر غنجا ايکن	... bağı-1 gülşende bir gonca iken
... اجل بني ايلدي حزان	... ecel beni eyledi hazan
بر كول زيپاده ناذنيك ايکن	Bir gül-i zibada nazenin iken
حق بني ايلدي حق ايله يگسان	Hak beni eyledi hak ile yeksan
حسين اغزاده مرحوم علي	Hüseyin Ağa zade merhum Ali
اغانك روحيچون فاتحه	Ağanın ruhu için Fatiha
سنه ۱۱۸۵	Sene 1185

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi kaba yonu blok taşların harç ile bağlanmasından oluşmaktadır. Ada içinde bulunan mezarın kenar uzunluğu 320 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir.

Altta iç bükey bir daralma ile yükselerek dikdörtgen gövde plakasına bağlanmaktadır. Şahide omuz hizasından sonra köşeleri pahlanarak yumuşatılmıştır. Kalın ve uzun bir boyun vasıtası ile kavuk şeklinde düzenlenmiş başlığa bağlanmaktadır. Üst kısmı konik biçimde ele alınmış olan kavuğun şişkin formdaki alt kısmının yüzeyi sağa ve sola ayrılan iri dilimler ile çapraz bir görünüm sunmaktadır. Başucu şahidesinde herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiş olup, sülüs hatla ele alınmış yedi satırlık kitabe bütün yüzeye hâkimdir (Görsel 14) (Çizim 12).

KATALOG NO: 10

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1257/ M. 1841

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Esmâ Hatun

GÖRSEL NO: 15- 16

ÇİZİM NO: 13- 14

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 104 cm- 22 cm x 31 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 85 cm- 20 cm x 27 cm – 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
زيارتدن مراد بر دعادر	Ziyaretten murad bir duadır
بوكون بكا ايسه يارين سكاډر	Bugün bana ise yarın sanadır
الحاج مصطفى زاده حسين	El Hac Mustafa zade Hüseyin
اغانك كريمهس مرحومه اسماء	Ağa'nın kerimesi merhume Esmâ
حاتون روحنه فاتحه	Hatun' un ruhuna Fatihâ
سنه ١٢٥٧	Sene 1257

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Kaba yonu blok taşların kullanıldığı mezar çerçevesi harç ile bağlanmıştır. Çerçevenin uzun kenarı 398 cm, kısa kenarı 190 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu taşı günümüze iyi durumda ulaşmıştır. Şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Form olarak düz bir hat ile başlayan şahide alttan yukarıya

doğru genişlemektedir. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövde, üçgen bir tepelikle sonlanmaktadır. şahidenin alınlık kısmında ilk sırada uçları sivri ışınsal bir süsleme unsuru, ikinci sırada oval formlu kabartma dizisi ve altında ise ince iki sıra profilli silme yer almaktadır. Gövde yüzeyi silme hatlarıyla sağ tarafa doğru meyilli panolara ayrılmıştır. Panolarda yer alan altı satırlık kitabe metni sülüs hat ile alçak kabartma şeklinde işlenmiştir (Görsel 15) (Çizim 13).

Ayakucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Alttan yukarıya doğru genişleyerek tepesi sivri kemer formunda sonlandırılmıştır. Gövde plakası yüzeyinde uzun ve oval şekilde oluşturulan süsleme alanının içi alçak kabartma şeklinde işlenen Hurma ağacı ile tamamen doldurulmuştur. Hurma ağacının alttaki iki dalı meyveli, üst dalları ise meyvesiz ve tomurcuk halinde işlenmiştir (Görsel 16) (Çizim 14).

KATALOG NO: 11

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1257 / M.1841

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Zeynep Hatun

GÖRSEL NO: 17- 18

ÇİZİM NO: 15- 16

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 82 cm – 20 cm x 27 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 67 cm- 20 cm x 24 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve'l Baki
گلیپ قبریم زیارت ایدن اخوان	Gelip kabrimi ziyaret eden ihvan
ایدلر روحما فاتحه اهسلن	Edeler ruhuma Fatiha ihsan
قطرچی اوغلو ابراهیم آغا	Katırcıoğlu İbrahim Ağa
کریمهس حاجی عهد اغا اهلی	Kerimesi Hacı Ahmet Ağa ehli
زینپ خاتون روحنه فاتحه	Zeynep Hatun Ruhü İçin Fatiha
سنه ۱۲۵۷	Sene 1257

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Yüksek yapılan mezar çerçevesinde doğal taş malzeme harç ile bağlanarak kullanılmıştır. Çerçevenin uzun kenarı 317 cm, kısa kenarı 147 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzeme kullanılan başucu şahidesi günümüze sağlam durumda ulaşmıştır. Şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir.

Başucu taşı, düz bir hatla başlayarak alttan yukarıya doğru genişleyen formda ele alınmıştır. Sivri kemerli tepelikle sonlanmaktadır. Alınlık kısmında süsleme alanı olarak değerlendirilen üçgen alan kitabelik bölümünden dalgalı ince bir silme detayı ile ayrılmaktadır (Görsel 17) (Çizim 15). Bu alan sivri uçlu yaprak bezemesi ile doldurulmuştur. Gövde düz silme hatları ile panolara ayrılmıştır. Yedi satırlık kitabe metni sülüs hat ile alçak kabartma olarak işlenmiştir.

Ayakucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Düz bir hatla başlayan dikdörtgen gövde plakası alttan yukarıya doğru genişlemektedir. Sivri kemer formunda tepelikle taçlandırılmıştır. Ayakucu taşının ortasında tüm yüzeye hâkim durumda stilize işlenmiş Hurma ağacı yer almaktadır. Kenarı kazınarak ince bir hat ile düzgün olmayan çerçeve içine alınmıştır (Görsel 18) (Çizim 16).

KATALOG NO: 12

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1261/ M. 1845

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seyyid Kadir Ağa

GÖRSEL NO: 19- 20

ÇİZİM NO: 17- 18

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 76 cm– 38 cm- 5 cm

Başlık: 19 cm x 53 cm

Boyun: 5 cm x 35 cm

Ayakucu Taşı: 77 cm x 20 cm x 26 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve'l Baki
حاجى احمد اغانك	Hacı Ahmet Ağa'nın
اوغلو فقيه مرحوم	Oğlu Fakih Merhum
و مغفور السيد	Ve mağfur es-Seyyid
قادر اغانك	Kadir Ağa'nın
روحي ايجون فاتحه	Ruhu için Fatiha
سنه ١٢٦١	Sene 1261

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi betondan oluşmaktadır. Çerçevenin uzun kenarı 305 cm, kısa kenarı 150 cm' yi bulmaktadır.

Başucu Taşı

Genel yapısı itibari ile günümüze iyi durumda ulaşmış mezarın malzemesi mermerdir. Şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Gövdenin alt kısmı iç bükey daralarak dikdörtgen plaka şeklindeki gövdeye bağlanmaktadır. Omuz hizasında daralan şahide, silindirik formdaki kalın ve kısa bir boyun vasıtası ile fes şeklinde düzenlenmiş başlıkla nihayetlenmektedir. Fesin sol tarafında uzunluğu yaklaşık 18 cm'yi bulan kalın püskül detayı yüzeyden kabartılarak işlenmiştir. Başucu taşının sol üst köşesinde kırık meydana gelmiştir. Alttan yukarıya doğru hafif genişleyen şahide gövdesin düz silme hatlarıyla panolara ayrılmıştır. Panoların içi sülüs hatla ele alınan kitabe metniyle doldurulmuştur. Alçak kabartma şeklinde işlenmiştir (Görsel 19) (Çizim 17).

Ayakucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Düz bir hatla başlayan şahide alttan yukarıya doğru genişleyen formda ele alınmış olup, üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. İnce bir hat ile sınırları belirlenmiş olan süsleme alanının ortasına stilize Hurma ağacı bitkisi alçak kabartma şeklinde işlenmiştir. Alt ve üst dalları meyveli, orta dalları meyvesiz gösterilen Hurma ağacının üst dalları kıvrılarak yürek motifi oluşturacak şekilde bir araya getirilmiştir (Görsel 20) (Çizim 18).

KATALOG NO: 13

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1265/ M. 1849

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Mehmet Nazif Ağa

GÖRSEL NO: 21- 22

ÇİZİM NO: 19- 20

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 56 cm – 38 cm- 5 cm

Başlık: 19 cm x 67

Boyun: 5 cm x 35 cm

Ayakucu Taşı: 57 cm – 17 cm x 22 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
امراتيدي حدا ايلدي فرمان	Emretti Hüda eyledi ferman
اريشدي اجل ويرمدي امان	Erişti ecel vermedi aman
الحاج مصطفى زاده ابراهيم	El Hacı Mustafa zade İbrahim
اغانك محدومو مرحوم محمد	Ağa'nın mahdumu merhum Mehmet
نازيف اغانك روحونه فاتحه	Nazif Ağa'nın ruhu için Fatiha
سنه ١٢٦٥	Sene 1265

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesinde doğal taşların harç ile bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Uzun kenar 230 cm, kısa kenar 106 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi mezarın kısa kenarında mezar çerçevesinin iç kısmına toprağa yerleştirmiştir. Alt kısmında iç bükey bir daralma yaparak dikdörtgen plaka şeklindeki gövdeye bağlanmıştır. Gövde plakası paralel kenarlarla yükselmektedir.

Geniş gövde omuz hizasında daralarak kalın ve kısa bir boyun vasıtası ile fes şeklinde düzenlemeye sahip başlık ile sonlandırılmıştır. Fesin sağ tarafında kalın püskül detayı zeminden kabartılarak işlenmiştir. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövde yüzeyi ince silme hatlarıyla sağ tarafa doğru meyilli panolara ayrılmıştır. Alçak kabartma olarak işlenen yedi satırlık kitabe metni talik hatla yazılmıştır (Görsel 21) (Çizim 19).

Ayakucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarında iç tarafa toprağa yerleştirilmiştir. Düz bir hatla başlayarak alttan yukarıya doğru genişleyen gövde plakası, sivri kemer formunda tepelikle ile sonlanmaktadır. Yüzeyin tamamına işlenen Hurma bitkisi kök kısmı, gövdede iki salkım meyvesi ve tomurcuk haldeki üst dallarıyla stilize olarak ele alınmıştır. Alçak kabartma olarak işlenmiştir (Görsel 22) (Çizim 20).

KATALOG NO: 14

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1269/ M. 1852

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seyyid İbrahim Ağa

GÖRSEL NO: 23- 24

ÇİZİM NO: 21

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Lahit Biçimi Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 78 cm – 23 cm x 26 cm – 8 cm

Başlık: 65 cm x 14 cm

Boyun: 6 cm x 37 cm

Ayakucu Taşı: 80 cm- 20 cm x 30 cm – 9 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
بنى قيل مغفیرت ربّ یزدان	Beni kıl mağfired Rabb- i Yezdan
بی حقّ عرش اعظم نور فرقان	Bi Hakk- 1 Arş-1 Azam- 1 Nur- 1 Furkan
گلیب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelip kabrimi ziyaret eden ihvan
ایدهلر روحمه بر فاتحه احسان	Edeler ruhuma bir Fatiha ihsan
مرحوم الحاج عمر اغزاده	Merhum el Hac Ömer Ağa zade
السید ایبرهیم اغانک	Es' Seyyid İbrahim Ağa'nın
روحي ایچون الفاتحه	Ruhu için el Fatiha
سنه ۱۲۶۹	Sene 1269

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Düzgün blok taş malzemenin harç ile bağlanmasından oluşturulan mezar, üç basamaklı platform üzerine yer almaktadır. Lahit biçimi şahideli mezarlar grubunda

değerlendirilmiştir. Toprakla doldurulmuş üst kısım çiçeklidir. Çerçevenin uzun kenarı 207 cm, kısa kenarı ise 116 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemeli başucu taşı mezarın kısa kenarında, orta kısmı oyulmuş blok taştan bir kaide içine yerleştirilmiştir. Şahide, iç bükey bir daralma ile başlayarak alttan yukarı doğru genişleyen dikdörtgen gövde plakasına bağlanmaktadır. Kalın ve kısa bir boyun vasıtasıyla sarık şeklinde düzenlenmiş başlıkla taçlandırılmıştır. Sarık kısmı üstten basık oval formdadır. Yüzeyi sola doğru meyilli dilimler ile hareketlendirilmiş olup, bu dilimlerden sağ taraftan öne doğru çapraz gelen dilim diğerlerinden geniş tutulmuştur (Görsel 23).

Dikdörtgen gövde plakası ince silme hatları ile sağa doğru meyilli panolara ayrılmıştır. Panolarda alçak kabartma şeklinde işlenen sekiz satırlık sülüs hatla yazılmış kitabe metni bulunmaktadır. Baş taşının blok taş kaidesinin arka yüzünde yayvan bir kemer içinde sathi bir çarkıfelek motifine yer verilmiştir (Çizim 21).

Ayakucu Taşı

Mermer malzemeli ayakucu taşı mezarın kısa kenarına yerleştirmiş orta kısmı oyulmuş blok taş kaide içine yerleştirilmiştir. Düz bir hatla başlayan gövde alttan yukarıya doğru genişleyerek tepesi sivri kemer formunda sonlandırılmıştır. Üzerinde herhangi gibi bir süsleme ögesine rastlanmamıştır (Görsel 24).

KATALOG NO: 15

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1271 / M. 1854

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Gülsüm Hatun

GÖRSEL NO: 25- 26

ÇİZİM NO: 22

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 83 cm-26 x 30 cm- 4 cm

Ayakucu Taşı: 87 cm – 27x 30 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
فنادن بقايا ايلدي رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
حق يريني ايلسين روضهء جنّت	Hak yerini eylesin Ravza- i Cennet
پرشمبلى حاجي مصطفى	Perşembeli Hacı Mustafa
زاده حسين اغانك	Zade Hüseyin Ağa'nın
زوجھسي گلثوم خاتونك	Zevcesi Gülsüm Hatun' un
روحنه فاتيحه	Ruhuna Fatiha
سنه ١٢٧١	Sene 1271

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu şahidesinin paralel iki uzun kenarı girinti ve çıkıntılı oluşturacak şekilde dilimli tasarlanmıştır. Düz bir hatla başlayan gövde alttan yukarıya doğru hafif genişleyerek üçgen tepelikle nihayetlenmektedir. Alınlıkta yer alan giriş ifadesi kabaca işlenmiş bir çerçeve için alınmıştır.

Şahide yüzeyi sağa doğru meyilli sekiz satır halinde panolara ayrılmıştır. Alçak kabartma olarak işlenen kitabe metni talik hat ile yazılmıştır (Görsel 25) (Çizim 22).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu şahidesi düz bir hatla başlayarak alttan yukarıya doğru genişlemektedir. Sivri kemer biçiminde tepelikle nihayetlendirilmiştir. Dikdörtgen gövde plakası üzerinde herhangi bir süsleme ve yazı ibaresine rastlanmamıştır (Görsel 26).

KATALOG NO: 16

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1271/ M. 1854

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Ayşe Hatun

GÖRSEL NO: 27- 28

ÇİZİM NO: 23- 24

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 98 cm – 27 cm x 31 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 70 cm - 24 cm x 24 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
فنادن بقايا ايلدي رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
ايده قبريني حق روضهء جنّت	Ede kabrini Hak Ravza- i Cennet
حاجى احمد اغاتك اهلى	Hacı Ahmet Ağa' nın ehli
مرحومه عايشه حاتون	Merhume Ayşe Hatun
روحي ايجون فاتيحة	Ruhu için Fatiha
سنه ١٢٧١	Sene 1271

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi doğal taşların harç ile birbirine bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Çerçevenin uzun kenarı 314 cm, kısa kenarı 150 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu taşı günümüze iyi durumda ulaşmıştır. Şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir.

Düz bir hatla başlayan başucu taşı alttan yukarıya doğru hafif genişleyen formda ele alınmıştır. Başucu taşının alınlık kısmında yazı ile süsleme alanı ince bir silme hattı ile ayrılmıştır (Görsel 27). Alınlıktaki süsleme alanının içi iki yanda küçük birer volüt ile başlayan ve tüm yüzeyi dolduran sivri uçlu uzun yaprak bezemesi ile doldurulmuştur. Düz silme hatlarıyla ayrılan panolarda yedi satırlık kitabe metni yer almaktadır. Sülüs hat ile alçak kabartma olarak işlenmiştir (Çizim 23).

Ayakucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarına sonradan beton dökülerek oluşturulan zemine yerleştirilmiştir. Paralel formla yükselen şahide, tepede sivri kemer formunda sonlanmaktadır. Ayak taşında yüzeye tamamen hâkim Hurma ağacı yerleştirilmiştir. Hurma bitkisinin üst dalları henüz meyve vermemiş iki tomurcuk ve alt dallarda iki salkım meyve ile taş yüzeyine alçak kabartma olarak işlenmiştir (Görsel 28) (Çizim 24).

KATALOG NO: 17

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1274/ H. 1857

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Emine Hatun

GÖRSEL NO: 29- 30

ÇİZİM NO: 25

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 95 cm- 28 cm x 32 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 86 cm – 25 cm x 29 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve'l Baki
فنادن بقايا ايدي رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
حق يرينى ايلسين روضهء جنّت	Hak yerini eylesin Ravza- i Cennet
مرحومه و مغفورہ حاجي	Merhume ve mağfure Hacı
امر اغازده ابراهيم اغانك	Emir Ağa zade İbrahim Ağa'nın
كريمه سى امينه خاتونك	Kerimesi Emine Hatun'un
روحي ايجون فاتيحه	Ruhu için Fatiha
سنه ١٢٧٤	Sene 1274

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzeme kullanılan başucu şahidesi yukarıya doğru genişleyen formda olup, kenarları nervürlü olarak ele alınmıştır. Şahide yarım daire kemer formunda tepelikle taçlandırılmıştır.

Tepeliğin 5 -6 cm altında yüzeysel olarak ön plana çıkan sathi silmeden sonra gövde yüzeyi ince silmelerle paralel uzanan panolara ayrılmıştır. Talik hatlı kitabe metni yedi satırdır. Kitabe metninin üstünde oluşturulmuş yarım daire şeklindeki alınlık boş bırakılmıştır (Görsel 29) (Çizim 25).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu şahidesinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Düz bir hatla başlayan ayakucu şahidesi alttan yukarıya genişleyen dikdörtgen gövde plakasından oluşmaktadır. Düzgün olmayan yarım daire kemer formuyla tamamlanmıştır (Görsel 30).

KATALOG NO: 18

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1274/ M. 1857

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Dudu Hatun

GÖRSEL NO: 31- 32

ÇİZİM NO: 26

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 105 cm – 28 cm x 37 cm- 4 cm

Ayakucu Taşı: 75 cm – 12 cm x 25 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
فنادن بقايا ايلدي رحلت	Fenadan Bekaya Eyledi Rihlet
حق يرينى ايلسين روضهء جنّت	Hak yerini eylesin Ravza-i Cennet
مرحومه و مغفوره عبدى اغا	Merhume Ve Mağfure Abdi Ağa
زوجه سي دودو خاتونك	Zevcesi Dudu Hatunun
روحي ابچون فاتيحه	Ruhu için Fatiha
سنه ١٢٧٤	Sene 1274

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi günümüze iyi durumda ulaşmıştır. Düz bir hatla başlayan dikdörtgen gövde plakası alttan yukarıya doğru genişlemektedir. Üçgen formda tepelikle sonlanmaktadır. Gövde yüzeyinde silme hatlarıyla ayrılan panolara talik hat ile alçak kabartma olarak işlenmiş yedi satırlık kitabe metni yerleştirilmiştir (Görsel 31) (Çizim 26).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu şahidesi düz bir hatla başlayarak dikdörtgen plaka şeklindeki gövde kısmına bağlanmaktadır. Alttan yukarıya doğru genişleyen gövde üçgen tepelikle sonlanmaktadır. Üzerinde herhangi bir yazı ya da süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 32).

KATALOG NO: 19

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1275 / M. 1858

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Zülay Hatun

GÖRSEL NO: 33- 34

ÇİZİM NO: 27

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 82 cm – 27 cm x 32 cm- 4 cm

Ayakucu Taşı: 49 cm – 29 cm x 31 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve'l Baki
فنادن بقايا ايدي رحلت	Fenadan Bekaya Eyledi Rihlet
حق يرينى ايلسين روضهء جنت	Hak yerini eylesin Ravza- i Cennet
مرحومه و مغفوره پرشنبلى	Merhume Ve Mağfure Perşenbeli
عبدالله اغانك كريمسى	Abdullah Ağa'nın Kerimesi
ذلوي خاتونك	Zülay Hatunun
روحي ايجون الفاتيحه	Ruhi için El Fatiha
سنه ١٢٧٥	Sene 1275

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış başucu şahidesinin paralel iki uzun kenarı girinti ve çıkıntı oluşturacak şekilde nervürlü tasarlanmıştır. Düz bir hatla başlayan gövde alttan yukarıya doğru genişleyerek üçgen tepelikle taçlandırılmıştır. Gövde profilli silme hatlarıyla sağa doğru meyilli panolara ayrılmıştır.

Panolarda sekiz satır halinde sülüs hat ile yazılmış kitabe yer almaktadır. Günümüzde gövdenin bir kısmı toprak altında kalmış durumdadır. Doğa koşullarına bağlı olarak mezarın tahribata maruz kaldığı görülmektedir (Görsel 33) (Çizim 27).

Ayakucu Taşı

Ayak taşının mezarın sınırını belirlemek amacıyla sadece ön yüzünün düzeltilmiş olduğu görülmektedir. Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu şahidesinde herhangi bir yazı ya da süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Günümüzde büyük kısmı toprak altında kalmış vaziyettedir (Görsel 34).

KATALOG NO: 20

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1275/ M. 1858

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Gülşen Hatun

GÖRSEL NO: 35- 36

ÇİZİM NO: 28

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 104 cm – 30 cm x 35 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 86 cm – 25 cm x 28 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
ای افندم نظر ایله شو قبرم طاشمه	Ey efendim nazar eyle şu kabrim taşıma
کل افندیم غافل اولم عقلینی آل باشینا	Gel efendim gafil olma aklını al başına
صالنپ گزردیم مرادم باق نلر	Salınıp gezerdim muradım bak neler
کلدی باشیما	Geldi başıma
کنج یاشیمدا توراب اولدوم طاش دیقیلدی باشیما	Genç yaşımda turab oldum taş dikildi başıma
مرحومه و مغفوره یوسف اغانک	Merhume ve mağfure Yusuf Ağa'nın
اهلی ehli
کلشن خاتونک روحیچون	Gülşen Hatun' un rûhiçün
فاتحه سنه ۱۲۷۵	Fatiha sene 1275

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış başucu şahidesi, düz bir hatla başlayarak dikdörtgen plaka şeklindeki gövdeye bağlanmaktadır. Alttan yukarıya doğru genişleyen gövde sivri kemer şeklindeki tepelikle sonlanmaktadır. Tepelikteki kemer formu aynı şekilde alınlık kısmında da tekrar edilmiştir (Görsel 35).

Gövde yüzeyindeki belirgin silme hatlarının ayırdığı sağa doğru meyilli panoların içine dokuz satırlık kitabe metni yer almaktadır. Talik hat ile alçak kabartma olarak işlenmiştir (Çizim 28).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı alttan yukarıya doğru hafif genişleyerek üçgen tepelikle sonlanmaktadır. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövdede herhangi süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 36).

KATALOG NO: 21

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1278/M. 1861

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Gülizar Hatun

GÖRSEL NO: 37

ÇİZİM NO: 29

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 87 cm – 24 cm x 30 cm- 6 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

آه من الموت	Âh Mine' l- Mevt
ديارن آخرته ايلدي رحلت	Diyar- ı ahirete eyledi rihlet
حق يرينى ايلسين روضهء جنت	Hak yerini eylesin Ravza- i Cennet
مرحومه و مغفوره عبدي	Merhume ve mağfure Abdi
اغانك زوجسي	Ağa'nın zevcesi
كُلغاز خاتونك	Gülizar Hatun' un
روحچون فاتيحة	Fatiha rûhiçün
سنه ١٢٧٨	Sene 1278

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Toprak mezar türündeki örneğin başucu şahidesi masif görünümlü taş malzeme ile yapılmıştır. Şahide genel olarak düz bir hatla başlayıp alttan yukarıya doğru genişleyen plaka gövdeye sahiptir. Taşın iki uzun kenarı dalgalı formda girinti ve çıkıntılardan oluşmaktadır.

Bu özellik omuz kısmında diğerlerine göre daha büyük iki çıkıntı ile devam ederek tepede kaş kemer şeklinde bir sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyi belirgin silme hatları ile sekiz panoya ayrılmıştır. Talik hat ile yazılmış sekiz satırlık kitabe metni, alçak kabartma uygulanarak ele alınmıştır (Görsel 37) (Çizim 29).

KATALOG NO: 22

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1279/ M. 1862

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Salih Ağa

GÖRSEL NO: 38

ÇİZİM NO: 30

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 81 cm – 25 cm x 32 cm- 5 cm

Başlık: 16 cm x 53 cm

Boyun: 10 cm x 46 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
فنادن بقايا ايلدي رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
حق يرينى ايلسين روضهء جنت	Hak yerini eylesin Ravza-i Cennet
مرحوم و مغفور حاجي	Merhum ve mağfur Hacı
مصطفى اوغلو	Mustafa oğlu
عبدالله اغازاده صالح	Abdullah Ağa zade Salih
اغائك روحيجون	Ağa'nın rûhiçün
فاتيحة سنه ١٢٧٩	Fatiha Sene 1279

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Günümüze iyi durumdaki başucu şahidesinin yapımında taş malzeme kullanılmıştır. Düz bir hatla başlayan şahide alttan yukarıya doğru genişleyen plaka gövdeye sahiptir.

Büyük boyutlarda tasarlanmış şahidenin iki uzun kenarı girinti ve çıkıntılarla hareketlendirilmiştir. Omuz hizasına kadar genişleyen gövde plakası kalın ve kısa bir boyun vasıtası ile fes şeklinde tasarlanmış başlığa bağlanmaktadır. Fesin sol tarafına zeminden kabartılarak ele alınan uzunluğu yaklaşık 23 cm'yi bulan püskül detayı işlenmiştir. Gövde yüzeyi belirgin silme hatlarıyla ile sekiz panoya ayrılmıştır. Bu panolarda alçak kabartma tekniğinde talik ile yazılmış sekiz satırlık kitabe metni yer almaktadır (Görsel 38) (Çizim 30).

KATALOG NO: 23

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1280/ M. 1863

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Mehmet Efendi

GÖRSEL NO: 39- 40

ÇİZİM NO: 31

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 61 cm – 18 cm x 24 cm- 4 cm

Başlık: 15 cm x 43 cm

Boyun: 8 cm x 38 cm

Ayakucu Taşı: 82 cm – 18 cm x 22 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

آه من الموت	Ah Mine' l Mevt
فنادن بقايا ايلدي رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
حق يرينى ايلسين روضهء جنّت	Hak yerini eylesin Ravza- i Cennet
مرحوم و مغفور در فنادن	Merhum ve mağfur dar- 1 fenadan
دار بقايه رحلت ايلدى	Dar- 1 bekaya rihlet eden
حاجى ... اغازاده محمد افندى	Hacı ... Ağa zade Mehmet Efendi
روحچون فاتيحه	Rûhiçün için Fatiha
سنه ١٢٨٠	Sene 1280

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi, günümüze sağlam durumda ulaşmıştır.

Alttan yukarıya doğru genişleyen şahidenin omuz kısmında köşeler yumuşatılarak uzun ve kalın bir boyun vasıtası ile fes şeklinde düzenlenmiş başlığa bağlanmıştır. Uzun tasarlanan fesin sol tarafında 22 cm'yi bulan püskül detayı yüzeyden kabartılarak işlenmiştir.

Gövde kısmında giriş ibaresini içine alan pano üçgen forma sahiptir. Sağ tarafa doğru meyilli panolara ayrılan gövde de yedi satırlık talik hat ile yazılmış kitabe metni alçak kabartma olarak ele alınmıştır (Görsel 39) (Çizim 31).

Ayakucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış başucu taşının plaka gövdesi altta oldukça dar yukarıya doğru genişleme göstererek tepe kısmı üçgen şekilde sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme detayına yer verilmemiştir (Görsel 40).

KATALOG NO: 24

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1281/ M. 1864

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Abdullah Ağa

GÖRSEL NO: 41- 42

ÇİZİM NO: 32

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 90 cm – 24 cm x 34 cm- 5 cm

Başlık: 25 cm x 62 cm

Boyun: 6 cm x 54 cm

Ayakucu Taşı: 90 cm – 25 cm x 31 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الباقي	Hüve' l Baki
فنادن بقايا ايلدي رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
حق يرينى ايلسين روضهء جنّت	Hak yerini eylesin Ravza- i Cennet
پرشمبه ناحيسى خاواليسندن	Perşembe Nahiyesi havalisinden
مرحوم و مغفور ال حاجى مصطفى	Merhum ve mağfur el Hacı Mustafa
زاده عثمان اغانك ماحدومو	Zade Osman Ağa' nın mahdumu
عبدالله اغانك روجي ايچون	Abdullah Ağa'nın rûhiçün
فاتحه سنه ١٢٨١	Fatiha sene 1281

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi bir kaideye oturtulmuştur. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövde kısmı alttan yukarıya doğru genişlemektedir.

Keskin bir hatla ele alınan omuz kısmından sonra kalın ve kısa bir boyun ile fes şeklinde düzenlenen başlık bölümüne geçilmektedir. Fesin yüzeyi zeminden kazınarak oluşturulan üç şerit ile dört boğuma ayrılmıştır (Görsel 41). Gövde kısmında sağa doğru meyilli silmeler ile oluşturulan panolarda kitabe metni yer almaktadır. Talik hattın kullanıldığı kitabede alçak kabartma şeklinde uygulanmıştır (Çizim 32).

Ayakucu Taşı

Toprak mezarın diğer tarafında kaide içinde oturtulmuş ayakucu taşı sade bir örnektir. Taş malzeme ile yapılmıştır. Alttan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen plaka gövde tepede üçgen şekilde sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 42).

KATALOG NO: 25

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1283/ M. 1866

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Kaptan Mehmet Ağa

GÖRSEL NO: 43- 44

ÇİZİM NO: 33

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 62 cm – 27 cm x 29 cm- 5 cm

Başlık: 31 cm x 79 cm

Boyun: 16 cm x 6 cm

Ayakucu Taşı: 59 cm – 23 cm x 27 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الخلاق باقي	Hüve' l Hallaku' l Baki
بنی قیل مغفرت ای رب یزدان	Beni kıl mağfıret ey Rabb-i Yezdan
بحق عرش اعظم نور فرقان	Bi Hakk-ı Arş- ı A' zam- ı Nur- ı Furkan
گلیپ قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelip kabrimi ziyaret eden ihvan
ادلر روحمه بر فاتحه احسان	Edeler ruhuma bir Fatiha ihsan
ال حاجی عمر اغا زاده قاپتان	El Hacı Ömer Ağa zade Kaptan
محمد آغا روحیجون فاتحه	Mehmet Ağa'nın rûhiçün Fatiha
سنه ۱۲۸۳	Sene 1283

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi düzgün blok taşların harç ile bağlanması ile yapılmıştır. Yüksek çerçeveli mezarın uzun kenarı 290 cm, kısa kenarı ise 142 cm' dir.

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılan başucu taşı son yıllarda yenilenen mezar çerçevesinin kısa kenarında bir yuvaya yerleştirilmiştir. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövde masif bir görüntü sunmaktadır. Omuz kısmında daralarak kalın, kısa ve silindirik bir boyun vasıtasıyla sarık şeklinde düzenlenen başlıkla nihayetlenmektedir. Oval forma sahip sarık yüzeyi kazıma çizgilerle hareketlendirilmiştir. Gövde yüzeyinde ince silmeler sağa doğru meyilli yedi panoya sülüs hat ile yazılmış sekiz satırlık kitabe metni yerleştirilmiştir. Kitabede alçak kabartma tekniği uygulanmıştır (Görsel 43) (Çizim 33).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarına oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Alttan yukarıya doğru genişleyen şahide üçgen tepelikle sonlanmaktadır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme ve yazı izine rastlanmamıştır (Görsel 44).

KATALOG NO: 26

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1285 / M. 1868

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Abdullah

GÖRSEL NO: 45- 46

ÇİZİM NO: 34

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 52 cm – 22 cm x 27 cm- 5 cm

Başlık: 14 cm x 39 cm

Boyun: 9 cm x 41 cm

Ayakucu Taşı: 69 cm – 24 cm x 27 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الباقي	Hüve' l Baki
حاجي عثمان اغانك مخدومو	Hacı Osman Ağa' nın (mahdumu)
اسمي عبدالله...	İsmi Abdullah...
...
...
مرحومن روحجون	Merhumun rûhiçün
فاتحه سنه ١٢٨٥	Fatiha Sene 1285

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu şahidesinin masif bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Benzer diğer örneklerde rastladığımız gibi şahidenin iki uzun kenarı yarım dairelerin art arda sıralanmasından meydana gelen nervürlü

yapıya sahiptir. Omuz hizasından sonra kalın silindirik bir boyun vasıtası ile fes şeklindeki başlık bölümüne geçiş sağlanmıştır. Fesin sol tarafında uzunluğu 19 cm'yi bulan püskül detayı zeminden kabartma olarak ele alınmıştır. Gövde yüzeyi belirgin hatlarla altı panoya ayrılmıştır. Panoların içine yedi satır halinde talik hat ile yazılmış kitabe metni alçak kabartma şeklinde işlenmiştir (Görsel 45) (Çizim 34).

Ayakucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış ayakucu şahidesi sade bir örnektir. Dikdörtgen şahide gövdesinin tepesi üçgen şekilde sonlandırılmıştır. Ayakucu taşı yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 46).

KATALOG NO: 27

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1290/ M. 1873

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Hasan Ağa

GÖRSEL NO: 47- 48

ÇİZİM NO: 35

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 69 cm – 24 cm x 28 cm- 5 cm

Başlık: 13 cm x 45 cm

Boyun: 8 cm x 34 cm

Ayakucu Taşı: 69 cm – 24 cm x 26 cm- 6 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
فنادن بقايا ايلدي رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
حق يرينى ايلسين روضهء جنّت	Hak yerini eylesin Ravza- i Cennet
مرحوم و مغفور ال حاجي مصطفى	Merhum ve mağfur El Hacı Mustafa
زاده حسان اغانك روحيجون	Zade Hasan Ağa'nın rûhiçün
فاتحه سنه ١٢٩٠	Fatiha Sene 1290

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Dikdörtgen mezar çerçevesinde beton kullanılmıştır. Yüksekliği az olan çerçevenin uzun kenarı 195 cm, kısa kenarı 97 cm uzunluğundadır.

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi, mezar çerçevesinin kısa kenarında bir yuvaya yerleştirilmiştir. Düz bir hatla yükselen şahidenin dikdörtgen

plaka gövdesi alttan yukarıya doğru genişlemektedir. Omuz kısmı oval şekilde yumuşatılarak uzun ve silindirik boyun ile fes tarzında düzenlenmiş başlıkla nihayetlenmektedir. Fesin sol tarafında yaklaşık 18 cm uzunluğunda püskül kabartması yer almaktadır. Gövde yüzeyi köşeleri oval şekilde yumuşatılmış sağ tarafa doğru meyilli altı panoya ayrılmıştır. Talik hatlı altı satırlık kitabe metni alçak kabartma şeklinde yazılmıştır (Görsel 47) (Çizim 35).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Dikdörtgen gövde, sivri kemer formunda tepelikle sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 48).

KATALOG NO: 28

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1292/ M. 1875

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Hacı Ali

GÖRSEL NO: 49- 50

ÇİZİM NO: 36

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 68 cm – 24 cm x 26 cm- 5 cm

Başlık: 30 cm x 74 cm

Boyun: 9 cm x 48 cm

Ayakucu Taşı: 61 cm -28 cm x 28 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

حاجي عليك روحيجون

Hacı Ali'nin rûhiçün

... فاتحه سنه ١٢٩٢

Fatiha Sene 1292...

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezarın genel formu itibari ile tahribata maruz kaldığı gözlemlenmiştir. Bugün mezarın etrafını çevreleyen yüksek çerçevenin sonra eklendiği düşünülmektedir. Mezarın esas yüksekliğinin ne kadar olduğu bilinmemektedir. Beton çerçeveli mezarın üzerinin toprakla doldurularak yükselmiş olduğu görülmektedir. Baş ve ayak taşından oluşan toprak mezar türündedir.

Başucu Taşı

Taş malzeme kullanılmıştır. Şahide gövdesi düz bir hatla başlayan dikdörtgen plaka şeklindedir. Kalın ve kısa bir boyun ile sarık şeklinde düzenlenen başlıkla taçlandırılmıştır. Sarık yüzeyi soldan sağa doğru paralel olarak kazıma çizgilerle üç boğuma ayrılmıştır. Dikdörtgen gövde yüzeyi ince profilli silmelerle sağa meyilli

iki panoya ayrılmıştır. Pano içinde iki satırlık talik hatlı kitabe metni yer almaktadır. Alçak kabartma şeklinde işlenmiştir (Görsel 49) (Çizim 36).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı, alttan yukarıya genişleyen formda olup üçgen tepelikle sonlanmaktadır. Şahide yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 50).

KATALOG NO: 29

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1297/ M. 1880

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 51- 52

ÇİZİM NO: 37

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 93 cm – 29 cm x 32 cm- 4 cm

Başlık: 16 cm x 53 cm

Boyun: 6 cm x 45 cm

Ayakucu Taşı: 101 cm – 27 cm x 31 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
...
... .. عبدالله اغزاده...	Abdullah Ağzade
محدومى حاجى عثمان اغانک	Mahdumu Hacı Osman Ağa'nın
... افندى efendi
...
...
...
عبرت ال فانى	İbret al fani
روحیجون فاتحه سنه ۱۲۹۷	Rûhiçün Fatiha 1297

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış ve günümüze iyi durumda ulaşan başucu taşı büyük boyutlarda ele alınmıştır. Dikdörtgen plakalı şahide gövdesinin iki uzun kenarı dalgalı formda tasarlanmış, giriş ifadesinin üst kısmı da buna uygun olarak yarım daire formda kemerle sonlandırılmıştır.

Kalın ve kısa bir boyun vasıtası ile fes tarzındaki başlık bölümüne geçiş sağlanmıştır. Sol tarafta uzunluğu 26 cm'yi bulan kalın püskül detayı fesin alt kenarından dışa taşıntı yapmaktadır. Gövde kısmına hâkim kitabe metni belirgin silme hattı ile ayrılan panolara yerleştirilmiştir. Sülüs hattın kullanıldığı on satırlık kitabe alçak kabartma olarak işlenmiştir (Görsel 51) (Çizim 37).

Ayakucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış başucu taşı alttan yukarıya doğru genişlemektedir. Başucu şahidesinde olduğu gibi iki uzun kenarı dalgalı şekilde ele alınmıştır. Baş kısmı yarım daire bir kemer ile sonlanmaktadır. Ayakucu taşının gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 52).

KATALOG NO: 30

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1298/ M.1881

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seyyid El Hac Ahmet Ağa

GÖRSEL NO: 53- 54

ÇİZİM NO: 38- 39

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 82 cm – 38 cm- 5 cm

Başlık: 25 cm x 70 cm

Boyun: 8 cm x 42 cm

Ayakucu Taşı: 77 cm – 25 cm x 31 cm- 6 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى

Hüve'l Baki

چون اجل كدى اگا الماذ امان

Çün ecel geldi ana olmaz aman

... يارب امانان ...

... .. ya Rab amenna

... اولسون ...

... .. olsun ...

... ..

... ..

خاندان ... ال حاج مصطفى

Handan ... El Hac Mustafa

زاده السيد ال حاج احمد اغا

Zade Es- Seyyid El Hac Ahmet Ağa

وفات سنه ١٢٩٨

Vefat Sene 1298

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi düzgün yontulmuş blok taşların harç ile bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Yüksek çerçeveye sahip mezarın uzun kenarı 308 cm, kısa kenarı 130 cm'dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi, mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Düz hatla başlayan şahide büyük boyutlarda dikdörtgen plaka şeklindeki gövdeye bağlanmaktadır. Omuz hizasında daralarak silindirik formlu uzun ve kalın bir boyun vasıtasıyla sarık şeklindeki başlıkla taçlandırılmıştır. Oval formdaki sarığın yüzeyi kazıma çizgilerle oluşturulan kalın dilimler ile hareketlendirilmiştir. Sarığı ortadan dikey olarak kesen dilim diğerlerinden kalın bir yapıya sahiptir. Başucu taşının dikdörtgen plakalı gövde kısmı sağa meyilli olarak ince silmeler ile sekiz panoya ayrılmıştır. Alçak kabartma olarak işlenen sekiz satırlı talik hatlı kitabe yerleştirilmiştir (Görsel 53) (Çizim 38).

Ayakucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı, alttan yukarıya doğru genişleyerek tepede sivri kemer formunda sonlandırılmıştır. Ayakucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarına oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Şahidenin tüm yüzeyine Hurma bitkisi işlenmiştir. Altta iki salkım meyvesi, dalları ve üst kısımda henüz meyve vermemiş tomurcukları yüzeyden kabartılarak işlenmiştir (Görsel 54) (Çizim 39).

KATALOG NO: 31

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: M.1300/ H. 1883

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Kahraman Efendi

GÖRSEL NO: 55- 56

ÇİZİM NO: 40

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 66 cm- 14 cm x 23 cm- 5 cm

Başlık: 20 cm x 63 cm

Boyun: 7 cm x 45 cm

Ayakucu Taşı: 70 cm- 18 cm x 23 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
دار فنادن بقايا	Dar- 1 fenadan bekaya
ايلىدى رحلت	Eyledi rihlet
حق يرينى ايلسين	Hak yerini eylesin
روضهء جنّت	Ravza- i Cennet
حاجى مصطفى	Hacı Mustafa
زاده قحerman	Zade Kahraman
افندينيك	Efendi'nin
روحيجون	Ruhiçin
فاتحه	Fatiha
سنه ۱۳۰۰	Sene 1300

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi doğal taşların harç ile bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Yüksekliği az olan çerçevenin uzun kenarı 197 cm, kısa kenarı 104 cm' yi bulmaktadır.

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Alttan oldukça dar başlayan gövde yukarıya doğru genişlemektedir. Omuz hizasından sonra kalın ve kısa bir boyun vasıta ile fes şeklinde düzenlenmiş başlık kısmına bağlanmıştır. Fesin sağ tarafında zeminden kabartılan püskül detayının uzunluğu 26 cm'yi bulmaktadır. Şahide yüzeyinde düz silme hatları ile ayrılmış panolar içine alçak kabartma olarak işlenen on bir satırlık talik hatlı kitabe metni yerleştirilmiştir (Görsel 55) (Çizim 40).

Ayakucu Taşı

Mezarın kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilen ayakucu şahidesi taş malzemelidir. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövde yüzeyi tepede sivri kemer formunda sonlandırılmaktadır. Şahide yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 56).

KATALOG NO: 32

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1302/ M. 1884

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Osman Zühtü Efendi

GÖRSEL NO: 57- 58

ÇİZİM NO: 41

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 71 cm – 26 cm x 30 cm- 5 cm

Başlık: 13 cm x 44 cm

Boyun: 10 cm x 36 cm

Ayakucu Taşı: 60 cm – 23 cm x 26 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

آه من الموت	Ah Mine' l Mevt
نازينيم گيتدى جنت بغنا	Nazeninim gitti cennet bağına
فراقى قالدې والدنك جانينا	Firakı kaldı validenin canına
مرحوم و مغفور حاجى عثمان اغا	Merhum ve mağfur Hacı Osman Ağa
كن محدومي عثمان زوهتو	Nın mahdumu Osman Zühtü
افدينن روحيجون فاتحا	Efendinin rûhiçün Fatiha
سنه ۱۳۰۲	Sene 1302

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Toprak mezar olarak yapılmış başucu şahidesinde taş malzeme kullanılmıştır. Bir kısmı toprak altında kalmıştır. Şahide alttan yukarıya doğru genişleyen formda ele alınmıştır. Dikdörtgen plaka gövdeli şahide uzun ve kalın bir boyun vasıtası ile

fes şeklinde düzenlemeye sahip başlıkla taçlandırılmıştır. Fesin sol tarafında zeminden kazınarak yapılan uzunluğu 18 cm'yi bulan püskül detayına yer verilmiştir. Gövde kısmı belirgin silme hatlarıyla yedi panoya ayrılmıştır. Giriş ifadesinin yer aldığı panonun üst kısmı basık yarım kemer şeklindedir. Gövde yüzeyinde yedi satırlık talik hat ile yazılmış kitabe metni yer almaktadır. Alçak kabartma şeklinde işlenmiştir (Görsel 57) (Çizim 41).

Ayakucu Taşı

Ayakucu şahidesinde taş malzeme kullanılmıştır. Alttan yukarıya doğru genişleyen şahide gövdesi üçgen bir tepelikle sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 58).

KATALOG NO: 33

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1306 / M. 1888

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Molla Hüseyin

GÖRSEL NO: 59- 60

ÇİZİM NO: 42

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 53 cm – 18 cm x 20 cm- 5 cm

Başlık: 26 cm x 61 cm

Boyun: 6 cm x 38 cm

Ayakucu Taşı: 74 cm – 21 cm x 26 cm- 4 cm

Kitabe Metninin Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
... نو جوانم اوجدو جنت ...	Nevcivanım uçtu cennet ...
... فراقى قالدى والد...	Firak- ı kaldı valid...
حاجيزاده خايدار	Hacı zade Haydar
اغلو مرحوم مغفر	Oğlu merhum mağfur
ملا حسين روحيجون	Molla Hüseyin rûhiçün
سنه ١٣٠٦	Sene 1306

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi kaba yonu taşların harç ile birbirine bağlanmasıyla oluşturulmuş. Yüksek olmayan çerçevenin uzun kenarı 244 cm, kısa kenarı ise 160 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmış başucu taşının sol tarafı tahrip olmuş durumdadır. İç bükey hatlarla yükselen şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Alttan yukarıya doğru genişleyen formdadır.

Omuz kısmında köşeleri pahlanarak kısa silindirik bir boyun ile kavuk şeklinde başlıkla sonlandırılmıştır. Kavuğun tepe kısmı oval formdadır. Şişkin sarık gövdesinde kazıma çizgilerle oluşturulan dilimlerin sağa ve sola ayrılması ile oluşturulan düzenleme mevcuttur. İri dilimlerden ön kısımda bulunan biri diğerlerinden daha belirgindir. Gövde yüzeyinde alçak kabartma olarak işlenen altı satırlık sülüs hatlı kitabesi mevcuttur (Görsel 59) (Çizim 42).

Ayakucu Taşı

Mermer malzemeli ayakucu taşı sade düzenlenmiş ve günümüze de sağlam durumda ulaşmıştır. Şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarının iç kısmında toprak zemine yerleştirilmiştir. Altta yukarıya doğru genişleyen ayakucu taşının tepesi üçgen formda sonlandırılmıştır. Yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 60).

KATALOG NO: 34

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1308 /M. 1890

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Tahir Ağa

GÖRSEL NO: 61- 62

ÇİZİM NO: 43

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Lahit Biçimi Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 112 cm – 31 cm x 40 cm- 5 cm

Başlık: 19 cm x 61 cm

Boyun: 13 cm x 45 cm

Ayakucu Taşı: 110 cm- 28 cm x 37 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
بنى قيل مغفرت أي رب يزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabb- i Yezdan
بحق عرش اعظم نور فرقان	Bi Hakk- 1 arş-1 A' zam- 1 Nur-1 Furkan
كليپ قبرمي زيارت ايدن اخوان	Gelip kabrimi ziyaret eden ihvan
ادلر روحمه بر فاتحه احسان	Edeler ruhuma bir Fatiha ihsan
مرحوم و مغفور حاجي مصطفى اوغلو	Merhum ve mağfur Hacı Mustafa oğlu
ابراهيم اغازاده تاحير	İbrahim Ağa zade Tahir
اغانك روحيجون فاتحه	Ağa'nın ruhu için Fatiha
سنه ۱۳۰۸	Sene 1308

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Lahit biçimi mezar grubunda yer alan örneğin orta kısmı topraktır. Çiçeklik olarak kullanılmaktadır.

Günümüzde tahribata uğrayan üç basamaklı taş platform üzerinde yükselmektedir. Mezar çerçevesi yüzeyi yontularak muntazam düzeltilmiş blok taşların harç ile bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Yüksek çerçevenin uzun kenarı 270 cm, kısa kenarı ise 141 cm' dir.

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış başucu şahidesi, yukarıya doğru genişleyen bir formdadır. Şahide mezarın kısa kenarını oluşturan blok taşın oyulması ile meydana getirilmiş yuvaya yerleştirilmiştir. Şahidenin dikdörtgen gövde plakasının iki uzun kenarı yarım dairelerden meydana gelen girinti ve çıkıntılardan oluşmaktadır. Omuz hizasından sonra daraltılarak uzun bir boyun vasıtası ile fes tarzındaki düzenlemeye sahip başlığa bağlanmaktadır. Fesin sol tarafında uzunluğu yaklaşık 27 cm olan püskül detayı zeminden kazınarak işlenmiştir. Gövde yüzeyinde belirgin silme hatları ile oluşturulan panolara sağ tarafa meyilli dokuz satırlık kitabe metni yerleştirilmiştir. Talik hat ile alçak kabartma şeklinde yapılmıştır (Görsel 61) (Çizim 43).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu şahidesi mezar çerçevesinin kısa kenarını oluşturan taşlar arasında yuvaya yerleştirilmiştir. Ön ve arka yüzünde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Yukarıya doğru genişleyen ayakucu taşı büyük boyutlarda ele alınmıştır. Baş taşında olduğu gibi iki uzun kenarında yer alan girinti ve çıkıntılar ile nervürlü tasarlanmıştır. Bu tasarım iç bükey daralmalarla tepelik kısmında da devam ettirilmiştir. Tepelik kısmında tahribat meydana gelmiştir (Görsel 62).

KATALOG NO: 35

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1309/ M. 1891

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Mehmet Ağa

GÖRSEL NO: 63- 64

ÇİZİM NO: 44

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 100 cm – 31 cm x 40 cm- 3 cm

Başlık: 20 cm x 49 cm

Boyun: 10 cm x 41 cm

Ayakucu Taşı: 111 cm – 24 cm x 34 cm- 3 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

آه من الموت

Ah Mine' l Mevt

بنی قیل مغفرت ای رب یزدان

Beni kıl mağfiret ey Rabb-i Yezdan

بحق عرش اعظم نور فرقان

Bi Hakk-ı Arş- 1 A' zam- 1 Nur – 1 Furkan

کلیپ قبرم زیارت ایدن اخوان

Gelip kabrimi ziyaret eden ihvan

ادلر روحمه بر فاتحه احسان

Edeler ruhuma bir Fatiha ihsan

مرحوم و مغفور حاجی مصطفی اوغلو

Merhum ve mağfur Hacı Mustafa oğlu

عبدالله اغزاده محمد اغانک

Abdullah Ağa zade Mehmet Ağa'nın

روحیون فاتحه

Ruhiçün Fatiha

سنه ۱۳۰۹

Sene 1309

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Son yıllarda alanda yapılan düzenleme faaliyetlerinde mezara beton ile çerçeve oluşturulmuştur. Yüksek olmayan mezar çerçevesinin uzun kenarı 201 cm, kısa kenarı ise 100 cm' dir.

Başucu Taşı

Başucu şahidesinde taş malzeme kullanılmıştır. Şahide mezar çerçevesinin dış tarafında bir kaideye oturmaktadır. Büyük boyutlardaki şahidenin iki uzun kenarı yarım dairelerden meydana gelen girinti ve çıkıntılar ile dalgalı bir form oluşturmaktadır. Yarım daire şeklindeki hareketlilik omuz kısmında da devam ettirilmiş, burada uzun ve zarif bir boyun düzenlemesine yer verilmiştir. Başlık fes şeklinde düzenlenmiştir. Fesin sol tarafında uzunluğu 26 cm'yi bulan püskül detayı yer almaktadır. Geniş gövde plakasında giriş ifadesi yarım daire kemer içine alınmış olup, iki yanında küçük birer yarım daireye yer verilmiştir. Gövde belirgin silme hatları ile sağ tarafa eğimli panolara ayrılmıştır. Sülüs hattın kullanıldığı dokuz satırlık kitabe metni alçak kabartma olarak işlenmiştir (Görsel 63) (Çizim 44).

Ayakucu Taşı

Mezar çerçevesinin kısa kenarının dış tarafında bir kaideye oturmaktadır. Taş malzeme ile yapılmıştır. Büyük boyutlardaki ayakucu taşının iki uzun kenarında başucu taşında olduğu gibi yarım dairelerin art arda sıralanmasıyla meydana gelen hareketlilik söz konusudur. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Üçgen tepelikle sonlanmaktadır (Görsel 64).

KATALOG NO: 36

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1310/ M. 1892

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Zekiye Hatun

GÖRSEL NO: 65- 66

ÇİZİM NO: 45

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 107 cm – 29 cm x 37 cm- 4 cm

Ayakucu Taşı: 50 cm – 26 cm x 27 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

آه من الموت	Ah Mine' l Mevt
ديقيلدي باشيما تاشيم	Dikildi başıma taşım
آغلاسين قيزيم قارداشم	Ağlasın kızım kardeşim
اجل كلدي بانه جاتيما	Ecel geldi bana canıma
يگرمی بر روحوم ياسم	Yirmi bir ruhum yaşım
مرحومه و مغفوره حاجي مصتفينك	Merhume ve Mağfure Hacı Mustafa'nın
اوغلو صالح آغانك خليله سي زكيه خانمك	Oğlu Salih Ağa'nın Halilesi Zekiye Hatun
روحيجون فاتحه	Ruhiçün Fatiha
سنه ۱۳۱۰	Sene 1310

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Son yıllarda yapılan düzenleme faaliyetlerinde mezarın etrafında beton bir çerçeve oluşturulmuştur. Çerçevenin uzun kenarı 200 cm, kısa kenarı ise 100 cm'dir.

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış başucu şahidesi günümüze iyi durumda ulaşan farklı örneklerden biridir. Başucu şahidesi mezar çerçevesinin kısa kenarına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen gövdenin iki uzun kenarı yarım dairelerin art arda sıralanmasından meydana gelen girinti ve çıkıntılar ile hareketlendirilmiştir. İki uzun kenar, ince bir boyun vasıtası ile tepede daha belirgin ve tek tarafından gövde kısmına bağlı bir yarım daire ile taçlandırılmıştır. At nalı kemer formundaki şahide şekil olarak insani bir form göstermektedir. Bu örnekler hece tahtası olarak adlandırılan şahide grubunun bir varyasyonu olarak değerlendirebiliriz (Görsel 65).

Dışarıya taşkın tepedeki yarım daire içinde çiçek bezemesi alçak kabartma olarak işlenmiştir. Yukarıya doğru genişleyen gövde belirgin silme hatları ile sağ tarafa eğimli on panoya ayrılmıştır. Panoların içinde dokuz satırlık kitabe metni sülüs hat ile alçak kabartma şeklinde işlenmiştir (Çizim 45).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu şahidesi mezar çerçevesinin kısa kenarına oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Alttan yukarıya doğru genişleyen plaka gövdeli şahide üçgen tepelikle sonlanmaktadır. Ayakucu taşının uzun kenarları ve üçgen tepeliğin kenarı girinti ve çıkıntılarla hareketlendirilerek dalgalı bir yapı oluşturmaktadır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 66).

KATALOG NO: 37

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1311-1313/ M. 1893-1895

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Mehmet Ali Ağa

GÖRSEL NO: 67- 68

ÇİZİM NO: 46- 47

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 89 cm – 23 cm x 26 cm- 5 cm

Başlık: 16 cm x 60 cm

Boyun: 6 cm x 36 cm

Ayakucu Taşı: 100 cm – 21 cm x 26 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى

Hüve'l Baki

يامان بر درده دوشدم بولاماديم عصلا دوا

Yaman bir derde düştüm bulamadım asla deva

كسه مامول اتمسن بر درمان فانيدن وفا

Kimse me' mul etmesin bir derman faniden vefa

... بر درده دوشدم دعوت ايتدي ...

... bir derde düştüm davet etti...

كلديم تسليم عمانت ايلدم اعظم بقا

Kıldım teslim-i emanet eyledim Azm-i beka

مرحوم ومغفور ابراهيم اغازاده ...

Merhum ve mağfur İbrahim Ağa zade ...

محمد علي اغانك روحيجون فاتحه

Mehmet Ali Ağanın ruhiçün Fatiha

سنه ۱۳۱۳ في صفر

Sene 1313 fi safer

سنه ۱۳۱۱ في ۲۶ تمذ

Sene 1311 fi 26 Temmuz

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Ada olarak düzenlenen mezar grubunun içinde yer alan yüksek çerçeveli mezarda kaba yonu taş malzeme kullanılmıştır. Mezar çerçevesinin uzun kenarı 218 cm, kısa kenarı 85 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu taşı günümüz iyi durumda ulaşmıştır. Şahide mezar çerçevesinin kısa kenarında bir kaideye yerleştirilmiştir. Yukarıya doğru hafifçe genişleyen başucu taşı omuz kısmından sonra kalın ve kısa bir boyun vasıtaıyla sarık şeklinde düzenlemeye sahip başlığa bağlanmaktadır. Basık oval formdaki sarığın tepe kısmı düz bırakılmıştır. Başlık yüzeyi düz olarak kazıma çizgiler ile oluşturulan altı boğumla kumaş dokusu yansıtılmaya çalışılmıştır (Görsel 67) (Çizim 46).

Gövde yüzeyinde belirgin silme hatları ile panolara ayrılmıştır. Kitabe metni sağ tarafa meyilli olarak panolara yerleştirilmiştir. Sekiz satırlık kitabe metni talik hat ile alçak kabartma olarak işlenmiştir. Giriş ibaresi ince bir silme ile çerçevelenerek vurgulanmıştır.

Ayakucu Taşı

Şahide mezar çerçevesinin kısa kenarında bir kaideye yerleştirilmiştir. Mermer malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı yukarıya doğru genişleyen formda ele alınmıştır. Süsleme unsuru olarak tek kökten çıkarak bütün yüzeyine yayılan gül ağaç tasviri özenle ele alınmıştır. Oval bir silme ile çevrelenen ağacın dalları arasında açmış ve tomurcuk halindeki güller üçer gruplar halinde simetrik olarak işlenmiştir. Zeminden kabartılarak işlenmiştir (Görsel 68) (Çizim 47).

KATALOG NO: 38

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1311/ M. 1893

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Hacı İbrahim Ağa

GÖRSEL NO: 69- 70

ÇİZİM NO: 48

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 90 cm – 29 cm x 37 cm- 7 cm

Başlık: 29 cm x 73 cm

Boyun: 9 cm x 47 cm

Ayakucu Taşı: 80 cm – 29 cm x 37 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve'l Baki
مسكنيم دغلر باشي صحرايا حاجت قلمادي	Meskenim dağlar başı sahraya hacet kalmadı
ايچدم اجل شربتني لوقمانا حاجت قلمادي	İçtim ecel şerbetini lokmana hacet kalmadı
هپ اولوندو يارهلريم جرحا حاجت قلمادي	Hep olundu yarelerim cerraha hacet kalmadı
جانلي ايكن اولوپ دورانا حاجت قلمادي	Canlı iken ölüp devrana hacet kalmadı
مرحوم ومغفور حاجي مصتفي زاده	Merhum ve mağfur Hacı Mustafa zade
حاجي ابراهيم اغانك روحيجون	Hacı İbrahim Ağa'nın ruhiçün
فاتحه سنه ۱۳۱۱	Fatiha sene 1311

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesinin son yıllarda yapılan düzenleme faaliyetlerinde eklendiği düşünülmektedir. Beton mezar çerçevesinden oluşmaktadır. Çerçevenin uzun kenarı 205 cm, kısa kenarı 103 cm' yi bulmaktadır.

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış olan başucu şahidesi, mezarın kısa kenarının dış tarafında bir kaideye oturmaktadır. Masif ve büyük boyutlarda yapılan şahide alttan yukarıya doğru omuz bölümüne kadar genişlemektedir. Kalın ve uzun bir boyun vasıtası ile sarık şeklinde düzenlemeye sahip başlık ile nihayetlenmiştir. Tepesi düz bırakılmış başlığın üstten basık, yanlardan şişkin gövdesinde kazınarak sarık formu ve dokusu çizgisel işlenmiştir (Görsel 69) (Çizim 48).

Gövde yüzeyi belirgin hatlar ile sağa meyilli sekiz panoya ayrılmıştır. Bu panolardaki talik hat ile alçak kabartma tekniğinde işlenen sekiz satırlık kitabe metni günümüze iyi durumda ulaşmıştır.

Ayakucu Taşı

Ayakucu şahidesi beton mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Malzemesi taştır. Alttan yukarıya doğru genişleme gösteren şahide üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. Ayakucu taşı yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 70).

KATALOG NO: 39

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1313/ M. 1895

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Afitab Hatun

GÖRSEL NO: 71

ÇİZİM NO: 49

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 116 cm – 32 cm x 40 cm- 3 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
مسكنيم دغلر باشي صحرايا حاجت قلمادي	Meskenin dağlar başı sahraya hacet kalmadı
ايچدم اجل شربتني لوقمانا حاجت قلمادي	İçtim ecel şerbetini Lokman' a hacet kalmadı
هپ اولوندو يارهلريم جزّاحا حاجت قلمادي	Hep onuldu yaralarım cerraha hacet kalmadı
جانلي ايکن اولوپ دورانا حاجت قلمادي	Canlı iken ölüp devrana hacet kalmadı
مرحومه ومغفوره حاجي مصطفى اغا	Merhume ve mağfure Hacı Mustafa Ağa
زادهنك كريمسي آفيتاب حاتونك	Zadenin kerimesi Afitab Hatun' un
روحيجون فاتحه سنه ١٣١٣	Ruhiçün Fatiha sene 1313
مارت ١٠	10 Mart

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi günümüze iyi durumda ulaşmıştır. Düz bir hatla başlayan dikdörtgen gövdenin iki uzun kenarında oldukça derin yarım dairelerden oluşturduğu girinti ve çıkıntılarla nervürlü bir yapı söz konusudur. İki uzun kenar, tepe noktasında daha belirgin tek tarafından gövde

kısmına bağlı bir yarım daire ile taçlandırılmıştır. Bu bölümde herhangi bir süsleme ya da yazıya rastlanmamıştır. At nalı kemer formundaki şahide insan başı görünümündedir. Başlık bölümünün hemen altında yer alan giriş ifadesi yarım daire şeklinde bir panoya yerleştirilmiştir. Gövde alttan yukarıya doğru genişleyen formda ele alınmış olup, gövde yüzeyi belirgin hatlar ile dokuz panoya ayrılmıştır. Yüzeye sağ tarafa meyilli yerleştirilen dokuz satırlık kitabe metni talik hat ile alçak kabartma olarak işlenmiştir (Görsel 71) (izim 49).

KATALOG NO: 40

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1314/ M. 1896

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Fatma Hatun

GÖRSEL NO: 72

ÇİZİM NO: 50

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 73 cm – 22 cm x 24 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
امير ايتدى خدا ايلدى فرمان	Emretti Hüda eyledi ferman
اريشدى اجل ورمدي امان	Erişti ecel vermedi aman
...
...
ابراهيم اغازاده طاهر اغانك	İbrahim Ağa zade Tahir Ağa'nın
گريمسى مرحومه فاطمه	Kerimesi merhume Fatma
حاتونك روحيجون فاتحه	Hatunun ruhu için
سنه ۱۳۱۴	Sene 1314

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Son yıllarda yapılan mezarlık alanı düzenleme faaliyetlerinde beton malzemeli çerçeve ile çevrelenmiştir. Çerçevenin uzun kenarı 150 cm, kısa kenarı 100 cm' i bulmaktadır.

Başucu Taşı

Taş malzemedden yapılmış olan başucu şahidesi, beton mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Şahide alttan yukarıya hafifçe genişleyerek tepede yuvarlak kemer şeklinde nihayetlenmektedir.

Giriş ifadesinin hemen üzerinde yedi kollu bir yıldız ve bu yıldızı çevreleyen yuvarlak silme iki yanda birer düğüm ile sonlandırılmıştır. Yuvarlak silmenin hemen üzerinde üçgen dendane sırasından oluşan süsleme dizisine yer verilmiştir. Şahidenin dikdörtgen gövde yüzeyi ince silmelerle sağa meyilli yedi panoya ayrılmıştır. Dokuz satırlık kitabe metni sülüs hat ile yazılmıştır. Kitabe ve süsleme zeminden kabartılmıştır (Görsel 72) (Çizim 50).

KATALOG NO: 41

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1314 – 1315/ M. 1896- 1897

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma- Yüksek Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Ayşe Hatun

GÖRSEL NO: 73-74

ÇİZİM NO: 51- 52

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 100 cm – 24 cm x 28 cm- 6 cm

Ayakucu Taşı: 80 cm – 26 cm x 29 cm- 6 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

آه من الموت	Ah Mine' l Mevt
بو دونياده بولمادم هج راحتى	Bu dünyada bulamadım hiç rahatı
آنك اچين اختيار انديم رحلتى	Anın için ihtiyar ettim rihleti
عاقل اولان بندن السن عبرتى	Akil olan benden alsın ibreti
زوقينه دكمز جحانك مينتى	Zevkine değmez cihanın minneti
عبدى اغانك كريمس	Abdi Ağa'nın kerimesi
و حاجي محمد علي اغانك	Ve Hacı Mehmet Ali Ağa'nın
زوجسى عيشه حاتونك روحنه	Zevcesi Ayşe Hatun' un Ruhuna (Fatiha)
سنه ١٣١٤ ... ١٣١٥	Sene 1314 ... 1315
في قانوني اول في شابان	Fi Kanuni Evvel Fi Şaban

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezarlıkta son yıllarda yapılan düzenleme faaliyetleri kapsamında çerçevesi betondan yapılmıştır. Çerçevenin uzun kenarı 232 cm, kısa kenarı 100 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemeli başucu taşı mezar çerçevesinin kısa kenarının dışında beton bir kaide üzerinde yer almaktadır. Şahide alttan yukarıya doğru genişleyen plaka gövdeye sahiptir. Omuz kısmında uçları kıvrık iki dal ile hareketlendirilmiştir. Zarif bir boyun ile geçiş sağlanan çiçek buketini andıran bitkisel tepelikli başlıkla taçlandırılmıştır. Boyun kısmında elips formda bir madalyona yer verilmiştir. Tepelikte yaprak detayları arasında gösterilen katmerli gül ve irili ufaklı çiçek motifleri zeminden kabartılarak işlenmiştir. Dikdörtgen şahide gövdesini içi kıvrım dal ve rumilerin yer aldığı ince bir bordür dolanmaktadır. Gövde plakası belirgin hatla ile sağ tarafa meyilli dokuz panoya ayrılmıştır. Bu panolarda talik hat ile yazılmış on satırlık kitabe metni yer almaktadır. Alçak ve yüksek kabartma kullanılmıştır (Görsel 73) (Çizim 51).

Ayakucu Taşı

Mezar çerçevesinin dışında bir kaide üzerinde yer alan ayakucu taşı mermer malzemelidir. Alttan yukarıya doğru genişleyen şahide tepede yuvarlak kemer formunda sonlanmaktadır. Gövde yüzeyinde ince bir dal şeklinde işlenmiş gül ağacı bezemesi yer almaktadır. Stilize edilmiş ağaç dalları arasında tomurcuk ve açmış halde olan güller simetrik olarak yerleştirilmiştir. Zeminden kabartılarak işlenmiştir (Görsel 74) (Çizim 52).

KATALOG NO: 42

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1315- 1317 / M. 1897- 1899

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Ömer Kadızade Ahmet Ağa

GÖRSEL NO: 75- 76

ÇİZİM NO: 53- 54

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 90 cm – 43 cm x 31 cm- 10 cm

Başlık: 15 cm- 68 cm x 47 cm

Boyun: 6 cm- 44 cm

Ayakucu Taşı: 84 cm -37 cm x 28 cm- 9 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الحي ال باقي لايموت	Hüve' l Hayy'ül – Baki Lâ-yemût
چون اجا كلدي اكا اولماز امان	Çün ecel geldi ana olmaz eman
جرمني عفو ايله يا رب المنان	Cürmünü affeyle ya Rabbe' l Mennan
بنی قيل مغفرت ای رب یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabb- i Yezdan
بحق عرش اعظم نور فران	Bi Hakk-ı Arş-ı A' zam- ı Nur- ı Furkan
گلیپ قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelip kabrimi ziyaret eden ihvan
ایده لر روحمه بر فاتحه احسان	Edeler ruhuma bir Fatiha ihsan
مرحوم ومغفور عمر قاضی زاده	Merhum ve mağfur Ömer Kadı zade
احمد اغاتک روحیجون الفاتحه	Ahmet Ağa'nın ruhiçün el-Fatiha
سنه ۱۳۱۵... سنه ۱۳۱۷	Sene 1315 ... Sene 1317
حزیرن ۱۱ جوما	Haziran 11 Cuma

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Kaliteli işçiliğe sahip masif mermer malzemeli başucu taşı sağlam durumdadır. Başucu taşının alt kısmının köşeleri yumuşatılarak oval formlu hale getirilmiştir. Üst kısmında ise omuz hizasındaki keskin köşelerinden sonra kısa ve kalın bir boyun vasıtasıyla fes şeklindeki başlık kısmına bağlanmıştır. Gövde yüzeyi ince profilli silmeler ile panolara ayrılmıştır. Pano içine yerleştirilen kitabe metninin etrafını mine çiçekleri ve kıvrım dalların yer aldığı oval şeklindeki ince bir bordür dolanmaktadır. On satırlık talik hat ile yazılmış kitabe metni alçak kabartma şeklinde işlenmiştir (Görsel 75) (Çizim 53).

Ayakucu Taşı

Ayakucu taşı kaliteli masif mermer malzeme kullanılmıştır. Gövde kısmı aşağıdan yukarıya doğru daralarak sivri kemer formunda tepelikle sonlandırılmıştır. Bütün yüzeye hâkim olan ağaç tasviri kıvrım dal, yaprak, çiçekler ve tomurcuklar ile bezenmiştir. Kalan izlerden anlaşıldığına göre yeşil renge boyanmıştır. Ağacın kıvrım dalları ortada bir yürek motifi oluşturacak şekilde bir araya getirilmiştir (Görsel 76) (Çizim 54).

KATALOG NO: 43

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1317/ M. 1899

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Hacı Osman Ağa

GÖRSEL NO: 77

ÇİZİM NO: 55

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 95 cm –36 x 25 cm- 4 cm

Başlık: 28 cm x 58 cm

Boyun: 6 cm x 50 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

بنی قیل مغفرت ای رب یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabb- i Yezdan
بحق عرش اعظم نور فران	Bi Hakk- ı Arş- ı A' zam –ı Nur- ı Furkan
گلیپ قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelip kabrimi ziyaret eden ihvan
ایده لر روحمه بر فاتحه احسان	Edeler ruhuma bir Fatiha ihsan
حاجي مصطفى اغزاده	Hacı Mustafa Ağa zade
حاجي عثمان اغا دوحنه	Hacı Osman Ağa ruhuna
فاتحه ۱۳۱۷	Fatiha 1317

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesi son yıllarda yapılan düzenleme faaliyetlerinde beton ile çerçevelenmiştir. Çerçevenin uzun kenarı 195 cm, kısa kenarı ise 100 cm' dir.

Başucu Taşı

Doğal taşlardan meydana gelen mezar çerçevesinin kısa kenarında bir kaide içine yerleştirilmiş olan başucu şahidesinde taş malzeme ile yapılmıştır.

Gövde plakası yukarıya doğru genişleyen formdadır. Omuz kısmı oval şekilde yumuşatılarak boyun bölümüne yumuşak bir geçiş sağlandığı için başlık bölümü omuz üzerine yerleştirilmiş izlenimi vermektedir. Fes şeklinde düzenlenen başlığın alt kenarları üç adet silme ile kademelendirilmiş bu uygulama tepe kısmında iki silme ile tekrarlanmıştır. Şahide gövdesinde giriş ifadesi bölümünde üçgen panonun sağında ve solunda bitkisel süslemeye yer verilmiştir. Dal, yaprak ve açmış vaziyetteki çiçek bezemeleri alçak kabartma olarak işlenmiştir. Gövde de belirgin hatlar ile ayrılan panolarda yedi satırlık talik hatlı kitabe metni bulunmaktadır (Görsel 77) (Çizim 55).

KATALOG NO: 44

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1322 / M. 1904

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Selime Hatun

GÖRSEL NO: 78- 79

ÇİZİM NO: 56- 57

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 95 cm- 22 cm x 26 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 74 cm- 21 cm x 23 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الحى الباقي	Hüve' l Hayyu' l Baki
فنادن بقايه ايلدى رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
حق يريني قيلسن روضه جنّت	Hak yerini kılın Ravza- i Cennet
مرحومه و مغفوره محمد	Merhume ve Mağfure Mehmet
قپودان زاده كريمسي و	Kapudan zade kerimesi ve
طاهر اغانك خليله سي	Tahir Ağa'nın Halilesi
سه ليمة حاتونك روحيجون	Selime Hatun' un ruhiçün
فاتحه سنه ١٣٢٢	Fatiha Sene 1322

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış başucu şahidesi doğal tahribattan en çok etkilenen eserlerden biridir. Günümüze iki parça halinde ulaşmıştır. Alttan yukarıya doğru hafifçe genişleyen gövde kısmı tepede yarım daire kemer şeklinde nihayetlenmektedir.

Gövde yüzeyinde silmelerle ayrılan panolarda alçak kabartma olarak işlenen kitabe metni yer almaktadır. Sekiz satırlık halinde talik hatla yazılmıştır (Görsel 78) (Çizim 56).

Ayakucu Taşı

Ayakucu şahidesinde taş malzeme kullanılmıştır. Yukarı doğru genişleyen dikdörtgen plaka gövde üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde alçak kabartma olarak kökü, yaprakları ve üzüm bezemeleri ile asma bitkisi stilize olarak işlenmiştir (Görsel 79) (Çizim 57).

KATALOG NO: 45

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1324 / M. 1906

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: İfaket Hanım

GÖRSEL NO: 80- 81

ÇİZİM NO: 58 - 59

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 80 cm – 26 cm x 30 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 85 cm- 25 cm x 29 cm- 5 cm

Kitabe Metninin Latin Harfleriyle Yazılışı:

آه من الموت	Ah Mine’l Mevt
فنادن بقايه ايلدى رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
حق يريني قيلسن روضه جنّت	Hak kabrini eylesin Ravza- i Cennet
طاهر اغازاده كريمسي	Tahir Ağa zade kerimesi
و ... زاده حسبي ايفندي	Ve ... zade Hasbi Efendi
خليله سي ايفاكت حانيم	Halilesi İfaket Hanım’ın
روحجون فاتحه	Ruhiçün Fatiha
سنه ۱۳۲۴	Sene 1324

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılan başucu şahidesi alttan yukarıya doğru genişlemektedir. Omuz kısmında 2 cm kadar iç kısma daralarak yarım daire kemer ile taçlandırılmıştır.

Gövde yüzeyinde düz profilli silmeler ile ayrılan metin kısmında talik hat ile yazılmış sekiz satırlık kitabe yer almaktadır. Alçak kabartma olarak işlenmiştir (Görsel 80) (Çizim 58).

Ayakucu Taşı

Taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Baş taşıyla aynı form özelliklerine sahiptir. Düz bir hatla başlayarak alttan yukarıya doğru genişleyen gövde yarım daire kemer ile taçlandırılmıştır. Gövde yüzeyinin derinliği fazla olduğu için adeta burada bir niş oluşturulmuştur. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövdede tüm yüzeye yayılan tek köke bağlı dal ve uzun yapraklardan oluşan nar bitkisi işlenmiştir (Görsel 81) (Çizim 59).

KATALOG NO: 46

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1330/ M. 1912

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seher Hanım

GÖRSEL NO: 82- 83

ÇİZİM NO: 60- 61

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 97 cm- 27 cm x 29 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 80 cm- 22 cm x 22 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

آه من الموت	Ah Mine'l Mevt
كل افندم نازار ايله شو مزاريم تاشينا	Gel efendim nazar eyle şu mezarımın taşına
عاقل ايسن غافل اولما عقلنى آل باشينا	Akil isen gafil olma aklını al başına
صلينپ بر دم گذر ايکن نلر گلدي باشيما	Salınıp bir dem gezer iken neler geldi başıma
گنج ياشمدا تورب اولدوم تاش ديقيلدي باشيما	Genç yaşımda turab oldum taş dikildi başıma
مرحومه و مغفوره عبدي اغزاده	Merhume ve mağfure Abdi Ağa zade
کریمشي سحر خانمن روحيجون	Kerimesi Seher Hanım'ın ruhiçün
فاتحه سنه ۱۳۳۰	Fatiha Sene 1330

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi yukarıya doğru hafifçe genişlemektedir. Kitabe, içten yuvarlak bir kemer ile sonlandırılmıştır. Yuvarlak kemerin iki yanında birer volüt ile sınırlandırılan iç bükey ve dış bükey düzenlenen yaprak bezemesi ile bir taç oluşturulmuştur.

Başucu taşının yüzeyi belirgin düz silme hatları ile panolarda ayrılmıştır. Sülüs hat ile yazılmış sekiz satırlık kitabe metni, alçak kabartma olarak ele alınmıştır (Görsel 82) (Çizim 60).

Ayakucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış ayakucu şahidesi paralel olarak yükselmektedir. Dikdörtgen gövde plakası sivri kemer tepelik ile sonlandırılmıştır. Yüzeyin tamamında alçak kabartma olarak asma dalı ve üzüm işlenmiştir. İki salkım üzüm ve dört yaprak detayları ile birlikte tüm yüzeye hâkimdir (Görsel 83) (Çizim 61).

KATALOG NO: 47

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1330 / M. 1912

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Abdullah Abdi Efendi

GÖRSEL NO: 84- 85

ÇİZİM NO: 62- 63

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 54 cm- 20 cm x 22 cm- 4 cm

Başlık: 11 cm x 38 cm

Boyun: 5 cm x 26 cm

Ayakucu Taşı: 49 cm- 18 cm x 22 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الخلاق الباقي	Hüve'l Hallaku' l Baki
...
...
... طاهر اغازاده	... Tahir Ağa zade
ايبراهيم اغانك مخدومي	İbrahim Ağa'nın mahdumu
عبدالله عدي افنديك	Abdullah Abdi Efendi'nin
روحيجون فاتحه ١٣٣٠	Ruhu için Fatiha 1330

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemeye yapılmış başucu şahidesi yukarıya doğru hafifçe genişlemektedir. Şahide omuz hizasından sonra daralarak silindirik boyun vasıtasıyla fes şeklindeki başlığa bağlanmıştır.

Fesin sağ tarafında yaklaşık 11 cm uzunluğundaki püskül detayı zeminden kabartılarak işlenmiştir. Taşın gövdesinde sağ tarafa meyilli ince silmelerle ayrılmış panolar içinde sülüs hat ile yazılmış yedi satırlık kitabe metni bulunmaktadır. Alçak kabartma olarak işlenmiştir (Görsel 84) (Çizim 62).

Ayakucu Taşı

Taş malzeme kullanılmıştır. Ayakucu taşı, yukarıya doğru genişleyen formda ele alınmış, tepelik kısmı yayvan üçgen formda sonlandırılmıştır. Süsleme olarak iki servi ağacı arasına çiçek bezemesi oldukça yüzeysel işlenmiştir. Kalan izlerden süslemelerin renkli olduğu anlaşılmaktadır (Görsel 85) (Çizim 63).

KATALOG NO: 48

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H. 1334/ M. 1915

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Havva Hatun

GÖRSEL NO: 86- 87

ÇİZİM NO: 64

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 66 cm- 24 cm x 27 cm- 4 cm

Ayakucu Taşı: 60 cm – 28 cm x 33 cm- 3 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

زیاردن مراد بر دعادر

Ziyaretten murad bir duadır

بوکون باکا ایسه یارین سانادر

Bugün bana ise yarın sanadır

حاجي عريف اغا ز...

Hacı Arif Ağa z...

حوّا خاتون روحنه

Havva Hatun ruhuna

فاتحه ۱۳۳۴

Fatiha 1334

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Beton mezar çerçevesi mezarlık alanı düzenleme faaliyetlerinde eklenmiştir. Çerçevenin uzun kenarı 200 cm, kısa kenarı ise 100 cm' dir.

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmıştır. Şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Dikdörtgen gövde yüzeyi yukarıya doğru genişleyen formdadır. Omuz kısmında içe doğru daralarak yarım daire kemerle sonlandırılmıştır. Burada C kıvrımlarından oluşan hilal şeklindeki bitkisel süsleme ve bu süslemenin ortasında yer alan çiçek bezemesi zeminden kabartılarak işlenmiştir (Görsel 86) (Çizim 64).

Gövde yüzeyinde belirgin silme hatlarıyla ayrılmış sağa meyilli panolara beş satırlık talik hatlı kitabe metni yerleştirilmiştir. Süsleme ve kitabe alçak kabartma olarak işlenmiştir.

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı, mezarın kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Şahidenin dikdörtgen gövde yüzeyini tepe kısmında oldukça düzgün yarım kemer formunda sonlandırılmıştır. Taş yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 87).

KATALOG NO: 49

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1334/ M. 1915

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Mustafa Abdi Ağa

GÖRSEL NO: 88- 89

ÇİZİM NO: 65

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 58 cm – 26 cm x 32 cm- 4 cm

Başlık: 18 cm x 53 cm

Boyun: 8 cm x 47 cm

Ayakucu Taşı: 67 cm – 25 cm x 27 cm- 4 cm

Kitabe Metninin Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
امرايتدي خدا ايلدي فرمان	Emretti Hüda eyledi ferman
اريشدي اجل ورمدي آمان	Erişti ecel vermedi aman
حاجي ... اوغلو مصطفى عبدي اغاتك	Hacı ... oğlu Mustafa Abdi Ağa'nın
روحنه الله الفاتحه	Ruhuna Lillahi' l Fatiha
سنه ١٣٣٤	Sene 1334

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmıştır. Dikdörtgen gövde plakası yukarıya doğru genişlemektedir. Omuz kısmı yumuşatılarak kalın ve kısa bir boyun vasıtası ile fes şeklindeki başlık bölümü ile nihayetlenmektedir. Fesin alt kenarları kazınarak yatay olarak dilimli hale getirilmiştir. Başlığın sol tarafında uzunluğu yaklaşık 23 cm'yi bulan püskül detayına yer verilmiştir.

Gövde yüzeyinde sağa meyilli panolara yerleştirilen altı satırlık kitabe bulunmaktadır. Sülüs hat ile ele alınan kitabe metni alçak kabartma olarak işlenmiştir. Başucu şahidenin gövde bölümde tahribatlar meydana gelmiştir (Görsel 88) (Çizim 65).

Ayakucu Taşı

Ayakucu şahidesi taş malzeme ile yapılmıştır. Yukarıya doğru genişleyen üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 89).

KATALOG NO: 50

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1336/ M. 1917

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Fatma Hanım

GÖRSEL NO: 90- 91

ÇİZİM NO: 66

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 64 cm – 23 cm x 28 cm- 3 cm

Ayakucu Taşı: 60 cm- 22 cm x 27 cm- 4 cm

Kitabe Metninin Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الباقي	Hüve' l Baki
كل افنديم نازار ايله مزاريم تاشينا	Gel efendim nazar eyle mezarım taşına
...
... .. ايثن اقليني آل باشينا isen aklımı al başına
... .. برکون اجل	Bir gün ecel
غو غوزاده کریمسي فاطما	Gugu zade kerimesi Fatma
حانم روحیچون فاتحه	Hanım ruhiçün Fatiha
۱۳۳۶	1336

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezarın beton çerçevesi son yıllardaki düzenleme faaliyetlerinde yapılmıştır. Yüksek çerçevenin uzun kenarı 223 cm, kısa kenarı ise 125 cm' dir.

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmıştır. Başucu taşı, mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan bir yuvaya yerleştirilmiştir. Yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen şahide gövdesi omuz kısmında 3 cm kadar içe doğru daralarak tepesi yarım daire

kemer formunda sonlandırılmıştır. Giriş ifadesi madalyon formunda tasarlanmıştır. Yarım daire kemer formundaki tepelik kısmının içi üçgenlerden oluşan ışınsal düzenleme ile süslenmiştir. Başucu taşı silme hatları ile paralel düzenlenen panolara ayrılmıştır. Dikdörtgen gövde plakasında yedi satırlık kitabe metni sülüs hat ile yazılmıştır. Alçak kabartma olarak ele alınmıştır (Görsel 90) (Çizim 66).

Ayakucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış ayakucu şahidesi, mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Alttan yukarıya doğru genişleyen şahide gövdesi omuz kısmında içe doğru daralarak yarım daire kemer şeklinde nihayetlenmiştir. Gövde yüzeyinin tamamı boş bırakılarak herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 91).

KATALOG NO: 51

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1336/ M. 1917

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Hasibe

GÖRSEL NO: 92- 93

ÇİZİM NO: 67

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 68 cm – 24 cm x 27 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 60 cm – 22 cm x 26 cm- 5 cm

Kitabe Metninin Latin Harfleriyle Yazılışı:

امير ايتدي حدا ايلدي فرمان	Emretti Hüda eyledi ferman
اريشدي اجل ورمدي امان	Erişti ecel vermedi aman
دونيا دا ارمديم مورادا حمان	Dünyada ermedim murada heman
...
حاجي محمد اغا كريمسي حاسيب	Hacı Mehmet Ağa kerimesi Hasibe
روحونا فاتحه ۱۳۳۶	Ruhuna Fatiha 1336

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Günümüze iyi durumda ulaşan toprak mezar türüne ait başucu şahidesi taş malzeme ile yapılmıştır. Yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen plaka şeklindedir. Başucu taşı omuz hizasında daralarak tepe kısmı yarım daire kemer formunda sonlanmaktadır. Gövdenin alınlık kısmında bitkisel bir süsleme yer almaktadır. Burada küçük bir vazodan çıkan iki dal uçlarında açmış vaziyette çiçekler ve yaprak detayları ile beraber işlenmiştir.

Dikdörtgen gövde plakası belirgin silme detayları ile panolara ayrılmıştır. Talik hatla yazılmış altı satırlık kitabe metni alçak kabartma olarak işlenmiştir (Görsel 92) (Çizim 67).

Ayakucu Taşı

Sağlam vaziyetteki ayakucu şahidesi taş malzeme ile yapılmıştır. Gövde form olarak başucu taşı ile aynıdır. Yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen plaka şeklindeki gövde yarım daire tepelikle sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyi sade bırakılarak herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir (Görsel 93).

KATALOG NO: 52

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1337/ M. 1918

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Ali Ağa

GÖRSEL NO: 94- 95

ÇİZİM NO: 68

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 63 cm – 27 cm x 33 cm- 4 cm

Başlık: 20 cm x 55 cm

Boyun: 6 cm x 44 cm

Ayakucu Taşı: 80 cm – 23 cm x 28 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

اوتوز بشينه كيردي ياشيم

Otuz beşine girdi yaşım

اجلدن قورتولمدي ياشيم

Ecelden kurtulamadı başım

عغليان قوم قارداشيم

Ağlayan kavm-ı kardeşim

... ..

.... ..

كاميل اغزاده علي اغا

Kamil Ağa zade Ali Ağa

روحنه فاتحه ۱۳۳۷

Ruhuna Fatiha 1337

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Başucu şahidesi taş malzeme ile yapılmıştır. Plaka şeklindeki gövde kısmı alttan yukarıya doğru genişlemektedir. Omuz kısmı sivri şekilde sonlanarak, boyun bölümüne geçiş oval bir form ile yumuşatılmıştır. Boyun kalın ve kısadır. Fes şeklinde düzenlemeye sahip olan başlık uzun ve masif bir görüntüye sahiptir.

Fesin sol tarafında uzunluğu 29 cm' yi bulan püskül detayı zeminden kazınarak işlenmiştir. Gövde yüzeyinde giriş ibaresi madalyon içine alınarak burada bir karanfil kabartmasına yer verilmiştir. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövde kısmında ince silme hatları ile ayrılmış olan panolara talik hat ile yazılmış altı satırlık kitabe metni yerleştirilmiştir. (Görsel 94) (Çizim 68).

Ayakucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış olan ayakucu şahidesi sade bir şekilde düzenlenmiştir. Uzun olarak ele alınan dikdörtgen gövde plakası yarım daire kemerli tepelikle nihayetlenmektedir. Yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 95).

KATALOG NO: 53

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1339/ M. 1920

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 96

ÇİZİM NO: 69

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 123 cm – 23 cm x 30 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

ياسن ۱۳۳۹	Yasin 1339
امراتدي خدا ايلدي فرمان	Emretti Hüda eyledi ferman
اجل كلدي ورمدي	Ecel geldi vermedi
امان موراده ارمديم	Aman murada ermedim
دنياهه ... جنّت	Dünyada ... cennet
...
...
عمر افندي زوجسي	Ömer Efendi zevcesi
...
فاتحه	Fatiha

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Hangi mezara ait olduğunu tespit edemediğimiz başucu şahidesinin kitabe metni toprak yüzeye kapatılmış vaziyette bulunmuştur.

Kitabenin altıncı satırı itibari ile iki parçaya ayrılmıştır. Taş malzeme kullanılmıştır. Büyük boyuttaki dikdörtgen plaka şeklindeki gövde kısmı yarım daire kemer formunda düzenlenmiştir. Gövde kısmı belirgin silme hatları ile dokuz panoya ayrılmıştır. Panolara sağ tarafa meyilli olarak yerleştirilen on satırlık kitabe metni talik hat ile yazılmıştır. Alçak kabartma olarak uygulanmıştır (Görsel 96) (Çizim 69).

KATALOG NO: 54

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1340/ M. 1921

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Gül Hatun

GÖRSEL NO: 97

ÇİZİM NO: 70

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 76 cm – 26 cm x 31 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
حاجي سليمان اغزاده	Hacı Süleyman Ağa zade
عبدالله اغانك زوجسي	Abdullah Ağa'nın zevcesi
مرحومه و مغفوره	Merhume ve mağfure
كول خاتونك روحيجون	Gül Hatun'un ruhu için
فاتحه في سنه ١٣٤٠	Fatiha Fi sene 1340

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi günümüze sağlam durumda ulaşmıştır. Genel görüntü itibari ile dikdörtgen plaka gövde yukarıya doğru genişleyen şekilde ele alınmıştır. Omuz hizasında 2 cm kadar daralan şahide yarım daire kemer ile taçlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde belirgin silme hatlarıyla ayrılan panolar içine yerleştirilen altı satırlık kitabe metni sülüs hat ile yazılmıştır. Alçak kabartma olarak ele alınmıştır (Görsel 97) (Çizim 70).

KATALOG NO: 55

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: H.1378/ M. 1958

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: İbrahim Şevki Efendi

GÖRSEL NO: 98- 99

ÇİZİM NO: 71- 72

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 82 cm – 33 cm x 40 cm- 4 cm

Başlık: 18 cm x 51 cm

Boyun: 10 cm x 44 cm

Ayakucu Taşı: 80 cm – 22 cm x 28 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
طويمادين تازليكنه چونكو اولدم نامراد	Doyamadın tazeliğine çünkü oldum na-
بزي رحمتنه مستغراق ايليه	Bizi rahmetine müstağrak eyleye
غنى ربّ العباد	Gani Rabbe'l iibâd
بو حقيرين كيم ايدب رحونو شاد	Bu hakirin kim edip ruhunu şad
مرحوم و مغفر ال محتاج الى	Merhûm ve mağfûr el-muhtâc ila
رحمة ربّه الغفور ال حاج	Rahmeti Rabbihi'l-Gafûr el- Hac
عثمان اغازاده ابراهيم شوقي	Osman Ağa zade İbrahim Şevki
افندي روحنه فاتحه	Efendi ruhuna Fatiha
تاريخي توليدي ١٣٧٨	Tarihi Tevlidi 1378 ...

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Yüksek çerçeveli mezar çerçevesi beton malzeme kullanılarak yapılmıştır. Çerçevenin uzun kenarı 265 cm, kısa kenarı 124 cm' dir.

Başucu Taşı

Mezar yapısının kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilen başucu şahidesi taş malzemeyle yapılmıştır. Başucu taşının iki uzun kenarı ile giriş ifadesini yer aldığı bölümünün üst kısmı belirgin düzenlenen girinti ve çıkıntılarla hareketlendirilmiştir. İnce ve uzun yapılı düzenlenen zarif boyun fes şeklindeki başlık ile taçlandırılmıştır. Fesin sol tarafında uzunluğu fesin boyutunu aşarak 27 cm' yi bulan püskül detayı zeminden kabartılarak işlenmiştir. Plaka gövdeli şahidenin kitabe metni ince bir silme ile çerçevelemiştir. Giriş ifadesi sağ tarafa doğru meyilli yazılmıştır. Gövde kısmında belirgin hatların ayırdığı panolarda dokuz satırlık kitabe metni talik hat ile yazılmıştır. Alçak kabartma olarak ele alınmıştır (Görsel 98) (Çizim 71).

Ayakucu Taşı

Yüksek mezar çerçevesinin kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Malzemesi taştır. Ön cepheden temiz bir işçiliğe sahip olan ayakucu taşının iki uzun kenarı başucu taşında olduğu gibi nervürlü tasarlanmıştır. Bu dalga formunun omuz hizasında olan iki tanesi diğerlerine göre daha büyük boyuttadır. Tepe kısmı sivri kemer formunda taçlandırılmıştır. Yüzeyde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 99) (Çizim 72).

KATALOG NO: 56

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 100- 101

ÇİZİM NO: 73

İNCELEME TARİHİ: 05.10.2019

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 33 cm – 28 cm x 30 cm- 5 cm

Başlık: 17 cm x 54

Boyun: 6 cm x 44 cm

Ayakucu Taşı: 67 cm- 18 cm x 23 cm

Kitabe Metninin Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
...	...
...	...
...	...

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanılmıştır. Dikdörtgen gövde plakası kalın ve kısa bir boyun vasıtasıyla fes tarzındaki başlığa bağlanmaktadır. Gövde kısmında kitabenin giriş ibaresi daire içine alınarak vurgulanmıştır. Madalyonun sağ tarafına doğru uzanan bir lale kabartmasına yer verildiği görülmektedir. Günümüzde gövde yüzeyindeki kitabe metninin dört satırı mevcuttur. Bir kısmı beton altına kalan kitabenin geri kalan bölümleri de tahribat nedeniyle okunamayacak durumdadır (Görsel 100) (Çizim 73).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu şahidesi kabaca düzeltilmiştir. Dikdörtgen gövde plakası sivri kemer formunda tepelikle sonlanmaktadır. Herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 101).

KATALOG NO: 57

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 102-103

ÇİZİM NO: 74

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 82 cm – 30 cm x 40 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 126 cm – 27 cm x 34 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الخلاق الباقي

Hüve' l Hallaku' l- Baki

عقبایا رحلت ایلدی رحمتلی مغفرت

Ukbaya rihlet eyledi rahmetli mağfiret

ایده خدا منزلینی حق ایده فردوس

Ede Hüda menzilini Hak ede Firdevsi

نایم اوله قابری نور جنتلی زیا

Naim ola kabri nur cennetli ziya

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu taşı mezar çerçevesinin kısa kenarına yerleştirilmiştir. Yapılan düzenleme faaliyetlerinde bir bölümü beton altında bırakılmak sureti ile sabitleştirilmeye çalışılmıştır. Genel itibari ile yukarıya doğru genişleyen formdaki başucu taşı, omuz hizasında bir çıkıntı ile kademelenme meydana getirmektedir.

Giriş ifadesinin üzerinde ince silmelerin ayırdığı süsleme alanı bulunmaktadır. Geniş olan bordür omuz kısımlarında birer volüt, C ve S kıvrımları ile karşılıklı iki karanfilden oluşan bitkisel süsleme unsurları içermektedir. Ortadaki bordüre elips formunda beş damla motifi sıralanmıştır.

Tepe kısmı iç bükey bir hatla daralarak üç dilimli bitkisel tepelikle sonlandırılmıştır. Belirgin silme hatlarıyla panolara ayrılan gövdede talik hat ile yazılmış dört satırlık kitabe metni yer almaktadır. Süsleme ve kitabe metni alçak kabartma olarak ele alınmıştır. Kitabenin alt satırları beton altında kaldığı için okunamamaktadır (Görsel 102) (Çizim 74).

Ayakucu Taşı

Ayakucu şahidesi mermer malzeme ile yapılmıştır. Mezar çerçevesinin iç tarafında toprağa yerleştirilmiştir. Yukarıya doğru genişleyen formdaki dikdörtgen plakalı şahidenin tepe kısmı kırık vaziyettedir. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 103).

KATALOG NO: 58

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 104

ÇİZİM NO: 75

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 55 cm – 22 cm x 24 cm- 5 cm

Başlık: 38 cm x 90 cm

Boyun: 17 cm x 46 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

ذيارتدن مراد اولن دعادر	Ziyaretten murad olan duadır
بوگون باكا ايسه يارين ساكادر	Bugün bana ise yarın sanadır
... اوغلو السيد	... oğlu es- Seyyid
... اغا رحونه رضاء الله	... Ağa ruhuna Rıza'en Lillahi' l
فاتحه	Fatiha
...	...

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar yapısının zaman içinde geçirdiği değişiklikler ile yükseldiği anlaşılmaktadır. Mezar çerçevesi kaba yonu taşların harç ile bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Çerçevenin uzun kenarı 224 cm, kısa kenarı 100 cm' dir.

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu taşı sağ tarafı ve boyun kısmı kırıktır. Şahide, mezar çerçevesinin kısa kenarında taşlar arasında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Başucu taşının gövde yüzeyi yukarıya doğru hafifçe genişlemektedir. Uzun silindirik formdaki boyun vasıtası ile sarık şeklindeki

başlıkla nihayetlenmiştir. Üstü düz şekilde olan sarığın şişkin gövde yapısı kazınarak yapılan dilimleri ile hareketlendirilmiştir. Sarığın ince dilimleri yukarıdan aşağıya ve sağdan sola doğru uzanmaktadır. Başlığın sol tarafı yukarıya sağ tarafı aşağıya doğru asimetrik bir düzenleme söz konusudur. Dikdörtgen plaka şeklindeki şahide yüzeyinde kitabe metni altı satırdan oluşmaktadır. Alçak kabartma şeklinde talik hat ile yazılmıştır. Başlığın şahidenin genel form özelliklerine uymaması nedeniyle sonradan buraya yerleştirildiği düşünülmektedir (Görsel 104) (Çizim 75).

KATALOG NO: 59

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 105

ÇİZİM NO: 76

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 40 cm – 22 cm x 25 cm- 4 cm

Başlık: 14 cm x 45 cm

Boyun: 8 cm x 42 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى

Hüve'l Baki

فنادن بقايه ايلدى رحلت

Fenadan bekaya eyledi rihlet

حق يريني ايلسين روضه جنت

Hak yerini eylesin Ravza- i Cennet

مرحوم و مغفور ...

Merhum ve mağfur...

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

En çok tahribata maruz kalan örneklerden biri olan şahide de taş malzeme kullanılmıştır. İki parçaya ayrılan başucu şahidesinin sadece üst kısmına ulaşılmıştır. Dikdörtgen plaka şeklindeki şahide gövde omuz hizasında daralarak kalın ve kısa bir boyun vasıtası ile fes şeklinde düzenlenmiş başlığa bağlanmaktadır. Fesin sol tarafında uzunluğu yaklaşık 21 cm'yi bulan püskül detayı zeminden kabartılarak işlenmiştir. Gövde yüzeyinde belirgin silme hatları ile ayrılan panolara sağ tarafa meyilli dört satırlık kitabe metni yerleştirilmiştir. Kitabe talik hat ile alçak kabartma olarak ele alınmıştır (Görsel 105) (Çizim 76).

KATALOG NO: 60

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Mehmet Raşit Efendi

GÖRSEL NO: 106- 107

ÇİZİM NO: 77

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 71 cm – 31 cm x 34 cm- 5 cm

Başlık: 22 cm x 60 cm

Boyun: 10 cm x 52 cm

Ayakucu Taşı: 97 cm – 32 cm x 34 cm- 5 cm

Kitabe Metninin Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
امرايتدي خدا ايلدي فرمان	Emretti Hüda eyledi ferman
اريشدي اجل ورمدي امان	Erişti ecel vermedi aman
موراده ارمدي دونياده همان	Murada ermedi dünyada heman
و آله جنّته مراد جااير رحمان	Ve ala cennete murad ca' ir- Rahman
طربزونلي قاسيم زاده	Trabzonlu Kasım zade
محمد رشيد افندي	Mehmet Raşit Efendi
بن ابراهيم روحنه	Bin İbrahim ruhuna

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Düzenleme çalışmaları sırasında beton ile çerçevenmiştir. Alçak çerçeveli mezarın uzun kenarı 200 cm, kısa kenarı 102 cm' dir.

Başucu Taşı

Mezarın kısa kenarına yerleştirilen başucu şahidesi taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Şahide gövdesinin iki uzun kenarı yarım dairelerin art arda dizilmesiyle nervürlü ele alınmıştır. Dikdörtgen gövde plakası kalın ve kısa tutulan boyun vasıtası ile masif görünümlü fese bağlanmıştır. Fesin sol tarafında yüzeyden kazınarak kabartılmış püskül detayı yer almaktadır. Püskülün uzunluğu yaklaşık 32 cm'yi bulmaktadır. Boyun kısmında silme ile madalyon şeklinde çevrelenmiş giriş cümlesi bulunmaktadır. Gövdede ince silmelerle ayrılmış panolar içinde sekiz satırlık kitabe metni bulunmaktadır. Talik hat ile yazılmış. Alçak kabartma olarak ele alınmıştır (Görsel 106) (Çizim 77).

Ayakucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmıştır. Mezar çerçevesinin kısa kenarına yerleştirilmiştir. Uzun dikdörtgen plaka şeklindeki gövde üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 107).

KATALOG NO: 61

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ:-

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Ayşe Ziyet Hanım

GÖRSEL NO: 108- 109

ÇİZİM NO: 78

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 101 cm – 27 cm x 34 cm- 4 cm

Ayakucu Taşı: 92 cm – 25 cm 33 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l baki
حاجي عثمان اغانك دختر پاکيزهس	Hacı Osman Ağa'nın duhter-i pakizesi
عشه زينت خانمن جنت	Ayşe Ziyet Hanım... .. Cennet
...
...
...
...
...
...
...
...

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış başucu şahidesi kaideye oturmaktadır. Büyük ölçülerdeki başucu taşının iki uzun kenarı girinti ve çıkıntılar ile dalgalı formda yapılmıştır. Tepe noktası üçgen tepelik ile sonlandırılmıştır. Üçgen alınlıktaki giriş ifadesi kazıma tekniği ile yarım bir kemer içine alınarak ön plana çıkarılmıştır. Gövde yüzeyinde silmeler ile ayrılan panolara on satırlık kitabe metni yerleştirilmiştir. Kitabe, talik hat ile yazılmıştır. Alçak kabartma olarak ele alınmıştır. Tarih kısmı okunamayacak durumdadır (Görsel 108) (Çizim 78).

Ayakucu Taşı

Ayakucu şahidesi taş malzeme ile yapılmıştır. Bir kaideye oturmaktadır. Ayakucu taşının da iki uzun kenarı başucu taşında olduğu gibi girinti ve çıkıntılarla hareketlendirilerek dalgalı formda yapılmıştır. Tepe kısmı üçgen formda sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 109).

KATALOG NO: 62

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 110

ÇİZİM NO: 79

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 137 cm – 35 cm x 37 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı: Tahribat nedeniyle okunamamıştır.

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu taşının hangi mezara ait olduğu saptanamamıştır. Ayakucu taşı bulunmamaktadır. Tahribata maruz kalan başucu şahidesi yakınında bulunan bir mezara yaslanmış halde tespit edilmiştir.

Başucu Taşı

Başucu şahidesinde taş malzeme kullanılmıştır. Yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen gövdenin iki uzun kenarı nervürlü ele alınmıştır. Gövde kenarlarındaki dalgalı yapı omuz kısmında da devam ettirilmiştir. İnce zarif bir boyun ile at nalı kemer formunda tasarlanmıştır. İnsan başı görünümündeki şahide hece tahtası olarak ifade edilen grubun bir varyasyonudur. Baş kısmında ince bir silme ile çevrelenmiş çiçek kabartması olduğu görülmektedir. Gövde plakasının silmelerle panolara ayrıldığı görülmektedir. Ancak kitabe metni okunamayacak durumdadır (Görsel 110) (Çizim 79).

KATALOG NO: 63

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 111- 112

ÇİZİM NO: 80

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 53 cm – 28 cm x 27 cm- 4 cm

Başlık: 20 cm x 56 cm

Boyun: 7 cm x 48 cm

Ayakucu Taşı: 92 cm – 27- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı: Tahribat nedeniyle okunamamıştır.

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Günümüzde büyük bir kısmı toprak altında kalmış başucu şahidesi taş malzemeyle yapılmıştır. Dikdörtgen gövde plakasının kenarları nervürlü olarak ele alınmıştır. Gövde kısa ve kalın bir boyun ile fes şeklindeki başlık bölümüne bağlanmıştır. Uzun tasarlanmış fesin sol tarafına çizgisel bir hat ile zeminden kabartılan püskül detayı işlenmiştir. Gövde yüzeyinde kalan izlerden anlaşıldığı üzere bir kitabe mevcuttur. Ancak doğal tahribat nedeni ile okunamayacak durumdadır (Görsel 111) (Çizim 80).

Ayakucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı ayakucu taşı büyük boyutlardadır. Başucu taşıyla benzer özellikler gösteren şahidenin dikdörtgen plaka şeklinde gövde kısmının iki uzun kenarı nervürlüdür. Üçgen bir tepelikle taçlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 112).

KATALOG NO: 64

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 113- 114

ÇİZİM NO: 81

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 53 cm- 22 cm x 30 cm- 5 cm

Başlık: 17 x 54 cm

Boyun: 5 cm x 45 cm

Ayakucu Taşı: 54 cm- 25 cm x 30 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı: Kitabe metni bulunmamaktadır.

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Mezar çerçevesinin uzun kenarı 210 cm, kısa kenarı ise 103 cm' dir. Son yıllardaki yenileme faaliyetlerinde beton ile çerçevelenmiştir.

Başucu Taşı

Taş malzemeli şahide mezar çerçevesinin kısa kenarında yuvaya yerleştirilmiştir. Yukarıya doğru genişleyen şahide gövdesi kısa ve kalın bir boyun vasıtası ile sarıklı fes şeklindeki başlıkla nihayetlenmektedir. Üst kısmı düz bırakılan başlığın yüzeyi kazınarak yapılan dört kalın boğum ile hareketlendirilmiştir (Görsel 113) (Çizim 81).

Ayakucu Taşı

Mezar çerçevesinin kısa kenarındaki yuvaya yerleştirilen ayakucu şahidesi taş malzeme ile yapılmıştır. Dikdörtgen plaka formundaki şahide gövdesi üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. Ayakucu taşında herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 114).

KATALOG NO: 65

BULUNDUĞU YER: Ordu Efirli Yalı Camii Haziresi

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 115- 116

ÇİZİM NO: 82

İNCELEME TARİHİ: 27. 09. 2020

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 29 cm- 20 cm x 24 cm- 8 cm

Başlık: 15 cm x 53 cm

Boyun: 8 cmx 45 cm

Ayakucu Taşı: 53 cm – 24 cm x 26 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı: Kitabe metni bulunmamaktadır.

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi, mezar çerçevesini kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir. Bir kısmı beton altında kalan şahidenin üstte kalan kısmının yukarıya doğru genişlediği görülmektedir. Fes şeklinde tasarlanmış başlık kısmına bağlanmaktadır. Fesin sağ tarafında uzunluğu yaklaşık 20 cm'yi bulan püskül zeminden kabartılarak işlenmiştir (Görsel 115) (Çizim 82).

Ayakucu Taşı

Mezar çerçevesinin kısa kenarına yerleştirilen ayakucu şahidesi taş malzemeyle yapılmıştır. Dikdörtgen şahide gövdesi omuz hizasında daralarak tepe kısmı düzgün forma sahip yarım daire kemer şeklinde sonlandırılmıştır. Üzerinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 116).

KATALOG NO: 66

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H.1210 / M. 1795

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Es- Seyyid Halil Ağa

GÖRSEL NO: 118-119

ÇİZİM NO: 83 - 84

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 70 cm – 21 cm x 24 cm- 4 cm

Başlık: 38 cm – 86 cm

Boyun: 7 cm – 45 cm

Ayakucu Taşı: 77 cm – 23 cm x 31 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

اجل كليب ايلديم بقايا رحلن	Ecel gelip eyledim bekaya rihlet
ترق ادیب گریبه مال ملک دولتی	Terk edip geriye mal-ı mül-ü devlet-i
کیم کلب قبریم زیارت ایدن احوان	Kim gelip kabrim ziyaret eden ihvan
اوقویالر روحوما ...	Okuyalar ruhuma ...
السید الحاج مصتفی	El- Seyyid El- Hac Mustafa
اغازاده مرحوم السید	Ağa zade merhum El- Seyyid
خلیل اغاکن روحونا	Halil Ağa' nın ruhuna
حُرمتن الفاتیحه	Hürmeten El-Fatiha
سنه ۱۲۱۰	Sene 1210

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Alttan yukarıya doğru hafifçe genişleyen dikdörtgen plaka biçimindeki gövde, kısa silindirik bir boyun vasıtası ile kavuk şeklindeki başlık bölümüne bağlanmaktadır. Tepe kısmı külah, alt kısmı şişkin bir sarık şeklinde düzenlemiştir. Destar kazıma çizgilerden oluşturulan üçgenlerden meydana gelen friz detayı yer almaktadır. Şişkin sarık yüzeyi sağdan sola ve yukarıdan aşağıya kazınarak yüzeye kumaş dokusu kazandırılmıştır. Dikdörtgen plaka gövde yüzeyi ince hatlı silmeler ile sekiz panoya ayrılarak kitabe metni yerleştirilmiştir. Sülüs hattın kullanıldığı dokuz satırlık kitabe metni alçak kabartma tekniği ile işlenmiştir (Görsel 118) (Çizim 83- 84).

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Ayakucu taşının yukarıya doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka biçimindeki gövdesi üçgen biçimindeki bir tepelikle taçlandırılmıştır. Üst kısmı tahrir olmuştur. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır (Görsel 119).

KATALOG NO: 67

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H.1213/ M.1798

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seyyid Abdülfettah Ağa

GÖRSEL NO: 120- 121

ÇİZİM NO: 85

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 100 cm – 31 cm- 6 cm

Başlık: 27 cm- 71 cm

Boyun: 9 cm- 45 cm

Ayakucu Taşı: 100 cm- 24cm x 33 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
اجل كلدي آكا اولماز آمان	Ecel geldi ana olmaz aman
آني عفو ايله يارب المنان	Anı af eyleye ya Rabbe'l Menan
مغفرت قيل اولماسين حالي يمان	Mağfiret kıl olmasın hali yaman
حم نور شفاعت قيل هر زمان	Hem nur-ı şefaaf kıl her zaman
حاجي مصطفى اغا زاده	Hacı Mustafa Ağa zade
مرحوم سيّد عبدالفتاح	Merhum Seyyid Abdülfettah
اغا روحنه الفاتيحه	Ağa ruhuna El- Fatiha
سنه ١٢١٣	Sene 1213

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmış başucu taşı paralel kenarla ile yükselen plaka şeklindeki gövdesi kavuk şeklindeki bir başlıkla taçlandırılmıştır. Silindirik formdaki başlığın üst kısmı kazıma çizgiler ile düşey olarak belirgin hale getirilmiştir. Taşkın olarak ele alınmış oval formlu sarığın boyun kısmında bir niş yer almaktadır. Sarık ile kavuk arasında enine işlenmiş sorguç detayı bulunmaktadır. Dikdörtgen plaka gövde yüzeyi profilli silmeler ile panolara ayrılmıştır. Dokuz satır halinde yazılmış kitabe metni sülüs hat ile alçak kabartma şeklinde işlenmiştir. İlk satır, köşeleri iç bükey çizgisel kartuş ile çerçeve içine alınmıştır (Görsel 120) (Çizim 85).

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Ayakucu taşının aşağıdan yukarıya doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka biçimindeki gövdesi üçgen biçimindeki tepelikle taçlandırılmıştır. Üst kısmı tahrip olmuştur. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır (Görsel 121).

KATALOG NO: 68

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H. 1222/ M. 1807

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ:

GÖRSEL NO: 122- 123

ÇİZİM NO: 86

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 65 cm – 15 cm x 20 cm- 14 cm

Ayakucu Taşı: 127 cm – 27 cm 35 cm- 6 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

... مرحومه و مغفوره ...

... Merhume ve mağfure ...

خانم روحنه الفاتحه

Hanım ruhuna El- Fatiha

سنه ١٢٢٢

Sene 1222

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

İçinde iki mezarın yer aldığı (Kat. No: 68, 69) çerçeve düzeninin son yıllarda mezarlık alanı düzenleme faaliyetlerinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Mezar çerçevesi blok taşların harç ile bağlanmasından oluşmaktadır. Çerçevenin uzun kenarı 357 cm, kısa kenarı ise 456 cm' yi bulmaktadır.

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Çerçevenin iç kısmına toprağa yerleştirilmiştir. Başucu şahidesinin kitabe bölümünün son üç satırı ve tarih ibaresi dışında üst kısmı tamamen kırılmıştır. Uzun kalın bir boyun üzerindeki şahide plakasının yapısı hakkında bilgi mevcut değildir. Sülüs hat ile alçak kabartma yazılmış kitabenin alt kenarından ince bir silme ile çerçeveslendiği görülmektedir (Görsel 122) (Çizim 86).

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Yukarıya doğru genişleyen ayakucu şahidesi tepede sivri kemer biçiminde sonlandırılmıştır. Plaka gövdenin üzerinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır (Görsel 123).

KATALOG NO: 69

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H.1225 / M. 1810

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Ayşe Hanım

GÖRSEL NO: 124- 125

ÇİZİM NO: 87- 88

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Çerçeveleli Şahideli Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 158 cm – 36 cm x 49 cm – 9 cm

Ayakucu Taşı: 137 cm – 32 cm x 40 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الحي الباقي	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî
گنج ايکن کوجتو جهانده بويله	Genç iken göçtü cihandan böyle
بر حول حایم	Bir hull-ü hayyim
دیلرم قبرینی پر نور ایلیه رب کریم	Dilerim kabrini pür- u nur eyleye Rabb-i Kerim
اون سکز یاشنه ارمیش ایگن بو نوجوان	On sekiz yaşına ermiş iken bu nevcivan
دعوت ایتدی کندن اول فرد خالیق حکیم	Davet etti kendini ol Ferd-ü Halik-ül Hakim
آحمد بکک کریمسی مرحومه	Ahmet Bey' in kerimesi merhume
و مغفورهل لها شریفه امینه	Ve mağfure' l leha Şerife Emine
خانمین روحنه الفاتیحه	Hanım'ın ruhu için El –Fatiha
سنه ۱۲۲۵	Sene 1225

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmış ve günümüze sağlam durumda ulaşmıştır. Yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen plaka biçimindeki gövde tepede üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. Kitabe kısmının üzeri köşelerde iki konsol ve kademeli silmeler ile ikiye ayrılmış dikdörtgen gövde yüzeyinin üstü süsleme alanı olarak değerlendirilmiştir.

Üçgen tepelik, istiridye kabuğundan etrafa yayılan C ve S kıvrımları ile sınırlandırılmıştır. Süsleme alanı merkezinde işlenen gül demeti kurdele ile bağlanmıştır. Dallar arasındaki katmerli dört gül motifi zeminden kabartılarak işlenmiştir. Dikdörtgen gövdede kitabe metninin etrafı ince bir bordürler çevrenmektedir. Bordürün içi üç dilimli bitkisel süsleme ile doldurulmuştur. Bordür köşelerine birer rumi yerleştirilmiştir. Kitabe metnini çevreleyen bordür alt kısmında ters lâle motifi ile nihayetlenmektedir (Görsel 124) (Çizim 87).

Giriş ibaresinin hemen üzerinde tepelik bölümünde olduğu gibi istiridye kabuğu ve C-S kıvrımlarından oluşan düzenleme devam ettirilmiştir. Köşelerdeki üçgen alanın içi katmerli gül dalı ile doldurulmuştur. Gövde yüzeyi ince profilli silmeler ile dokuz panoya ayrılmıştır. Panolarda dokuz satırlık kitabe metni sülüs hat ile işlenmiştir. Süsleme ve kitabe metni zeminden kabartılarak işlenmiştir.

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme kullanılan şahide büyük boyutlarda ele alınmıştır. Yukarıya doğru hafifçe genişleyen ayakucu şahidesi tepede üçgen tepelik sonlandırılmıştır. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövde yüzeyinin tamamında servi ağacı işlenmiştir. Kök ve yaprak kısmı C- S kıvrımlardan oluşan kompozisyon içermektedir. Servi ağacının gövdesi uzun ve tepe kısmı sol tarafa doğru eğik olarak işlenmiştir. (Görsel 125) (Çizim 88).

KATALOG NO: 70

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H. 1227 / M. 1812

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seyyid Osman Ağa

GÖRSEL NO: 126- 127

ÇİZİM NO: 89

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 73 cm – 34 cm- 3 cm

Başlık: 39 cm – 94 cm

Boyun: 7 cm – 51 cm

Ayakucu Taşı: 72 cm- 26 cm x 34 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
بنى قيل مغفرت اى رب يزداى	Beni kıl mağfired ey Rabb-i Yezdan
بحق عرش اعظم نور قرآن	Bi Hakk-ı Arş- ı Azam-ı Nur- Kur' an
كليب قبرمه زيارت ايدى اخوان	Gelip kabrime ziyaret eden ihvan
ايدهلر روحمه بر فاتحه احسان	Edeler ruhuma bir Fatiha ihsan
ال حاج مصطفى اغا زاده مرحوم	El hac Mustafa Ağa zade merhum
سيد عثمان اغا روحنه فاتيحه	Seyyid Osman Ağa ruhuna Fatiha
سنه ١٢٢٧	Sene 1227

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Sağlam durumda tespit edilen başucu şahidesinde mermer malzeme kullanılmıştır. Paralel kenarlı yükselen dikdörtgen gövde omuz kısmında

köşeler pahlanarak boyun kısmına yumuşak bir geçiş sağlanmıştır. Kısa ve silindirik boyun yapısının ardından serdengeçti kavuk ile nihayetlenmektedir. Sol tarafı aşağıda sağ tarafı yukarıda üst kısmı üçgen formda külah ile sonlandırılmıştır. Asimetrik bir görüntü sunmaktadır. Başlığın şişkin gövde yüzeyi kazıma çizgiler ile aşağıdan yukarıya ve soldan sağa olmak üzere hareketlendirilerek sarık dokusunu yansıtılmaya çalışılmıştır.

Tepe kısmındaki üçgen külah yüzeyi kazınarak dikine çizgiler ile aralarında baklava motifine benzer süsleme ile hareketlendirilmiştir. Dikdörtgen plaka gövde yüzeyi ince hatlı silmeler ile sekiz panoya ayrılarak kitabe metni yerleştirilmiştir. Sülüs hattın kullanıldığı kitabe metni alçak kabartma olarak işlenmiştir (Görsel 126) (Çizim 89).

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmış ayakucu şahidesinin tepe kısmı kırıktır. Yukarıya doğru genişleyen şahidenin tepe kısmı üçgen formunda sonlanmaktadır. Plaka şeklindeki gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 127).

KATALOG NO: 71

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H. 1227/ M.1812

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Şerife Afitap Hanım

GÖRSEL NO: 128- 129

ÇİZİM NO: 90- 91

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 52 cm –20 cm- 3 cm

Boyun: 6 cm – 30 cm

Ayakucu Taşı: 45 m – 22 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

الباقى	El Baki
...
ذاردار اغربكا باباد...	Zar zar ağlar bana ba- bad...
الحاج مصطفى اغا اوغلي	El- Hac Mustafa Ağa oğlu
حاجي عثمان اغا كريمسي شريفه	Hacı Osman Ağa kerimesi Şerife
آفتاب خانم روحنه فاتيهه	Afitap Hanım ruhuna Fatiha
سنه ١٢٢٧	Sene 1227

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Başucu şahidesi mermer malzeme ile yapılmıştır. Paralel kenarlarla yükselen dikdörtgen plaka şeklinde gövdeden oluşmaktadır. Omuz kısımları tahribata maruz kalmıştır. Başucu şahidesinin zarif silindirik boyun kısmı üzerinde yer alan başlık kısmına ulaşılammıştır.

Dikdörtgen plaka şeklindeki gövde yüzeyi ince silmeler ile yedi panoya ayrılmıştır. Giriş ibaresinin hemen üzerinde yaprak ve S kıvrımlardan oluşan bir taç bulunmaktadır. Boyun kısmını ayıran silmenin hemen üzerinde iki yaprağı görülebilen bitkisel bir süsleme detayı yer almaktadır. Gövde yüzeyine alçak kabartma olarak işlenen yedi satırlık kitabe metni sülüs hat ile ele alınmıştır (Görsel 128) (Çizim 90).

Ayakucu taşı

Plaka şeklindeki başucu şahidesi mermer malzeme ile yapılmıştır. Yukarıya doğru hafifçe genişleyerek üçgen tepelikle taçlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde eksene yerleştirilmiş servi ağacı, uç kısmı sağa tarafa kıvrımlı işlenmiştir. Ayakucu şahidesinin bir kısmı toprak altındadır (Görsel 129) (Çizim 91).

KATALOG NO: 72

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H.1227/ M. 1812

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Es- Seyyid Hüseyin Ağa

GÖRSEL NO: 130- 131

ÇİZİM NO: 92

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 110 cm – 13 cm x 28 cm- 3 cm

Başlık: 28 cm – 68 cm

Boyun: 7 cm – 39 cm

Ayakucu Taşı: 78 cm – 21 cm x 30 cm- 6 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve'l Baki
امريتدى خدا ايلدي فرمان	Emretti Hüda eyledi ferman
اريشتي اجل ورمدي امان	Erişti ecel vermedi aman
راضيم الحكم لله بو ايميش امري خدا	Razıyım el- Hüküm-ü Lillah bu imiş emri Hüda
پرشمبه خاندان قدیمن ال خاج	Perşembe hanedan- ı kadimden El- Hac
مصطفى اغازاده مرحوم السيد حسين	Mustafa Ağa zade merhum El- Seyyid Hüseyin
اغاکن روحنه الفاتیحه	Ağa' nın ruhuna El- Fatiha
سنه ۱۲۲۷	Sene 1227
۱۵	15

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzemenin kullanıldığı başucu şahidesi günümüze sağlam durumda gelmiştir. Şahide iç bükey bir kıvrım ile başlayarak yukarıya doğru genişlemektedir. Köşeleri pahlı kademelenme ardından kısa silindirik bir boyun vasıtası ile ilmiye sarıkla taçlandırılmıştır.

Oval formlu şişkin sarık yüzeyi yüzeysel çizgilerin oluşturduğu sola eğimli dilimlerle hareketlendirilmiştir. Giriş ibaresi köşeleri iç bükey kademeli kartuş içine alınmıştır. Dikdörtgen plaka biçimli gövde ince silmeler ile eşit sekiz panoya ayrılmıştır. Panolarda dokuz satırlık kitabe metni sülüs hat ile alçak kabartma şeklinde ele alınmıştır (Görsel 130) (Çizim 92).

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Ayakucu taşının yukarıya doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka biçimindeki gövdesi üçgen biçimindeki bir tepelikle taçlandırılmıştır. Üst kısmı tahrip olmuştur. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır (Görsel 131).

KATALOG NO: 73

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H. 1227 / M. 1812

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Fatma Hatun

GÖRSEL NO: 132- 133

ÇİZİM NO: 93- 94

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 68 cm – 23 cm x 29 cm- 4 cm

Ayakucu Taşı: 58 cm – 21 cm x 27 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
زيارتدن مراد بر دعادر	Ziyaretten murad bir duadır
بوگون بكا ايسه يارين ساكادر	Bugün bana ise yarın sanadır
سوليمان اغا كريمسي خاجي	Süleyman Ağa kerimesi Hacı
آحمت اغا اهلى مرحومه فاطما	Ahmet Ağa ehli merhume Fatma
خاتون روحنه فاتيحة	Hatun ruhuna Fatiha
سنه ١٢٢٧	Sene 1227

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Yukarıya doğru genişleyen başucu şahidesi sivri bir kemer ile taçlandırılmıştır. Dikdörtgen plakalı gövde yüzeyi kitabeden dalgalı bir silme ile ayrılmıştır. Tepede oluşturulan üçgen süsleme alanının içi ışınsal uzanan sivri uçlu yapraklardan oluşan bitkisel süsleme ile doldurulmuştur.

Gövde ince profilli silmeler ile eşit panolara ayrılarak yedi satırlık kitabe metni yerleştirilmiştir. Sülüs hattın kullanıldığı metin alçak kabartma olarak işlenmiştir (Görsel 132) (Çizim 93).

Ayakucu taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Ayakucu taşının yukarıya doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka biçimindeki gövdesi üçgen biçimindeki bir tepelikle taçlandırılmıştır. Dikdörtgen plaka gövde yüzeyi kenarlardan çizgisel ince silmeyle ayrılmıştır. Ortada oluşturulan süsleme alanının içi tamamen Hurma bitkisi ile doldurulmuştur. Alt dallarında üçer meyvesi olan bitkinin üst dalları tomurcukludur (Görsel 133) (Çizim 94).

KATALOG NO: 74

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H. 1227 / M. 1812

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Emine Hatun

GÖRSEL NO: 134- 135

ÇİZİM NO: 95

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 67cm – 23 cm x 29 cm- 5 cm

Ayakucu Taşı: 97 cm – 20 cm x 35 cm- 7 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
الخاج مصطفى زاده	El- Hac Mustafa zade
خاجي آحمت اغا واليدھسى	Hacı Ahmet Ağa validesi
مرحومه امينة خاتون	Merhume Emine Hatun
روحنه الفاتيحه	Ruhuna El- Fatiha
سنه ١٢٢٧	Sene 1227

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Başucu şahidesi yukarıya doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka biçimindeki gövdesi üçgen biçimindeki bir tepelikle taçlandırılmıştır. Giriş ibaresi düzgün olmayan kaş kemerli bir çerçeve içine alınmıştır. Gövde silmelerle beş panoya ayrılarak altı satırlık kitabe metni işlenmiştir. Sülüs hatlı metin alçak kabartma şeklinde ele alınmıştır (Görsel 134) (Çizim 95).

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Ayakucu taşının yukarıya doğru genişleyerek yükselen plaka biçimindeki gövdesi üçgen biçimindeki bir tepelikle taçlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır (Görsel 135).

KATALOG NO: 75

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H. 1228/ M. 1813

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Seyyid Salih Ağa

GÖRSEL NO: 136- 137

ÇİZİM NO: 96

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 65 cm- 22 cm- 2 cm

Başlık: 19 cm – 53 cm

Boyun: 6 cm – 36 cm

Ayakucu Taşı: 62 cm – 21 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
اشراف خاندان قديمدن	Eşraf- 1 hanedan –1 kadimden
حاجي مصطفى زاده	Hacı Mustafa zade
مرحوم و مغفور	Merhum ve mağfur
السيد صالح اغانك	El- Seyyid Salih Ağa' nın
روحچون فاتيهه	Ruhiçün Fatiha
سنه ١٢٢٨	Sene 1228

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Günümüze sağlam durumda ulaşan başucu şahidesi mermer malzeme ile yapılmıştır. Yukarıya doğru genişleyen paralel kenarlı plaka gövde, omuz hizasında köşeler pahlanarak boyun kısmına geçiş yumuşatılmıştır.

Kalın silindirik boyun vasıtası ile sarık şeklinde düzenlemeye sahip başlık kısmına bağlamaktadır. Sarık yüzeyi kazıma çizgilerle dilimli hale getirilmiş olup ortadaki dilim diğerlerinde göre daha geniş tutulmuştur (Görsel 136) (Çizim 96). Sarık dokusu ve yapısı işleniş olarak başarılı yansıtılmıştır. Dikdörtgen plaka gövde yüzeyi profilli silmelerle altı panoya ayrılmıştır. Panolar içinde alçak kabartma işlenmiş yedi satırlık kitabe metninde sülüs hat kullanılmıştır.

Ayakucu Taşı

Ayakucu şahidesi mermer malzeme ile yapılmıştır. Yukarıya doğru genişleyen formda ele alınmış plaka gövdeli ayakucu şahidesinin tepe kısmı üçgen formda sonlandırılmıştır. Şahidenin sol tarafının kırık olduğu tespit edilmiştir. Gövde yüzeyi sade bırakılarak herhangi bir süsleme rastlanmamıştır (Görsel 137).

KATALOG NO: 76

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H. 1235 / M. 1819

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Şerife Selime Hanım

GÖRSEL NO: 138- 139

ÇİZİM NO: 97

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 50 cm – 21 cm- 3 cm

Boyun: 5 cm – 27 cm

Ayakucu Taşı: 56 cm – 19 cm x 24 cm- 3 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

الباقى	El Baki
نازننيم كئدي جنت باغينا	Nazeninim gitti cennet bağına
فیراق قلدی والدنن جاننه	Firakı kaldı validinin canına
الحاج عمر اغانك كرمسي	El Hac Ömer Ağa' nın kerimesi
صغیره شریفه سلیم خانم	Sağire Şerife Selime Hanım
روحنه فاتيحه	Ruhuna Fatiha
سنه ۱۲۳۵	Sene 1235

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzemeli başucu şahidesinin paralel yükselen gövdesi yukarıya doğru genişlemektedir. Omuz kısmının sağ ve sol tarafında kırıklar mevcuttur. Dikdörtgen plaka şeklindeki gövde üzerinde kısa bir boyun kısmının olduğu görülmektedir. Başlık kısmı kırıktır. Gövde yüzeyi silmeler ile yedi panoya

ayrılmıştır. Panolar içinde yedi satırlık kitabe metni alçak kabartma şeklinde sülüs hat kullanılarak işlenmiştir (Görsel 138) (Çizim 97).

Ayakucu Taşı

Günümüzde sağlam durumdaki ayakucu şahidesi mermer malzeme ile yapılmıştır. Yukarıya doğru genişleyen formda ele alınmış plaka gövdeli ayakucu şahidesi üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyi sade bırakılarak herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 139).

KATALOG NO: 77

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H. 1236/ M.1820

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Zelve Hanım

GÖRSEL NO: 140

ÇİZİM NO: 98

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 77 cm – 25 cm x 32 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

ال باقى	El baki
فنادن بقايه ايلدى رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
ايده قبريني حق روضه جنّت	Ede kabrini hak Ravza-i Cennet
حاجي مصطفى او غلو عمر	Hacı Mustafa oğlu Ömer
اغان كريمسي مرحومه	Ağa' nın kerimesi merhume
زلوه خنم روحنه فاتيحه	Zelve Hanım ruhuna Fatiha
سنه ١٢٣٦	Sene 1236

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmış başucu şahidesi alttan daralarak yukarıya doğru genişleyen biçimdedir. Şahide üçgen tepelikle taçlandırılmıştır. Gövde yüzeyi ince silmeler ile eşit panolara ayrılmıştır. Panolar sülüs hat ile yazılmış yedi satırlık kitabe metni ile doldurulmuştur. Giriş ibaresi yüzeysel hatlarla belirginleştirilmiş çerçeve içine alınmıştır (Görsel 140) (Çizim 98).

KATALOG NO: 78

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H. 1251/ M. 1835

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Ayşe Hatun

GÖRSEL NO: 141- 142

ÇİZİM NO: 99- 100

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 78 cm – 26 cm x 31 cm- 6 cm

Ayakucu Taşı: 60 cm- 23 cm x 28 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هو الباقي	Hüve' l Baki
فنادان بقايه ايلدى رحلت	Fenadan bekaya eyledi rihlet
ايده قبريني حق روضه جنّت	Ede kabrini Hak Ravza-i Cennet
ديذار اغا كريمسي حاجي احمد	Dizdar Ağa kerimesi Hacı Ahmet
اغان اهلي مرحومه عايشه	Ağanın ehli merhume Ayşe
خاتون روحنه فاتيحه	Hatun ruhuna Fatiha
سنه ١٢٥١	Sene 1251

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmış başucu şahidesi yukarıya doğru hafifçe genişleyen plaka gövdeden oluşmaktadır. Gövde plakası tepede sivri kemer ile taçlandırılmıştır. Kitabe bölümünden dalgalı ince bir silme ile ayrılan alınlık kısmı kazıma çizgiler ile uzun yapraklar şeklinde ışınsal süslemelerin art arda dizilişi ile doldurulmuştur.

Gövde yüzeyinde ince silmelerle ayrılmış beş panonun içi yedi satırlık kitabe metni ile doldurulmuştur. Sülüs hattın kullanıldığı kitabe metni zeminden alçak kabartılarak işlenmiştir (Görsel 141) (Çizim 99).

Ayakucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmıştır. Ayakucu taşının yukarıya doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka biçimindeki gövdesi üçgen biçimindeki bir tepelikle taçlandırılmıştır. Dikdörtgen plaka gövde yüzeyi kenarlardan çizgisel ince silme ayrılmış ortada oluşturulan süsleme alanının içi tamamen Hurma bitkisi ile doldurulmuştur. Hurmanın alttaki iki dalı üçer meyveli üst dallı ise sade bırakılmıştır (Görsel 142) (Çizim 100).

KATALOG NO: 79

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: H. 1321/ M. 1903

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: Mehmed Bin Seyyid

GÖRSEL NO: 143- 144

ÇİZİM NO: 101

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 70 cm – 31 cm- 4 cm

Başlık: 19 cm- 56 cm

Boyun: 7 cm – 50 cm

Ayakucu Taşı: 90 cm – 34 cm x 35 cm- 5 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
امراتدي خدا ايلدي فرمان	Emretti Hüda eyledi ferman
ارشدي اجل ورمدي امان	Erişti ecel vermedi aman
...
... جنتك cenneten...
قاولاجى اوغلى محمد	Kavalacı oğlu Mehmed
بن سيدين روحچون	Bin Seyyidin ruhiçün
فاتحه سنه ۱۳۲۱	Fatiha 1321

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Taş malzeme ile yapılmış başucu şahidesi günümüze iyi durumda ulaşmıştır. Yukarıya doğru paralel yükselen dikdörtgen plaka şeklindeki gövde omuz kısmında

daralmıştır. Kalın ve kısa bir boyun vasıtası ile fes şeklindeki başlık kısmına bağlanmıştır. Yukarıya doğru daralan başlığın sol tarafında 20 cm uzunluğundaki püskül detayı zeminden kabartılarak işlenmiştir. Gövde yüzeyi silmeler ile sekiz panoya ayrılmıştır. Panolar içinde alçak kabartma ele alınan sekiz satırlık kitabe metni sülüs hat ile yazılmıştır (Görsel 143) (Çizim 101).

Ayakucu Taşı

Günümüze sağlam durumda ulaşan olan ayakucu şahidesi taş malzeme ile yapılmıştır. Paralel kenarlar ile yükselen dikdörtgen plaka gövdeli ayakucu şahidesinin tepe kısmı üçgen formda sonlandırılmıştır. Gövde yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır (Görsel 144).

KATALOG NO: 80

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Mermer

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 145

ÇİZİM NO: 102

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 62 cm – 26 cm- 4 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı:

هوالباقى	Hüve' l Baki
...
...
...

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Mermer malzeme ile yapılmış başucu şahidesinin hangi mezara ait olduğu tespit edilememiştir. Başlık ve gövde kısmının büyük bölümü kırık vaziyetteki şahide alanda toprak zemine ters çevrilmiş durumda tespit edilmiştir. Dikdörtgen plaka biçimindeki gövde kısmı kademeli omuz bölümünden sonra zarif bir boyuna bağlanmaktadır. Başlıkla ilgili bilgi bulunmamaktadır. Gövde kısmı giriş ifadesinin üzeri kademeli silmelerden meydana gelen yarım daire kemer ile çerçevelenmiştir. Boyun bölümünde yatay olarak çiçek dizilerinin işlendiği friz detayı yer almaktadır. İnce silmeler ile eşit panolara ayrılmış gövde de tespit edilen dört satırlık kitabe metninde sülüs hat kullanılmıştır (Görsel 145) (Çizim 102).

KATALOG NO: 81

BULUNDUĞU YER: Beyli Mahallesi Halil AĞa Mezarlığı

TARİHİ: -

MALZEMESİ: Taş

İŞLENİŞ NİTELİĞİ: Alçak Kabartma

AİT OLDUĞU KİŞİ: -

GÖRSEL NO: 146

ÇİZİM NO: 103

İNCELEME TARİHİ: 08. 06. 2020- 12.02.2021

MEZARIN TÜRÜ: Şahideli Toprak Mezar

ÖLÇÜLERİ:

Başucu taşı: 39 cm – 19 cm x 23 cm- 7 cm

Başlık: 23 cm- 64 cm

Boyun: 6 cm – 44 cm

Kitabe Metni ve Latin Harfleriyle Yazılışı: Kitabe metni bulunmuyor.

GENEL KOMPOZİSYON VE ÖZELLİKLERİ

Başucu Taşı

Başucu şahidesi taş malzeme ile yapılmıştır. Yukarıya doğru hafifçe genişleyen gövde omuz hizasında yumuşatılarak kalın ve kısa bir boyun vasıtası ile başlığa bağlanmıştır. Başlık kısmı sarık şeklinde ele alınmıştır. Sarık yüzeyi kazıma çizgiler ile üç boğuma ayrılmıştır. Başlık bölümünün doğal tahribata bağlı bozulmalar meydana gelmiştir. Plaka şeklindeki gövde yüzeyinde ise herhangi bir yazı ya da süsleme izine rastlanmamaktadır (Görsel 146) (Çizim 103).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Tez çalışmamızda Ordu ili, Perşembe ilçesinde bulunan Efirli Yalı Cami Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı' nda bulunan mezar taşları incelenmiştir. Hazire ve mezarlıkta 81 adet mezar tespit edilerek konuya dâhil edilmiştir.

Efirli Yalı Cami Haziresinde 65 adet mezar tespiti yapılmıştır. Bu mezarlardan 38 tanesi erkeklere (Kat. No: 2, 3, 4, 6, 8, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 42, 43, 47, 49, 52, 55, 56, 58, 59, 60, 63, 64, 65), 26 tanesi ise kadınlara (Kat. No: 1, 5, 7, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 36, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 48, 50, 51, 53, 54, 61, 62) aittir. 1 eserin kitabesinden ya da başlık kısmından kimliği saptanamamıştır.(Kat. No: 57) Süsleme özelliklerinden dolayı kadın mezarı grubunda değerlendirilmiştir. Mezarlarda toplam 115 şahideye ulaşılmıştır. Bunlardan 100 tanesi baş ve ayak taşından (Kat. No: 1, 2, 7, 8, 10, 11, 12, 13-20, 23, 24, 25, 26, 27, 28- 38, 41, 42, 44, 45, 46, 47 48- 52, 55, 56, 57, 60, 61, 63, 64, 65), 15 tanesi ise sadece baş taşından (Kat. No: 3, 4, 5, 6, 9, 21, 22, 39, 40, 43, 53, 54, 58, 59, 62) oluşmaktadır. İncelediğimiz eserlerden 55 tanesinin tarihi belli olup kronolojik sıra ile verilmiştir. (Kat. No: 1- 55) Geriye kalan 10 adet mezar taşının (Kat. No: 56, 57, 58, 59, 60 61, 62, 63, 64, 65) tarih kısımlarının kırık, toprak altında kalması veya tahribata bağlı olarak okunamamıştır. Eserlerin tarih aralığı H. 1163/ M. 1750 ile H. 1378/ M. 1958 yılları arasını kapsamaktadır. İncelenen eserler 18. yüzyılın II. Çeyreği ile 20. Yüzyılın III. Çeyreğine aittir. Geniş bir zaman dilimine ait bu mezar taşlarından 9 tanesi 18. Yüzyıla (Kat. No: 1- 9), 34 tanesi 19. Yüzyıla (Kat. No: 10- 43), 12 tanesi ise 20. Yüzyıla (Kat. No: 44- 55) aittir.

Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığında 16 adet mezar tespit edilmiştir. Bunlardan 9 tanesi kadınlara (Kat. No: 68, 69, 71, 73, 74, 76, 77, 78, 80), 7 tanesi ise erkeklere aittir. (Kat. No: 66, 67, 70, 72, 75, 79, 81) Toplam 29 adet baş ve ayak taşı bulunmaktadır. Bunlardan 13 tanesi baş ve ayak taşı (Kat. No: 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79), 3 tanesi sadece baş taşından (Kat. No: 77, 80, 81) oluşmaktadır. Buradaki 14 mezarın tarihi belli olup, katalog kısmında kronolojik sıra ile verilmiştir. (Kat. No: 66- 79)

Tespit edilen şahidelerden birinin yarısı kırık (Kat. No: 80), diğerinin ise üzerinde herhangi bir yazı bulunmadığı için (Kat. No: 81) tarihi hakkında bilgi mevcut değildir. Bu alanda çalışmasını yaptığımız eserlerin tarih aralığı en erken H. 1210/ M. 1795 ile H. 1321/ M. 1903 yılları arasını kapsamaktadır. Tespit edilen şahidelerin tarih aralığı 18. yüzyılın son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk çeyreği arasında geniş bir periyotta seyretmektedir. Eserlerin 2 tanesi 18. Yüzyıla (Kat. No: 66, 67), 11 tanesi 19. Yüzyıla (Kat. No: 68, 69, 70, 71,72, 73, 74, 75, 76, 77, 78), 1 tanesi 20. yüzyıla (Kat. No: 79) aittir.

4.1. Malzeme

Tespit edilen ve katalogda detaylı yer verilen 142 adet baş ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Efirli Yalı Cami Haziresinde tespit ettiğimiz 65 adet mezarın 22 tanesinin şahidelerinde mermer malzeme (Kat. No: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 30, 33, 37, 41, 42, 57, 58) diğer örneklerde taş malzeme kullanılmıştır. Çerçevesiz mezar türünde belirttiğimiz örneklerin çerçevelerinde taş malzeme kullanılmıştır. Katalog kısmında detaylı yer verilen örneklerde düzgün yontulan blok taş malzeme (Kat. No: 1, 3, 25, 33, 34) ve doğal taş sıralamasının harç ile birbirine bağlanması (Kat. No: 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 27, 31, 37, 57) ile oluşturulan çerçeveler mevcuttur. Çalışmada belirttiğimiz lahit biçimi (Kat. No: 14-34) 2 mezar örneği blok taşlarla yükselen basamaklar üzerinde yer almaktadır. Ayrıca son yıllarda yapılan düzenleme faaliyetlerinde bazı mezarların (Kat. No: 12, 13, 14, 16, 30, 35, 36, 38, 40,41, 43, 48, 50, 55, 58, 60, 64, 65) çevresinin beton bir çerçeve içine alındığı görülmektedir.

Beyli Mahallesi Halil Ağa mezarlığında tespit edilen 16 mezarın 14 tanesinin şahidelerinde (Kat. No: 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80) mermer malzeme kullanılmıştır. Diğer iki örnekte (Kat. No: 79, 81) kullanılan malzeme taştır. Bu alanda yer alan 2 adet çerçevesiz mezar örneği (Kat. No: 68, 69) bulunmaktadır. Yapısından anlaşılacağı üzere bu çerçevenin son yıllardaki yenileme faaliyetlerinde yapılmış olması muhtemeldir. Kaba yonu blok taşların harç ile bağlanmasıyla oluşturulan yüksekçe bir çerçeve içine alınmıştır.

4.2. Teknik- İşleniş Niteliği

Araştırma konusu olarak ele aldığımız mezar taşlarının kitabe metninde ve genel olarak tüm taşların bezemesinde oyma ve kazıma teknikleri kullanılmıştır. Oyma, yüzeyde oluşturulacak motiflerin etrafının oyulması ile yüzeye derinlik verilerek meydana getirilir. Oluşturulan motif zemin seviyesine göre alçak veya yüksek kabartma olarak adlandırılır. Alçak kabartma daha yüzeysel, yüksek kabartma ise zeminden daha taşkın ve yüksek işlenir. Yayınlarda Linear olarak da adlandırılan teknik ise sivri ve sert uçlu bir alet kullanılarak yapılan bir tür kazıma tekniğidir.

Efirli Yalı Camii Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı' ndaki şahidelerin kitabe bölümleri zeminin oyularak yazının kabartılması şeklinde işlenmiştir. Kitabelerin işleniş niteliği alçak kabartmadır. Herhangi bir tekniğin uygulanmadığı taş örneklerinin (Kat. No: 64, 65, 81) yüzeylerinde kitabe metni ve süsleme unsuru bulunmamaktadır. Süsleme ve metnin daha belirgin işlendiği yüksek kabartma şeklinde 3 adet (Kat. No: 41, 45, 46) başucu ve ayakucu taşı tespit edilmiştir. Bazı mezarların başucu ve ayakucu taşında (Kat. No: 42, 46) yer yer siyah ve yeşil boya kalıntılarına rastlanmakla birlikte bunların orijinal olup olmadığı konusu kesin olarak bilinmemektedir.

4.3. Mezar Çeşitleri

İncelediğimiz mezarlar şahideli toprak mezar, lahit biçimi şahideli mezar, çerçeveli şahideli mezar olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. En fazla tercih edilen şahideli toprak mezar, çerçeveli şahideli mezar tiptir.

4.3.1. Şahideli Toprak Mezarlar

Bu mezar türünde baş ve ayakucu taşı toprak zemine yerleştirilerek mezarın sınırı belirlenmektedir. En eski ve en yaygın kullanılan mezar çeşitlerinden biridir. Efirli Yalı Camii Haziresinde incelediğimiz eserlerin 30' u bu grup içinde (Kat. No: 5, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 29, 32, 39, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 53, 54, 56, 59, 61, 62, 63) yer almaktadır. 1764 (H. 1178) – 1921 (H. 1340) tarihleri arasında yer alan şahidelerin form özellikler farklılık göstermektedir. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı' nda bu tipe ait 14 mezar bulunmaktadır. (Kat. No: 66, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81)

4.3.2. Lahit Biçimi Şahideli Mezarlar

Lahit biçimli şahideli mezarlar kaide kısmı, prizma şeklinde gövde, başucu ve ayakucu taşından oluşmaktadır. İncelediğimiz mezarlarda gövde kısmındaki uzun kenar ve kısa kenar taşı yekpare değildir. Düzgün blok taşlardan oluşturulmuştur. Bu grupta değerlendirdiğimiz 2 adet mezar örneği (Kat. No: 14, 34) bulunmaktadır. Erkekler için bu mezarların tarih aralığı H. 1269/ M. 1852 ile H. 1308 / M. 1890' dır. Eserler Efirli Yalı Camii Haziresi' nde bulunmaktadır. Mezarların üstü toprakla doldurulmuş, çiçeklik olarak değerlendirilmiştir. Üç basamaklı kaide üzerine oturtulan prizmatik gövde, başucu ve ayakucu taşından oluşmaktadır. Lahit biçimli iki mezar örneğinden birinin baş ve ayakucu taşı (Kat. No: 14) mezarın kısa kenarına yerleştirilmiş kaide içine oturtulmuş, diğeri ise (Kat. No: 34) prizmatik gövdenin kısa kenarında oluşturulan yuvaya yerleştirilmiştir.

4.3.3. Çerçeveseli Şahideli Mezarlar

Bu grup içindeki mezarların çerçevesi doğal taş, düzgün yontulmuş blok taş ve zaman içinde yapılan yenileme faaliyetleri sırasında beton ile yapılmıştır. Üstü açık içi toprakla doldurulan çerçeveseli mezarın kısa kenarında başucu ve ayakucu şahidesine yer verilmiştir. Efirli Yalı Camii Haziresi' nde tespit edilen 33 adet (Kat. No: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 25, 27, 30, 31, 33, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 48, 50, 55, 57, 58, 60, 64, 65) mezar bu grupta yer almaktadır. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı' nda bu gruba ait 2 tane (Kat. No. 68, 69) mezar örneği mevcuttur.

4.4. Mezar Taşı Formları

İncelenen mezar taşları genel yapısı itibari ile dikdörtgen plaka gövdeli olarak ele alınmıştır. Plaka gövdeli mezar taşları paralel kenarlı yükselen ve yukarıya doğru genişleyen formlarda çeşitlilik göstermektedir. Yapılan gruplama mezar taşlarının ön yüzünü kapsamaktadır.

4.4.1. Paralel Kenarlarla Yükselen Mezar Taşları

İnceleme ve ölçü çalışmalarının yapıldığı Efirli Yalı Camii Haziresinde tespit edilen 115 mezar taşından 11 âdetinin paralel kenarlı yükselen taşlar grubunda yer aldığı görülmektedir. Bunlardan 7 âdeti başucu taşı (Kat. No: 2, 4, 5, 9, 12, 13, 30) 4' ü ise ayakucu taşı (Kat. No: 16, 28, 46, 63)'dir.

Burada bulunan taşların tarih aralığı H. 1177/ M. 1763 ile H. 1330/ M. 1912'dir. Şahidelerden üç tanesi 18. Yüzyıla, beş tanesi 19. Yüzyıla, biri 20. Yüzyıla ait olup birinin kimliği belli değildir. 7'si erkeklere 3' ü kadınlara ait olduğu anlaşılmaktadır. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı' nda bu gruba ait 9 tane mezar taşı bulunmaktadır. Bunlardan 7 âdeti başucu taşı (Kat. No: 67, 70, 71, 75, 76, 79, 80) 2 âdeti ayakucu taşı (Kat. No: 71, 75)' dir. Taşlar H. 1213/ M. 1798 ile H. 1321/ M. 1903 tarih aralığındadır. Biri 18. Yüzyıla, beş tanesi 19. Yüzyıla, biri 20. Yüzyıla aittir. Bu mezarların 4' ü erkeklere 3' ü kadınlara aittir. Birinin ise kimliği bilinmemektedir.

4.4.2. Yukarıya Doğru Genişleyen Mezar Taşları

Yukarıya doğru genişleyen mezar taşları grubunda Efirli Yalı Camii Hazinesi'nde bu tipe ait 58 adet başucu taşı (Kat. No: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20- 29, 31- 65) 47 adette ayakucu taşı (Kat. No: 1, 2, 6, 7, 8, 10, 11, 12- 15- 17, 18, 19, 20, 23 -27, 29- 38, 41, 42, 44, 45, 47- 52, 55, 56, 57, 60, 61, 64, 65) tespit edilmiştir. Taşlar H. 1163/ M. 1750 ile H. 1378/ M. 1958 yılları arasında kapsamaktadır. Yedi tanesi 18. Yüzyıla, otuz bir tanesi 19. Yüzyıla, on iki tanesi 20. Yüzyıla aittir. Geriye kalan on mezar taşında kimlik mevcut değildir. Bu taşların 33' ü erkeklere 24' i kadınlara 2' sinin ise kime ait olduğu bilinmemektedir.

Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı' nda bu gruba ait 9 adet başucu taşı (Kat. No: 66, 68, 69, 72, 73, 74, 77, 78, 81) 11 adet ayakucu taşı (Kat. No: 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 76, 78, 79) tespit edilmiştir. H. 1210 / M. 1795 ile H. 1321/ M. 1903 tarih aralığını kapsamaktadır. Eserlerin iki tanesi 18. Yüzyıla, sekiz tanesi 19. Yüzyıla, bir tanesi 20. Yüzyıla ait olup, birinin de kimliği mevcut değildir. Burada bulunan taşların 3' ü erkeklere 6'sı kadınlara aittir.

4. 5. Başlık Çeşitleri ve Tepelikler

Başlıklar kadın ve erkekler tarafından tercih edilen, her dönemde kendine özgü detayların bulunduğu aksesuarlardır. “Başlık” yerine bazen “serpuş” ifadesi kullanılmaktadır. Farsça “ *Ser*” “*baş*”, “*puşiden*” “*giymek*” ifadelerinden türemiştir.

Serpuş, “*baş*a giyilecek şey” “baş kisvesi” anlamında kullanılmaktadır³⁷. Kadın ve erkek mezarlarında yer verilen başlıklar burada yatan mevtaya ait birtakım bilgiler barındırmaktadır. Osmanlı mezar taşlarında başlıklarının en önemli özelliği kişilerin mesleği, inancı, bağlı bulunduğu tarikatlara ait birtakım alametler içeriyor olmasıdır. Çünkü hoşgörünün hâkim olduğu Osmanlı toplumunda insanlar inanç ve meşreplerine göre farklı başlıklar kullanabiliyorlardı. Sarık, fes veya tarikatlara ait başlık taşıyan mezarlar genellikle erkeklere ait olurken, kadın mezarları bir kadının incelik ve zarafetine uygun biçimde süslemeye sahiptir.

4.5.1. Erkek Başlıkları

Erkek mezarlarında rastlanılan başlık tipleri sarık, kavuk ve festir. Efirli Yalı Camii Haziresinde ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda 45 erkek mezarında başlık kullanımı mevcuttur. Bunlardan 10' u sarık, 26'sı fes, 9' u ise kavuk şeklindedir. Ayrıca gövde kısmı günümüze sağlam ulaşan bir şahidenin başlık kısmındaki sarık ile uyumsuzluğu dikkate alınacak olursa sonradan buraya koyulduğu anlaşılmaktadır. (Kat. No: 58)

Kavuk, Kelime olarak "içi boş" anlamındaki "Kav" kökünden türeyen bir isimdir. Dışı genellikle çuhadan yapılan, içindeki astar pamuk tabakasıyla doldurulup çeşitli şekillerde dikilmesiyle oluşturulmaktadır³⁸. Kavuğun üzerine sarığın farklı şekillerde sarılması ile Kallavi, Mücevveze, Kâtibi, Selimi, Serdengeçti gibi sosyal sınıf tabakasına uygun türleri ortaya çıkmaktadır. Efirli Yalı Camii Haziresinde ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda 9 tane kavuklu erkek mezar taşı tespit edilmiştir. (Kat. No: 2, 3, 4, 6, 8, 9, 66, 67, 70) İncelenen kavuklu mezar taşlarında kimlik ve tarihin yanı sıra vasıf olarak "Seyyid" ifadesine yer verilmiştir.

Bunlardan 8 tanesi sağ ucu yukarı sol ucu aşağıya doğru asimetric duruşu ile "**Serdengeçti Kavuk**" olarak adlandırılan gruba aittir. (Kat. No: 2, 3, 4, 6, 8, 9, 66, 70) Bu kavukların tepesi silindirik ya da külâh şeklindedir. Destarın yüzeyi çapraz profilli silmelerle hareketlendirilmiş şişkin yapıdadırlar.

Osmanlı Devleti'nde bu serpuş, yeniçerilerin sekban bölükleriyle birlikte, savaş meydanlarında düşman mevzilerini çökertmekte oldukça başarılı ve ün sahibi

³⁷ Reşat Ekrem Koçu, "Serpuş", *Türk Giyim Kuşam Ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yayınları, İstanbul, 1969, s. 204.

³⁸ Koçu, 1969, 151.

olan **dalkılıçlar** ve **serdengeçtiler** tarafından kullanılmıştır³⁹. Tespit edilen diğer örnek ise "**Kâtibi Kavuk**" türündedir. (Kat. No: 67) Silindirik formdaki kavuğun yüzeyi kazıma çizgiler ile dikey olarak ince uzun çubuklar ile hareketlendirilmiştir. Alt kısmındaki destarın alın bölümünde ters U biçiminde bir açıklık bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nde bu serpuşlar kapı kethüdaları, kâtipler, kapıkulları, saray görevlileri, orta dereceli memurlar, esnaf grupları, zanaatkârlar, alt kademedeki din adamları ve üst düzey yeniçeriler gibi çeşitli meslek grupları tarafından kullanılmıştır⁴⁰. Tespit edilen kavuklu başucu taşlarının tarih aralığı H. 1171/ M. 1757 ile H. 1227 / M. 1812 yılları arasındadır. 8' i 18. Yüzyıla, 1' ise 19 yüzyıla aittir.

Sarık, Arapça' da imame, Farsça' da destar olarak adlandırılan kavuk, külah, takke, fes gibi başlıkların üzerine sarılmış ince tülbent, ağbani ya da şaldan meydana gelmektedir⁴¹. Araştırma çalışmamızda farklı türlerde sarıklar tespit edilmiştir. (Kat. No: 14, 25, 28, 30, 33, 37, 38, 58, 72, 75) Bu sarıkları kullananların şahidelerinde kimlik ve tarih bilgileriyle birlikte vasıf olarak Hacı, Kaptan, Seyyid ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir. İncelenen 5 tane sarıklı mezar taşının (Kat. No: 25, 28, 37, 38, 58) başlık düzenlemesi birbirine benzerlik göstermektedir. Basık kürevi görümlü sarıkların yüzeyi kazıma çizgilerle sağdan sola ve soldan sağa hareketlendirilmiştir.

Sarıklardan 4 tanesi "**İlmiye Sarık**" türündedir. (Kat. No: 14, 30, 72, 75) Bu tip sarıklar oval başlıklar altında incelenen ve bir tür örfi destar olarak da kabul edilen, başa tam oturan, kalıpsız takke türü bir başlığın etrafını ince şeritli bir sarığın sarılması ile hazırlanmaktadır⁴². Soldan sağa doğru paralel sarılan sarığın alın kısmına gelecek son parçası, sağ üst köşeden sol alt köşeye doğru çapraz bir şerit şeklinde nihayetlenmektedir. Osmanlı Devleti'nde İlmiye sarıkları imamlar, derviş, şeyh ve yaşlılar tarafından kullanılmaktadır. Tespit edilen başka bir örnek ise "**Dardağan Sarık**" olarak adlandırılan gruba aittir. (Kat. No: 33) Bu sarıklarda destar başlık kısmını tamamen sardığı için külahın küçük bir kısmı görünmektedir.

³⁹ Emine Güzel, *Osmanlı Erkek Mezar Taşlarında Serpuş Biçimleri*, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2019, s. 85.

⁴⁰ Güzel, 2019, 166.

⁴¹ Bozkurt, 2009, 152- 154.

⁴² Güzel, 2019, 165.

Çapraz profilli kalın destar önde sol üst köşeden sağ alt köşeye ulaşan daha belirgin burma sarık ile nihayetlendirilmektedir. Yeniçerilerin bir bölümünün bu başlık tipi kullandığı bilinmektedir. İncelediğimiz şahide örnekleri içinde bu başlığa sahip mezarın kitabesinde “*molla*” ifadesi kullanılmıştır. Sarıklı mezar taşları H.1228/ M. 1813 ile H.1269/ M. 1852 yılları arasına, 19. Yüzyıl dönemine aittir.

Fes, Kuzey Afrika' nın batısında Fas şehrinde ortaya çıkmıştır. Erkek başlık çeşitlerinden biri olan fes, bütün Osmanlı memleketlerinde kullanılmıştır. Fes, askeri alanda bir serpuş olarak resmen 1827 yılında kabul edilip, Cumhuriyet döneminde 1925 yılında çıkan kanun ile kullanımını yasaklanmıştır. Kalıplarına göre Mahmudiye, Mecidiye, Aziziye, Hamidiye olmak üzere feslerin dört çeşidi bulunmaktadır. Efirli Yalı Camii Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı' nda 26 adet fes ile taçlanan başucu şahidesi tespit edilmiştir.

Aziziye olarak adlandırılan fesler boyut olarak daha kısa ve alt çapı üst çapından daha geniştir. İncelenen eserlerden biri bu fes kalıbına daha yakın görünmektedir. (Kat. No: 42) H. 1315- 1317 / M. 1897- 1899 yıllarına tarihlenen fes, 19. Yüzyılın sonlarına aittir.

Hamidiye kalıplı feslerin üst çapı alt çapından daha dardır. Yüksek görünümlü fesin yukarıya doğru eğimli kavisli bir yapısı mevcuttur. Bu kalıba daha yakın görülen 9 adet başlık bulunmaktadır. (Kat. No:22, 26, 27, 31, 34, 35, 55, 59, 79) H. 1279/ M. 1862 ile H. 1321/ M. 1903 tarihleri arasındaki şahide örnekleri 19. Yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarına aittir.

Mahmudiye kalıplı fesler diğer çeşitlere göre daha belirgin hatlara sahiptir. Yukarıya doğru genişleyerek yükselmektedir. Araştırdığımız örneklerden 11 âdeti Mahmudiye kalıplı feslere daha yakın görünmektedir. (Kat. No:12, 13, 23, 29, 32, 47, 52, 56, 60, 63,65) H. 1261/ M. 1845 ile H. 1337/ M. 1918 tarihleri arasında yer alan örnekler 19. Yüzyıl ikinci yarısı ile 20. Yüzyıla aittir. Bunların dışında "**sarıklı fes**" olarak adlandırabileceğimiz 5 örnek mevcuttur. (Kat. No: 24, 43, 49, 64, 81) Bu tür başlıklar fes üzerine yatay bir şerit halinde destar sarılması ile meydana gelmektedir. H.1281/ M. 1864 – H. 1334/ M. 1915 tarihli bu örnekler 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl ilk yarısına aittir. Sarıklı fes kullanılan başlıklarda kimlik ve tarihin yanı sıra seyyid, fakih, ağa, efendi, hacı vasıfları kullanılmıştır.

4.5.2. Kadın Başlıkları ve Tepelikler

Efirli Yalı Camii Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda kadınlara ait 36 mezar taşı başlık ve tepelikli olarak tespit edilmiştir. Kimliği belirlenemeyen bir örneğin süslemelerinden hareketle kadın mezarı olabileceği düşünülmektedir. (Kat. No: 57) Bölgede tespit edilen kadın mezar taşlarında genel itibari ile kemer formlarının varyasyonları tercih edilmiştir.

İncelenen baş taşlarından 6 tanesinin boyun bölümüne kadar olan kısmı günümüze ulaşmış, başlık bölümü kırık vaziyettedir. (Kat. No: 1, 5, 68, 71, 76, 80) Kadınlara ait şahidelerin 9' u *ikizkenar üçgen* (Kat. No: 7, 10, 15, 18, 19, 61, 69, 74, 77) şeklindeki tepelik ile taçlandırılmıştır. 5 başucu şahidesinde *sivri kemerli tepelik* (Kat. No: 11, 16, 20, 73, 78) 9'u ise *yarım daire kemer* (Kat. No: 17, 40, 44, 45, 48, 50, 51, 53, 54) ile sonlandırılmıştır. Üç örnek ise diğerlerinden farklı olarak *bitkisel tepelik* ile taçlandırılmıştır. (Kat. No: 41, 46, 57) İlk örnekte (Kat. No: 41) demet şeklinde tasarlanan tepelik zeminden alçak ve yüksek kabartılan katmerli güller ile doldurulmuştur. Bu örnek H.1314 – 1315/ M. 1896- 1897 yıllarına 19. Yüzyılın sonlarına tarihlendirilmektedir. İkinci örnek ise (Kat. No: 46) iç bükey ve dış bükey sıralanan uzun sivri yapraklı bitki yarım daire kemer üzerinde bir taç oluşturmaktadır. H.1330/ M. 1912 yılına ait bu örnek, 20 yüzyıla tarihlendirilmektedir. Kimliği belirmeyen üçüncü örnekte ise iç bükey kavisle daralan plaka gövdeli şahide tepe kısmında üç dilimli bitkisel bir bezemeyle sonlandırılmıştır. (Kat. No: 57)

İncelenen örneklerden birinin tepe kısmı form açısından **kaş kemere** daha yakın olduğu düşünülmektedir. (Kat. No: 21) Bu şahidenin iki uzun kenarı dalgalı olarak ele alınmıştır. Diğer örneklerden farklı bir başlık ile taçlandırılan 3 şahide örneği mevcuttur. **At nalı kemer** formunda (Kat. No: 36, 39, 62) ele alınan şahideler insani form özellikleri ile diğer örneklerden ayrılmaktadır. İki uzun kenarı nervürlü tasarlanmış şahide, insan başına veya at nalı kemere benzer bir başlık ile sonlandırılmıştır. H. 1310/ M. 1892 ile H. 1313/ M. 1895' e tarihlenen at nalı kemerli şahideler 19. Yüzyılın sonlarına aittir. Aynı forma sahip bir örnekte ise kitabe kısmı bulunmamakta olup benzer özellikleri itibari ile kadın şahidesi olarak gruplandırılmıştır. (Kat. No: 62) Bu örnekler ahşaptan yapılan hece tahtalarının taş malzeme kullanılarak yapılan bir türü olarak değerlendirilebilir.

4.5.3. Ayakucu Şahideleri

Çalışma kapsamında incelenen hazire ve mezarlıkta 36 kadın mezarının 24 tanesinde, 45 erkek mezarının 37 tanesinde ayakucu şahidesi mevcuttur. Ayak taşları genel itibari ile tepelikle sonlandırılmış olup, başlık kullanımı bulunmamaktadır. Tepelik formlarının *ikizkenar üçgen*, *yarım daire kemer*, *sivri kemer*, *dilimli kemer* şeklinde çeşitleri görülmektedir.

Sivri kemer formunda tepelik ile sonlanan 9 ayakucu şahidesi tespit edilmiştir. (Kat. No: 1, 10, 11, 13, 14, 30, 42, 55, 67) Bu şahidelerden üçü kadınlara altı tanesi erkek mezarlarına aittir. Bu örneklerden dört ayakucu şahidesinin yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır. (Kat. No: 1, 14, 55, 67) Geri kalan dört şahideye (Kat. No: 10, 11, 13, 30) Hurma bitkisi, bir tanesine (Kat. No: 42) Hayat Ağacı tasviri yüzeyden kazınarak alçak kabartma olarak işlenmiştir.

Yarım daire kemer formunda tepelikle sonlanan 14 ayakucu şahidesi tespit edilmiştir. Bunlardan yedi tanesi erkeklere (Kat. No: 2, 29, 37, 41, 52, 56, 65), yedi tanesi ise kadınlara ait mezarlardır. (Kat. No: 16,17, 19, 45, 48, 50, 51) Ayakucu şahidelerinin 10' unun yüzeyinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Bir tanesinde Hurma bitkisi (Kat. No: 16), iki tanesinde Gül ağacı (Kat. No: 37, 41), bir tanesinde ise nar bitkisi (Kat. No: 45) zeminden kazınarak alçak kabartma şeklinde işlenmiştir.

İkizkenar üçgen formunda tepelikle sonlanan ayakucu şahidelerinin 22 tanesi erkeklere (Kat. No: 12, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 38, 47, 49, 60, 63, 64, 66, 70, 72, 75, 79) 13 tanesi ise kadınlara ait mezarlarda bulunmaktadır. (Kat. No: 7, 15, 18, 20, 44, 46, 68, 69, 71, 73, 74, 76, 78) Bunların 27 tanesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. (Kat. No: 7, 15, 18, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 38, 49, 60, 63, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 75, 76, 79) İki tanesinde asma dalı ve üzüm (Kat. No: 44, 46), üçünde Selvi ağacı (Kat. No: 47, 69, 71), üç tanesinde de Hurma bitkisi (Kat. No: 12, 73, 78) zeminden kabartılmıştır.

Dilimli kemer formunda tepelikle sonlanan 4 ayakucu şahidesi bulunmaktadır. Bunlardan ikisi erkek (Kat No: 8, 34) birinin kadın (Kat. No:36) mezarına ait olduğu saptanmıştır. Birinin ise kitabesinde kimlik bilgisi bulunmadığı için kime ait olduğu bilinmemektedir. (Kat. No:57) Bu ayakucu şahidelerinde herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir.

4. 6. Kitabe

Kitabe (yazıt), dini, sivil ve askeri yapıların üzerinde bilgilendirme amacıyla yazılan yazılara verilen genel addır. Bulunduğu eserlerin tarihi, banisi, ustası gibi bilgileri içermesi ile kimlik kartı niteliğindeki kitabeler aynı zamanda sosyal ve idari tarih, dil, demografik yapı, afet, topografya gibi konularda da bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Mezar taşları üzerinde yer alan kitabeler ise mevtanın kimliğini belirtmenin dışında sosyal yapı, meslek, dini ya da bağlı bulunduğu tarikat, akraba ve soy bağı, unvanlar, tarih, dil ve edebiyat gibi pek çok bilgiyi barındırmaktadır. Osmanlı dönemine ait mezar taşı kitabelerinde dil Osmanlıcadır. İstanbul'un fethinden sonraki yüz elli yıl içinde yani 17. Yüzyıl başlarına kadar Arapça yazılmış bazı mezar taşlarına rastlanılsa da bunlar sayısal açıdan değerlendirildiğinde çok az yer tutmaktadır⁴³. Çalışma kapsamında ele alınan başucu taşlarından Efirli Yalı Camii Haziresinde bulunan 65 tane eserden 63 tanesine kitabe metni işlenmiştir. (Kat No: 1-63) Ancak bu eserlerden 8 tanesi çok tahrip olduğundan tam olarak okunamamıştır. (Kat. No: 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63) Okunan bölümlerde ise ya kimlik ya da tarih bilgisine ulaşamamıştır. İki eserde ise başucu şahidesinin gövde bölümünde kitabe metnine yer verilmemiş olup, herhangi bir yazı izine de rastlanmamıştır. (Kat. No: 64, 65) Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda ise tespit edilen 16 başucu şahidesinde 15 tanesinin kitabe metni bulunmaktadır. (Kat. No: 66-79) Bir eserde metindeki tahribat fazla olduğu için okunamamıştır. (Kat. No: 80) Bir örnekte ise gövdede kitabe metnine yer verilmemiş, yazı izine de rastlanmamıştır. (Kat. No: 81)

Yazı Çeşitleri

İncelenen şahidelerin kitabe metinlerinde sülüs ve talik hatlı yazı çeşitleri kullanımı mevcuttur. Efirli Yalı Camii Haziresi'nde sülüs hat ile yazılmış 26 kitabe metni mevcuttur. (Kat. No: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 19, 25, 29, 33, 35, 36, 40, 46, 47, 49, 50, 54) Tarih aralığı H. 1163/ M. 1750- H. 1340/ M. 1921 arasında değişmektedir. Aynı hazirede talik hattın kullanıldığı 34 eser (Kat. No: 13, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 34, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 61) bulunmaktadır. Beyli Mahallesi

⁴³ İsmail Yücedağ, *Osmanlı Epigrafisi Kitabeler Ve Mezar Taşları*, İdeal Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, ss. 27.

Halil Ağa Mezarlığı'nda tespit edilen H. 1210 / M. 1795 – H. 1321/ M. 1903 tarih aralığındaki 15 mezar taşından sülüs hattın kullanıldığı görülmektedir. (Kat. No: 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80)

Kitabe Alınlığı, çalışma kapsamında başucu şahidelerinde bulunan kitabe metinlerinin alınlık bölümünde silme, kemer formları veya bordür ile sınırlandırılan örnekler incelenmiştir. Bununla ilgili 11 adet eser mevcuttur. Bu eserlerin 5 tanesinin kitabe metni üstten dilimli bir kemer ile sınırlandırılmıştır. (Kat. No: 10, 11, 16, 41, 78) 2 tanesi basık kemer (Kat. No: 17, 80) 1 tanesi sivri kemer (Kat. No: 20), 2 tanesi de yarım daire kemer formuyla sonlanmaktadır. (Kat. No: 42, 61) Üçgen alınlık bölümü barok ve rokoko tarzında C ve S kıvrımları ile oluşturulan bitkisel çerçeveye sınırlandırılan 1 eser mevcuttur. (Kat. No: 69)

Kitabe Çerçevesi, incelenen eserlerde kitabe çerçeveleri çoğunlukla ince düz profilli silmeler halinde ya da çerçeve kullanılmadan düz bırakılmıştır. Bordür kullanımını sadece 3 eserde karşımıza çıkmaktadır. Oval çerçeve ile oluşturulan bordürün içi bir eserde (Kat. No: 41) kıvrık dallar ve Rumilerin art arda sıralanması ile bir eserde (Kat. No: 42) dört yapraklı çiçek kabartması ve rumi varyantları ile doldurulmuştur. Diğer örneklere göre daha zengin işlenen bir eserde (Kat. No: 69) üç tarafı kuşatan ince bordürün içi üç dilimli bitkisel süslemenin tekrarı ile doldurulmuştur. Kesişen köşelere birer rumi yerleştirilmiştir. Alt kısımda iç bükey bir daralma yaparak ters lale motif ile nihayetlenmektedir.

Satır Düzeni, zeminden kabartılarak işlenen harfler düz satırlı paralel doğrultuda ya da sağ tarafa doğru eğimli olarak ele alınmıştır. İncelemesi yapılan 81 başucu şahidesinde satırlar ince profilli silme hatları ile ayrılarak yazı için çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeve kitabe düzenine göre paralel veya sağa doğru eğimli vaziyettedir. Tespit edilen 47 adet başucu şahidesinde kitabe birbirine paralel satırlar halinde yazılmıştır. (Kat. No: 1- 9, 11, 12, 16, 17, 21, 22, 23, 26, 29, 31, 33, 42- 47, 50, 55, 57, 58, 60, 61, 66- 80) Sağa doğru eğimli düzende 31 adet başucu şahidesi mevcuttur. (Kat. No: 10, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 24, 25, 27, 28, 30, 32, 34- 41, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 56, 59, 62, 63) 3 adet şahide üzerinde herhangi bir kitabe ya da yazı izine rastlanmamıştır. (Kat. No: 64, 65, 81)

Kitabe Metinlerinde Yer Alan Bilgiler, giriş ifadesi (Hüve' l Baki, Hüve' l Hallaku'l Baki, El- Baki, Ah Mine'l Mevt...), ölen kişinin veya yakınlarını duygularını ifade eden metin, soy bağı ve ölenin kimliği, yaratıcıdan istek, ziyaretçilere nasihat ve Fatiha isteği ile beraber son satırda tarihe yer verilmiştir.

Giriş/ Başlangıç İfadeleri, bu bölüm şahide gövdesinde kitabenin en üst bölümde yer almaktadır. Genellikle Allah'ın isimlerinin yer aldığı bölüm bazen bir kartuş veya silme ile çerçevelenmektedir.

41 adet şahide de **Hüve'l Baki** (Kat. No: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 49, 50,54, 55, 56, 59, 60, 61, 67, 70, 72, 73, 74, 75, 78, 79, 80), 4' ü **Hüve'l Hallaku'l Baki** (Kat. No: 4, 6, 25, 57), 3' ü **El Baki** (Kat. No: 71, 76, 77), 3' ü **Hüve' l Hayyu'l Baki** (Kat. No: 44, 47, 69) 8'i **Ah Mine' l Mevt** (Kat. No: 21, 23, 32, 35, 36, 41, 45, 46) 1'i **Maşallah Hüve' l Hallaku' l Baki** (Kat. No: 8) 1' i **Hüve'l Hayyu' l La Yemut** (Kat No: 42) şeklinde giriş ifadesi kullanılmıştır. İncelenen 81 adet başucu taşından 15' inde (Kat. No: 1, 2, 3, 5, 7, 9, 28, 43, 48, 51, 52, 53, 58, 66, 68) Allah'ın sıfatlarını içeren bir giriş ifadesi kullanılmamıştır.

Kalıplaşmış ifadelerin dışında bu örneklerde **“Ziyaretten murad bir duadır”** (Kat. No: 1, 48, 58), **“Tarihim tahrir oldu mezarım taşına”** (Kat. No: 2), **“Nevcivanım gitti cennet bağına”** (Kat. No: 3), **“Merhume ve mağfur”** (Kat No: 5), **“Ya ilahi ol mübarek ism-i pakın izzeti”** (Kat No: 7), **“... bağ-ı gülşende bir gonca iken”** (Kat. No: 9), **“Hacı Ali' nin ruhu için”** (Kat. No: 28), **“Beni kıl mağfired ey Rabbi Yezdan”** (Kat. No: 43), **“Emretti Hüda eyledi ferman”** (Kat. No: 51), **“Otuz beşe girdi yaşım”** (Kat. No: 52), **“Yasin 1339”** (Kat. No: 53), **“Ecel geldi eyledim bekaya Rihlet”** (Kat. No: 66), **“... Merhume ve mağfure...”** (Kat. No: 68) gibi başlangıç ifadeleri yer almaktadır.

Kitabelerde ölenin veya yakınlarının dilinden duyulan acı, hüznün, ziyaretçiler için nasihat, ziyaret edenlerden dua isteme, dünyanın geçiciliği, mekânının cennet olması, ölümün her canlı için kaçınılmaz olduğunu ifade eden duyguların edebi dille yansıtıldığı 60 eser (Kat No: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 57, 59, 60, 66, 67, 69, 70, 72, 73, 76, 77, 78, 79) tespit edilmiştir.

Bunların dışında kalan eserlerde mevtanın soy bağı ve kimliği hakkında kısaca bilgi verilerek dua istenen 14 şahide örneği (Kat. No: 5, 26, 28, 29, 30, 47, 54, 56, 61, 65, 68, 71, 74, 75) mevcuttur. Kadın şahidelerinin 19 âdetinde (Kat. No: 5, 7, 10, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 36, 39, 44, 46, 54, 68, 69, 73, 74, 78) “**Merhume**”, “**Merhume ve Mağfure**”, erkek şahidelerinin 21 âdetinde (Kat. No: 3, 4, 8, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 24, 27, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 55, 59, 66, 67, 70, 72, 75) “**Merhum**”, “**Merhum ve mağfur**” ifadelerine yer verilmiştir.

Memleket/ Yer Adı, memleket ve yer bildiren 6 şahide mevcuttur. (Kat. No: 2, 15, 19, 24, 60, 72) Şahidelerde bir eserde Giresun (Kat. No: 2), dört eserde Perşembe ilçesi (15, 19, 24, 72), bir eserde Trabzon (Kat. No: 60) yer ismi olarak verilmiştir.

İsim Ve Unvanlar, incelenen 81 başucu şahidesinden 68’ inde kadın ve erkek isimlerine yer verilmiştir. **Kadın isimleri**; Şerife Fadime (Kat. No: 1), Zeyneb (Kat. No: 5, 11), Havva (Kat. No: 7, 48), Esmâ (Kat. No: 10), Gülsüm (Kat. No: 15), Ayşe (Kat. No: 16, 41, 69, 78), Dudu (Kat. No: 18), Zülay (Kat. No: 19), Gülşen (Kat. No: 20), Gülizar (Kat. No: 21), Zekiye (Kat. No: 36), Afitab (Kat. No: 39), Fatma (Kat. No: 40, 50, 73), Selime (Kat. No: 44), İfaket (Kat. No: 45), Seher (Kat. No: 46), Hasibe (Kat. No: 51), Gül (Kat. No: 54), Ayşe Ziyet (Kat. No: 61) Şerife Afitap (Kat. No: 71), Emine (Kat. No: 74), Şerife Selime (Kat. No: 76), Zelve (Kat. No: 77), Kadın isimlerinin yanında **hanım** ve **hatun** sıfatlarına yer verilmiştir. **Erkek isimleri**; Mustafa (Kat. No: 2), Osman (Kat. No: 3, 43, 70), Abdurrahman (Kat. No: 4), Hüseyin (Kat. No: 6, 33, 72), İbrahim (Kat. No: 8, 14, 38), Ali (Kat. No: 9, 28, 52), Kadir (Kat. No: 12), Mehmet Nazif (Kat. No: 13), Salih (Kat. No: 22, 75), Mehmet (Kat. No: 23, 25, 35, 79), Abdullah (Kat. No: 24, 26), Hasan (Kat. No: 27), Ahmet (Kat. No: 30, 42), Kahraman (Kat. No: 31), Osman Zühtü (Kat. No: 32), Tahir (Kat. No: 34), Mehmet Ali (Kat. No: 37), Abdullah Abdi (Kat. No: 47), Mustafa Abdi (Kat. No: 49), İbrahim Şevki (Kat. No: 55), Mehmet Raşit (Kat. No: 60), Halil (Kat. No: 66), Abdül Fettah (Kat. No: 67) Erkek isimlerinde sıfat olarak **ağa**, **molla**, **Seyyid**, **efendi** ifadeleri kullanılmıştır.

Aile veya Sülale Adı, incelenen başucu şahidelerinde aile, baba adı, mevtanın kendi adının sırayla verildiği 62 eser tespiti yapılmıştır. Geriye kalan 18 şahidenin bir kısmında sadece ölen kişinin adı yazılmış, kitabe kısmı tamamen boş bırakılmış veya kitabe okunamayacak düzeyde

hasar görmüş durumdadır. Aile veya baba adına yer verilmiştir. Erkeklerle ait 33 başucu şahidesinde bulunmaktadır. (Kat. No: 2, 8, 12, 13, 14, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 42, 43, 47, 49, 55, 58, 60, 66, 67, 70, 72, 75, 79) Erkekler için “mahdum”, “zade”, “oğlu” gibi ifadelerle yer verildiği görülmektedir.

Kadınlara ait 29 adet mezar taşında aile, eş ya da baba ismine yer verilmiştir. (Kat. No: 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 36, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 61, 69, 71, 73, 74, 76, 77, 78) Kadınlar için “ehli”, “kerimesi”, “validesi”, “halilesi” gibi sıfatlar kullanılmıştır. Diğerlerinden farklı olarak bir eserde (Kat. No: 61) “Duhter-i Pakize” ifadesi yer aldığı görülmektedir.

Ölüm Yaşı, incelenen kitabe metinlerinde ölüm nedenleri yer almamaktadır. Ancak, ölüm yaşı olarak 14 eserde erken bir ölüm olduğundan bahsedilmiştir. Bunlar, 21 yaşında (Kat. No: 36), 35 yaşında (Kat. No: 52), 18 yaşında (Kat. No: 69) şeklinde kitabeye kaydedilmiştir. Bu örneklerin dışında genç yaşta bir ölüm olduğuna vurgu yapan “nevcivanım” (Kat. No: 2, 33), “doyamayıp tazeliğine” (Kat. No: 4), “tazelikte cam-ı mevte nüş edip” (Kat. No: 6), “gonca gibi...” (Kat. No: 7), “...bağ-ı gülşende bir gonca iken” (Kat. No: 9), Nazeninim gitti cennet bağına” (Kat. No: 32, 76) şeklinde edebi ifadeler kullanılmıştır. Bu kalıpların kullanıldığı 5 eser (Kat. No: 3, 4, 6, 7, 9) 18. yüzyıla, 4 eser 19. yüzyıla (Kat. No: 20, 22, 32, 36), 5 eser ise 20. Yüzyıla aittir. (Kat. No: 46, 52, 55, 69, 76) İncelemesini yaptığımız şahide kitabelerinde mesleki durum, şair/ hattat/usta /sanatçı gibi isimlere rastlanmamıştır.

Tarih, tespit edilen eserlerden 69 şahide de tarih ibaresine yer verilmiştir. Bunların üç tanesinde (Kat. No: 4, 37, 39, 42) tarih düzeni ay, gün, yıl şeklinde son satırda yer almıştır. Bir eserde gün ve ay sekizinci satırda metin içinde, tarih ise son satırda belirtilmiştir. (Kat. No: 8) Dört eserde (3, 5, 6, 41) ay ve yıl belirtilirken, bir eser (Kat. No: 72) gün ve yıl olarak kaydedilmiştir. 60 şahide de sadece tarih yıl olarak yazılmıştır. (Kat. No: 1, 2, 7, 9- 36, 43- 52, 54, 55, 66- 71, 73-79) Diğer eserlerden farklı olarak bir eserde tarih ibaresi kitabe metninin başına yer almaktadır. (Kat. No: 53)

4.7.SÜSLEMEDE KULLANILAN MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

Efirli Yalı Camii Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda bulunan şahidelerin süsleme tercihi dönemin zevk ve anlayışı konusunda günümüze ışık tutmaktadır. Araştırma konumuz olan şahidelerin yüzeyinde çoğunlukla bitkisel ve geometrik bezemenin ön plana çıktığı görülmektedir. Kullanılan süsleme çeşitliliği ise şöyledir:

4.7.1. Bitkisel Motifler

Baş ve ayakucu şahidelerinde oldukça yaygın bitkisel bezeme kullanılmıştır. Bunlar; hurma ağacı ve meyvesi, servi ağacı, gül, hayat ağacı, üzüm, asma dalı, lale, ters lale, nar, karanfil, kıvrık dal, sivri uçlu yapraklar ve çeşitli şekillerde ele alınan serbest çiçek motifleridir.

Hurma Ağacı: Cennet meyvesi olarak bilinen hurma, yaşamı ve ebedi hayatın sembolüdür. Hz. Muhammet “herhangi birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopacak olsa bile onu diksin” diyerek ağacın önemi hadis ile vurgulanmıştır. Bir başka rivayete göre Hz. Peygamber bir hurma ağacına dayanarak hutbe vermesi Müslümanların bu ağaca ilgi göstermesine sebep olmuştur⁴⁴. İncelediğimiz eserlerden 8 tanesinde hurma ağacı ve meyvesi işlenmiştir. (Kat. No: 10, 11, 12, 13, 16, 30, 73, 78) Tespit edilen süslemenin tamamı ayakucu şahidesinde bulunmuş ve tüm yüzeyi kapsayacak şekilde ele alınmıştır. Bu eserlerden 5' i kadınlara (Kat. No: 10, 11, 16, 73, 78), 3' ü erkeklere (Kat. No: 12, 13, 30) aittir. İncelenen hurma ağacı tasvirlerinden 3 tanesi çizgisel hatlarla belirlenmiştir. (Kat. No: 12, 73, 78) 5 eserde ise hurma ağacı, dalları ve meyvesiyle zeminden muntazam kabartılmıştır. (Kat. No: 10, 11, 13, 16, 30) Örnekler 19. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğine aittir.

Üzüm ve Asma Dalı: Osmanlı dönemine ait mezar şahidelerinde sıkça rastlanan bezeme, sonsuzluk ve bereket sembolüdür. Ayrıca bazı ayetlerde cennette hurmalar ve üzüm bağlarından bahsetmesi cennet meyvesi olması açısından önemini arttırmaktadır. Bazen üzüm salkımlı mezar taşları “Gülşeni” tarikatının sembolü

⁴⁴ Nidayı Sevim, *Medeniyetimizin Sessiz Tanıkları*, Kitap Dostu Yayınları, İstanbul, 2009, s.99.

olarak da kullanılmıştır⁴⁵. İncelenen 3 eserde asma dalı ve üzüm meyvesine rastlanmıştır. Bunlardan 1' i başucu şahidesinde (Kat. No: 7) yer alırken, diğer ikisi ayakucu şahidesindedir. (Kat. No: 44, 46) İncelenen 3 eser kadınlara ait mezarlardır. Eserlerden biri 18. Yüzyıla, diğer iki örnek ise 20. Yüzyıla aittir. Tek bir dal şeklindeki gövde yüzeyinde işlenmiş asma yaprağı arasında üzüm salkımları ile betimlenmiştir.

Nar Ağacı: İncelenen mezar taşlarından sadece 1 kadın şahidesinde işlenmiş olan nar ağacı tasviri çoğu zaman bereketin sembolüdür. Mitolojik olarak doğanın canlanması ve ebediyetin nişanı olarak kabul edilen nar, kutsal ağacın ürünlerinden biridir⁴⁶. Türk kültüründe kutsal kabul edilen nar meyvesi ile bereketi, ağacı ise ölümsüzlüğü simgeler⁴⁷. 20.Yüzyıla ait bir kadın ayakucu şahidesine işlenmiş nar ağacı uzun dik yaprakları ve meyvesi ile tasvir edilmiştir. (Kat. No: 45)

Gül: Gül, Hz. Muhammet ile özdeşleştirilen bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazen açmış bazen gonca şeklindeki güller ilahi güzelliğin bir tasavvuru olarak kullanılmaktadır. İslam sanatında Hz. Muhammet' in gülü ve gül kokusunu sevdiği, gül gibi koktuğu inancı önem verilmesine sebep olmuştur. Tasavvufta ilahi güzelliği sembolize eden gül, gonca iken birliği, açtığında ise çokluğu sembolize etmektedir⁴⁸. İncelediğimiz mezar taşlarından 3 eserde gül motifi karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki 19.Yüzyılın sonlarına ait bir erkek mezarının ayakucu şahidesine işlenmiştir. Simetrik şekilde işlenen gül ağacı gonca ve açmış vaziyetteki güllerle bezenmiştir. (Kat. No: 37) İkinci örnek, 19.Yüzyılın sonlarına tarihlenen bir kadın şahidesinde yer almaktadır. (Kat. No: 41) Tepelik kısmında sivri uçlu yaprakla arasında katmerli gül şeklinde, ayakucu şahidesinde gül ağacı şeklinde işlenmiştir. Üçüncü örnekte ise genç yaşta vefat ettiği belirtilen bir kadın başucu şahidesinde bulunmaktadır. (Kat. No: 69) Hem buket halinde alınlık bölümünde hem de kitabe köşeliklerine yerleştirilen birer dal halindeki gül bezmesi, 19.Yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir.

Servi Ağacı: Özellikle mezarlık alanlarında tercih edilen yüklenilen anlamlar neticesinde önemli sayılan uzun ömürlü bir ağaç türüdür. Yaz kış yeşil kalabilen ve

⁴⁵ Abdülhamit Tüfekçioğlu, "Üsküdar- Ahmediye Külliyesi Haziresi Meyve Tasvirli Mezar Taşları", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 36, Erzurum, 2016, s. 177.

⁴⁶ Yaşar Çoruhlu, "Eyüp Ve Çevresindeki Mezar Taşlarında Görülen Kâse İçinde Meyva Tasvirlerinin Sembolizmi", *II. Eyüp Sultan Sempozyumu*, İstanbul, 1998, s. 120.

⁴⁷ Emel Esin, *Türk Sanatında İkonografik Motifler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 15- 16.

⁴⁸ Eren, 2011, 642.

kendine has kokusuyla sonsuzluğun sembolü olmuştur. Türkler' in inançları gereği servi ve çınar ağaçları önemli sayılmıştır. Mezarlıklara dikilen bu ağaçlar belki de Türk ağaç kültürünün bir yansıması şeklinde değerlendirilebilir. Servi ağacının yukarıya ışığa doğru yükselişi zirveye ulaşmak yani ışığa bilgiye ulaşmak yönelmek demektir⁴⁹. Servi, Allah lafzının ilk harfi olan Elif'e benzetilir. Rüzgârda sallanırken çıkardığı "Hu" sesiyle Allah'ı zikrettiğine inanılır⁵⁰. Çalışma kapsamındaki üç eserde servi ağacı çeşit şekillerde kullanılmıştır. İlk örnekte bir erkeğe ait ayakucu şahidesinde yan yana iki servi ağacı yüzeysel olarak işlenmiştir. (Kat. No: 47) İkinci eserde, bir kadın ayakucu şahidesinde yer almaktadır. Muntazam detaylar ve işçilikle ele alınan örnekte servi ağacının ucu sola doğru meyillidir. (Kat. No: 69) Üçüncü örnekte bir kadın ayakucu şahidesinde yer almaktadır, uç kısmı sağa doğru meyillidir. (Kat. No: 71) Tespit edilen üç eserden ikisi 19. Yüzyıla, biri 20. Yüzyıla aittir.

Karanfil: Uzun ömürlü ve hoş kokulu bitkilerden olan karanfilin anayurdu Endonezya'dır. Anadolu' da karanfil motifi 16.Yüzyıl itibari ile taş, çini ve kumaşlarda sevilerek kullanılmıştır. Sembolik olarak hüznün ve üzüntüyü ifade etmektedir. İncelenen şahide örneklerinden sadece iki eserde karanfil bezemesine rastlanmıştır. İlk örnek 20. Yüzyıla ait bir erkek baş taşında yer almaktadır. (Kat. No: 52) Tek sap şeklinde iki küçük yaprak ile gösterilmiştir. İkinci örnek ise kitabe metninde kimlik ve tarihini tespit edemediğimiz bir başucu şahidesinde yer almaktadır. (Kat. No: 57) Alınlık kısmının iki yanına tek dal olarak işenmiştir.

Kıvrık Dal: Çoğu zaman bordürleri doldurmak için art arda dizilen kıvrık dal bezemesi üç eserde karşımıza çıkmaktadır. İlk örnekte kadın mezar şahidesinde yer almaktadır. (Kat. No: 7) Kitabenin üst kısmında oluşturulan üçgen süsleme alanının içi çeşitli bitkisel süsleme (Üzüm, asma vs.) rumi benzeri kıvrık dallarla zenginleştirilmiştir. İkinci örnek bir erkek başucu şahidesinin kitabeyi çeviren oval bordüründe dört yapraklı mine çiçeği ile beraber kullanılmıştır.(Kat. No: 42) Bezeme, 19. Yüzyılın sonuna ait bir erkek mezarında yer almaktadır.

⁴⁹ Emine Baş, *Edirne Beylerbeyi Camii Haziresi' nde Bulunan Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trakya, 2009, s. 558.

⁵⁰ Onur Çetin, "Osmanlı Mezar Taşlarında Bitkisel Motifler Etrafında Gelişen Kültür Ve İnanç Dünyası: Eyüp Örneği", *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, Ankara, 2009, s. 1192.

Üçüncü eser ise bir kadın başucu şahidesinde bulunmaktadır. Kitabe metnini çevreleyen bordür köşelerine yerleştirilmiştir. (Kat. No: 69) 19. Yüzyıla aittir.

Sivri Uçlu Yaprak: Hangi bitkiye ait olduğunu tanımlayamadığımız bu grup genellikle plaka gövdeli başucu şahidelerinde kitabelerin üzerinde yer alan üçgen alınlığı doldurmak için kullanılmış bir bitki varyantıdır. Süsleme kitabeden dilimli kemer şeklinde silme ile ayrılmış, tepeliğe kadar bu alan tamamen sivri uçlu yaprak bezemesi ile doldurulmuştur. Bu şekilde tespit edilen 5 adet başucu şahidesi mevcuttur. (Kat. No: 11, 16, 46, 73, 78) Diğerlerinden farklı olarak bir örnekte sivri uçlu yapraklar yuvarlak kemerle sonlanan başucu şahidesinin tepelik bölümüne taç gibi yerleştirilmiştir. (Kat. No: 46) 19. Yüzyılın ikinci yarısı ile 20.Yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlenen şahidelerde yer alan bu süslemenin tamamı kadın mezarlarında kullanılmıştır.

Hayat Ağacı: İslam öncesi Türk inancının bir yansıması ve İslam dininin ağaca verdiği değer için ortak paydası olarak sevilerek kullanılan bir bezemedir. Eski Türk inancına göre kökleriyle yer altından göğe doğru yükselmesi yaratıcıya ulaşma isteği ile bağlantılıdır. İslami inanca göre ise Sidret'ül Münteha, Cennet gibi kutsiyet içeren anlamlar yüklenmektedir. İncelenen örneklerden bir mezarın ayakucu taşında hayat ağacı olduğunu düşündüğümüz bir bezeme işlenmiştir. (Kat. No: 42) Tasvir kökleri, gövde ve yukarıya doğru uzanan kıvrım dallarıyla oldukça detaylı ve natüralisttir. 19. Yüzyılın sonuna ait bir erkek mezarında yer almaktadır.

Lâle/ Ters Lâle: Mistik ve sembolik olarak birçok anlamı bünyesinde barındıran sanatın her alanında da sevilerek kullanılan bir bitkidir. Mimari, çini, kumaş, ebru, edebiyat alanlarında 16.- 17.Yüzyılda Osmanlı devrinde en parlak dönemini yaşayan lâle, III. Ahmet döneminde (1673- 1736) süs bitkisi ve süsleme ögesi olarak en çok tercih edilen unsurlardan biri olmuştur. Vahdet-i vücud, Tevhid, Allah'ın varlığının ve birliğinin simgesi olarak görülen bitki kutsal kabul edilerek şahidelere işlenmiştir. Allah ismindeki harfler ile lale kelimesinin eski yazıda yazılışındaki harflerin ebcet hesabına göre sayı değerleri aynıdır⁵¹. Yıldız Demiriz, lale ile ilgili 19. Yüzyılda Rokoko üslupla birleşip bu motifin yerini güle bırakarak

⁵¹ İrfan Yiğit, *Hıdırlık- Ulu Mezarlık Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum, 2004, s. 15.

kullanımının azaldığından bahsetmektedir⁵². Lâle motifi incelenen iki eserde yer almaktadır. İlk örnek 18. Yüzyıla ait kadın şahidesindedir. (Kat. No: 7) Üçgen tepelikte stilize lale bezemesine yer verilmiştir. İkinci örnek ise, kitabenin giriş ifadesi bir madalyon ile çerçevelenerek sağ köşede lâle motifi ile tamamlanmıştır. (Kat. No: 56) Bu bezeme bir erkek mezarında yer almakta ve tahribattan dolayı tarihi okunamamaktadır.

Ters lâle ise Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde çiçekleri aşağıya bakan bir bitkidir. Gelinlik çağındaki genç yaşta ölen kızların mezar taşlarına işlenmektedir. Ters lâle çevrildiğinde eski harflerle hilal anlamın gelmekte, hilal ise Osmanlı devletinin simgesidir⁵³. İncelenen eserlerde ters lâleye benzeyen bir örnek bulunmaktadır. (Kat. No: 69) Kitabesinde on sekiz yaşında olduğu belirtilen genç bir kıza ait bu mezar, 19. Yüzyılın ilk yarısına aittir.

Serbest Çiçek Motifleri: Çalışma kapsamında incelediğimiz şahidelerin süslemeleri bazen gerçeğe yakın özellikler taşınmakta bazen de stilize edilmiş olarak işlenmiştir. Doğadaki haline yakın durumda olmayan bir grup süsleme unsuru tespit edilmiştir. Bunlardan iki tanesi at nalı kemer (insan başı görünümünde) şeklinde başlık ya da tepelikle sonlandırılmaktadır. (Kat. No: 36-62) Kemerin oval formulu baş kısmında altı yapraklı çiçek kabartmasına yer verilmiş ancak çiçeğin menşei tanımlanamamıştır. Bir şahide bordüründe ise kıvrım dal ve çiçek motifi sıralaması olarak tanımladığımız, mine çiçeğine yakın benzerlikte dört yapraklı bitkisel bir süsleme yer almaktadır. (Kat. No: 42) Ayrıca iki farklı eserde yer alan kıvrım iki dal ucunda gösterilen beş yapraklı çiçek (Kat. No: 43- 51) ve yaprakları hilal şeklindeki bitkiler oldukça stilize işlenmiştir. (Kat. No: 48) Bu süslemeler 4'ü kadın(Kat. No: 36, 48, 51, 62), 2'si erkeklere ait şahidelerde tespit edilmiştir. (Kat. No: 42, 43) 19. Yüzyılın son çeyreği ile 20. Yüzyılın ikinci yarısı arasına tarihlenmektedir.

4.7.2. Geometrik Motifler

Efirli Yalı Camii Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda 18. ve 19. Yüzyıl arasında tespit edilen şahidelerde kullanılan geometrik motifler; C- S kıvrımları, ışınsal uzantılar/ çubuklar, çarkıfelek, çok kollu yıldız, üçgen, volüt,

⁵² Yıldız Demiriz, *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler*, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1986, s. 355.

⁵³ Çetin, 2009, 1191.

dendane ve damladır. Çalışma kapsamında incelenen eserlerde geometrik bezeme tek başına ya da bitkisel kompozisyonlarla birlikte zenginleştirilerek kullanılmıştır. Geometrik motif içeren 7 adet mezar şahidesi tespit edilmiştir. (Kat. No: 7, 10, 14, 40, 50, 57, 69) Bu şahidelerden 1 tanesi 18. Yüzyıla (Kat. No: 7), 4 tanesi 19. Yüzyıla, (Kat. No: 10, 14, 40, 69), 1 tanesi ise 20. Yüzyıla aittir. (Kat. No: 50)

C- S Kıvrımları: Tespit edilen üç eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. No: 7- 57- 69) Süsleme üç eserde de başucu şahidesinde yer almaktadır. Örnekler 18.- 19. Yüzyıla ait iki kadın (Kat. No: 7- 69) mezarına bulunmakta olup, diğerinin kimlik tespiti yapılamamıştır.

Işınsal Çubuk: Genellikle yarım daire kemerle sonlanan başucu şahidelerinde kitabe ile tepelik kısmında oluşan bölümü doldurmak için kullanılmıştır. İncelenen iki başucu şahidesinde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. No: 10- 50) Tek merkezden çıkan ışınsal uzantılar yarım daire kemer açıklığı boyunca dağılmaktadır. Eserlerin ikisi de kadınlara aittir. 19.Yüzyılın ikinci yarısı ile 20.Yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir.

Çarkıfelek: 19. Yüzyıla ait bir erkek mezarında karşımıza çıkan daire formlu çarkıfelek başucu şahidesinin kaide kısmına işlenmiştir.(Kat. No: 14) Tahribata bağlı olarak çarkıfeleğin detayları görülememektedir.

Çok Kollu Yıldız: 19.Yüzyılın son çeyreğine ait bir kadın mezarında yer almaktadır. Başucu şahidesinde yarım daire şeklindeki silme detayının altında 7 kollu olarak zeminden kabartılmıştır. (Kat. No: 40)

Volüt: İncelenen iki eserde karşımıza çıkmaktadır. İlk örnekte bir kadın mezarına ait şahidenin tepelik kısmında yarım daire kemerin iki ucunda yer almaktadır. (Kat. No: 40) İkinci örnekte ise c-s kıvrımlarından meydana gelerek şahide tepeliğinin kenarları volüt ile nihayetlenmektedir. (Kat. No: 57) Biri 19. Yüzyılın son çeyreği ne ait olan örneklerden diğerinin tarihi bilinmemektedir.

Dendan: Bu motifin yer aldığı iki eser bulunmaktadır. İlk eserde alınlıkta bursa kemer içine yerleştirilmiştir. (Kat. No: 7) İkinci örnekte ise şahidenin alınlık kısmında yer alan yarım daire kemerli silme üzerinde üçgenlerden meydana gelen dendane (diş) düzenlemesi yer almaktadır. (Kat. No: 40) 19. Yüzyılın son çeyreğine ait bir kadın başucu şahidesidir.

Damla: Bu bezeme bir örnekte karşımıza çıkmaktadır. Tarihi ve kimliği belli olamayan başucu şahidesin kıvrık dal ve c-s kıvrımlarından meydana gelen süsleme kompozisyonundan bir silme ile ayrılmış ve friz olarak düzenlenmiştir. (Kat. No: 57)

Üçgen: Bu bezeme iki başucu şahidesinde karşımıza çıkmaktadır. Örneklerin ikisi de kavuk şeklinde başlıkla taçlandırılmıştır. Kavuğun külah ile destar arasındaki alt bölümü çizgisel hatlara sahip üçgenlerden oluşan kuşak ile hareketlendirilmiştir. (Kat. No: 66- 70) Eserler 18. Yüzyılın sonu 19. Yüzyılın ilk yarısına aittir.

4.7.3. Mimari Unsurlar

Çalışma kapsamında incelenen şahideler üzerinde mimari unsurların yer aldığı süslemeler geometrik ve bitkisel bezeme ile bir arada kullanılmıştır. Süslemede kullanılan mimari unsurlar; Aynalı kemer ve yarım daire kemerdir.

Aynalı Kemer: İncelenen eserlerden sadece bir eserde tespit edilmiştir. Bir kadın başucu şahidesinin üçgen alınlık bölümünde üzüm ve asma bitkisinin üzerinde yer almaktadır. (Kat. No: 7) Şahide 18. Yüzyıla tarihlenmektedir.

Yarım Daire Kemer: Bir kadın başucu şahidesinde iki yanı volüt ya da düğüm ile sonlanan yarım daire kemer yer almaktadır. Kemerin üstünde art arda sıralanan üçgen dişler yer alır. (Kat. No: 40) Örnek 19. Yüzyılın son çeyreğine aittir.

4.7.4. Nesnelere

İncelediğimiz eserlerde birkaç örnekte süsleme elemanı olarak istiridye kabuğu ve kurdele kullanılmıştır. Bu nesnelere çoğunlukla bitkisel süslemelerin hâkim olduğu kompozisyonlarda yer almaktadır. Ampir üslubu etkili bu süsleme unsurları II. Mahmut dönemi ile başlayarak dini ve sivil mimaride kullanılmıştır. Dönemin sanat zevkini yansıtan mezar taşlarında da tercih edilmiştir.

Kurdele: İncelenen eserler içinde 19. Yüzyıla ait bir kadın başucu şahidesinde yer almaktadır. (Kat. No: 69) Alınlık bölgesinde simetrik yerleştirilen gül buketi bir kurdele ile bağlanmıştır. İncelenen bir örnekte iki ayrı istiridye kabuğu bezemesi kullanılmıştır. Alınlık bölümünde yer alan süsleme bitkisel süsleme ile kullanılmıştır

Çalışma kapsamında incelediğimiz Ordu İli Efirli Yalı Camii Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda yer alan mezarların ve şahidelerin

benzerlerine Osmanlı Devleti'nin ulaştığı pek çok coğrafyada rastlamak mümkündür. Şahideli toprak mezar, çerçeveli şahideli mezar ve lahit biçimi şahideli mezarların baş ve ayakucu taşlarının form ve süsleme özellikleri açısından benzerlerinden söz etmek gerekirse;

Şahideli toprak mezar grubunun Anadolu'daki benzer örnekleri Giresun il şeridindeki mezarlıklar⁵⁴, Trabzon Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Haziresi⁵⁵, Bursa Emir Sultan Mezarlığı⁵⁶, Çorum Ulu Mezarlığı ve Hıdırlık Mezarlığı⁵⁷, Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi⁵⁸'nde görülmektedir.

Lahit biçimi şahideli mezarlar grubunun Anadolu' daki benzer örneklerine Bursa Emir Sultan Mezarlığı⁵⁹Giresun il şeridinde⁶⁰, Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi⁶¹, Trabzon ilçe merkezindeki Mezarlık Camii ve Belediye Camii⁶², Tavanlı Camii Hazireleri⁶³'nde rastlanmaktadır.

Çerçeveli şahideli mezar grubunu Anadolu'da Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi⁶⁴, Giresun il şeridindeki mezarlıklar⁶⁵, Trabzon Tavanlı Camii Haziresi⁶⁶ ve Küçük İmaret Mezarlığı'nda, Çorum Ulu Mezarlık ve Hıdırlık Mezarlığı'nda⁶⁷ rastlanmaktadır.

Gövdenin ön yüzü baz alınarak genişleme yönü ve paralelliğine göre şahide formları çalışmamızda iki grupta ele alınmıştır. İncelediğimiz eserler hemen hemen

⁵⁴ Gazanfer İltar, Giresun İli Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşları, (Master Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005, Görsel No: 7, 9, 13, 20, 21, 25-37, 55-73, 75-82, 84, 112-127, 131, 132, 135, 139, 143-147, 150-163.

⁵⁵ Sevinç Eren, *Trabzon Gülbahar Hatun Camii Trabzon İli Gülbahar Hatun Ve Tavanlı Camii Hazireleri İle Küçük İmaret Mezarlığı'ndaki Mezar Taşları*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.

⁵⁶Gülşen Çakar, *Bursa Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, 461.

⁵⁷ Nilüfer Sevin, *Çorum Şehri Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, 208.

⁵⁸ Abdül Halim Varol, *Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015, Görsel No: 1-4, 7-11, 13-17, 20, 21, 23-31, 34-39, 42, 43.

⁵⁹ Çakar,2007, 209- 210.

⁶⁰ İltar, 2005, Görsel No: 6, 8, 14, 38, 83, 84, 137, 148, 149.

⁶¹ Varol, 2015, Görsel No: 5, 6, 12, 18, 19, 22, 33, 40, 41, 44.

⁶²İsmail Gedikli, *Akçaabat Yöresindeki Osmanlı dönemi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2010, 145.

⁶³ Eren, 2011, Görsel No: 56, 85, 88, 90, 92, 95, 97, 101, 102,104, 106, 107, 116, 242.

⁶⁴ Varol, 2015, Görsel No: 32.

⁶⁵ İltar, 2005, Görsel No: 6, 8, 14, 38, 83, 84, 137, 148, 149.

⁶⁶ Eren, 2011, Görsel No: 84, 89, 94.

⁶⁷ Sevin, 2008, 208.

tüm Osmanlı mezar taşlarında geniş bir coğrafyada görülmektedir. Bu sebeple belli merkezler göz önüne alınarak karşılaştırma yapılmıştır. Yukarı doğru genişleyen gövdeye sahip şahidelerin Anadolu’ da benzer örneklerine Bursa Emir Sultan Mezarlığı'nda⁶⁸, Beypazarı Müzesi'nde⁶⁹, Ayaş Mezarlığı'nda⁷⁰, Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde⁷¹, Aydın Kuşadası Adalızade Mezarlığı'nda⁷², İzmir Urla camii haziresi'nde⁷³, Trabzon Gülbahar Hatun Camii ve Tavanlı Camii Hazireleri ve Küçük İmaret Mezarlığında⁷⁴, Makedonya Kalkandelen Alaca Camii Haziresi'nde⁷⁵ rastlanmaktadır. Paralel kenarlarla yükselen gövdeye sahip şahidelerin Anadolu’da benzer örnekleri Trabzon Gülbahar Hatun Camii, Tavanlı Camileri Haziresi ve Küçük İmaret Mezarlığında, Akhisar Ulu Camii ve Paşa Camisi Hazirelerinde⁷⁶, Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi⁷⁷, Aydın Bozdoğan Yazıkent'te⁷⁸, Giresun il şeridindeki mezarlıklarda⁷⁹, Aydın Kuşadası Adalızade Mezarlığı⁸⁰, Makedonya Kalkandelen Alaca Camii Haziresi'nde⁸¹,

⁶⁸ Çakar, 2007, 461.

⁶⁹ Gül Tuncel, “Ayaş Mezar Taşları”, *Sanat Tarihi Dergisi*, S. XIV-1, 2005, 267- 284

⁷⁰ Tuncel, 2005, 216, 226.

⁷¹ Varol, 2015, Görsel No: 1, 6, 7, 9, 12, 14, 19-22, 25-27, 29, 32, 34-36, 38, 40-46.

⁷² Abdül Halim Varol, *Aydın Kuşadası Adalızade Mezarlığı Osmanlı Mezar Taşları*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, Görsel No: 3, 5, 8,13, 17, 29, 26, 34, 36-40, 49, 51, 66, 69, 70, 72, 90, 92, 100, 103, 108, 124, 129, 130, 133-135, 147, 148, 150, 154, 155, 157, 160, 164, 167, 168, 176, 177, 179, 181, 182, 185-189, 191-195, 202, 204-207, 210, 215, 219, 222, 226, 228, 232-235, 239, 242, 248, 250, 252, 253, 256, 258, 259, 262, 263, 265, 269, 270, 280, 282-286, 290, 291, 294-296, 298-301, 303-306, 308, 315, 319, 323-326, 328, 329, 332, 335, 337, 338, 341, 343, 345, 346, 347, 349, 350, 354, 355, 356, 359, 362, 363, 366, 372, 373, 377-380, 382, 386, 387, 391, 394, 402, 404, 405, 409, 411, 412, 415-418, 421, 423, 425-429, 432, 433, 435, 444, 446, 448, 449, 451, 452, 455, 456, 459, 461, 463, 465-468, 473, 478-480, 482, 484, 485, 488, 489, 491, 492.

⁷³ Fatma Bulut, *İzmir Urla Merkezdeki Camii Hazirelerinde Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010, 419.

⁷⁴ Eren, 2011, 618.

⁷⁵ Gül Tuncel, "Türk Sanatı Tarihinde Kalkandelen (Tetova) Alaca Camii Haziresi'ndeki Osmanlı Şahideleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Dergisi*, 64, 2012, 20.

⁷⁶ Tuğba Erdem, *Akhisar Ulu Camii ve Paşa Camii Hazirelerindeki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, 188.

⁷⁷ Varol, 2015, Görsel No: 1-8, 10-19, 21, 23, 24, 28-31, 33, 35-42, 44, 47, 48

⁷⁸ Bülent Nuri Kılavuz, “Bozdoğan- Yazıkent Beldesi Mezarlığı Süslemeli Kadın Mezar Taşları”, *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. XXXII (53), Ankara, 80- 88.

⁷⁹ Halit Çal- Gazanfer İltar, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, Bilge Ajans Matbaa, Ankara, 2011, Bahsedilen kitapta bu grup D-I-1 olarak gruplandırılmıştır. Gazanfer İltar, Giresun İl Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşları, (Master Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005, Piraziz Beyler Mezarlığı Görsel No: 4, Karabrahimoğulları Mezarlığı Görsel No: 18, 19,25, 38, 43, 45, 47, 49, 56, 57, 58, Giresun Müzesi Görsel No: 68, 69, 70, 71, 74, 75, 76, 77, 78, Keşap Hisaüstü Köyü Görsel No: 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 94, 95.

⁸⁰ Varol, 2019, Görsel No: 1, 2, 4, 6, 7, 9- 12, 14- 16, 18, 20- 25, 27-30, 32, 33, 35, 41- 48, 50, 52- 65, 67, 68, 73-89, 91, 93- 99, 101, 102, 104-107, 109- 123, 125-128, 131, 132, 136- 146, 149, 151, 152, 156, 158, 159, 161-163, 165, 166, 169-175, 178, 180, 181, 184, 190, 196- 201, 309, 310- 314, 316, 318, 320- 322, 327, 330, 331, 333, 334, 336, 339, 342, 344, 348.

⁸¹ Tuncel, 2012, 20.

Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Haziresi'nde⁸², İstanbul'da Kadıköy Taşköprü Mezarlığı'nda⁸³, Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde⁸⁴ bulunmaktadır.

Plaka biçiminde yükselerek kavuk şeklindeki başlıkla sonlanan başucu şâhidelerinin (Kat. No: 2, 3, 4, 6, 8, 9, 66, 67, 70) Anadolu' da benzer örneklerine Bursa Emir Sultan Mezarlığı⁸⁵, Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığı⁸⁶, Giresun Eynesil Ören Mezarlığı⁸⁷, Keşap Hisarüstü Köyü Mezarlığı⁸⁸, Rize İyidere Sarayköy Mahallesi Mezarlığı⁸⁹, İstanbul Rumelihisarı Şehitlik Dergâhı⁹⁰, Kuşadası Adalızade Mezarlığı⁹¹, Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde⁹², Samsun Kökçüoğlu Mezarlığı'nda⁹³, Tokat Erenler Tarihi Mezarlığı'nda⁹⁴, Erzurum Derviş Ağa Camii⁹⁵, Samsun Bafra Büyük Camii Haziresi'nde⁹⁶, Giresun Görele Çavuşlu Beldesi Mezarlığı'nda⁹⁷, Samsun Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresi'nde⁹⁸, Samsun Çarşamba Kurdahmetli Köyü Mezarlığı'nda⁹⁹, Samsun Bafra Büyük Camii Haziresi'nde¹⁰⁰, Giresun Hüseyini Baba Mezarlığı'nda¹⁰¹, Rize İyidere 237 Denzigören Köyü Camii Yanı¹⁰²,

⁸² Çal ve Çal, 2008, 100

⁸³ Selma Gül, *Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı (Batı Yönündeki 18. Yüzyıl Mezar Taşlarının Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2009, 33-34.

⁸⁴ Bengü Gündoğan, *Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

⁸⁵ Çakar, 2007, 447- 448.

⁸⁶ İltar, 2005, Görsel No: 18, 48, 56, 58.

⁸⁷ İltar, 2005, Görsel No:218.

⁸⁸ İltar, 2005, Görsel No: 81, 84, 87.

⁸⁹ Recep Koyuncu, *Rize- İyi Dere İlçesi Tarihi Mezar Kitabeleri*, İyidere Kaymakamlığı Kültür Yayınları, 62.

⁹⁰ İşli- Kökrek, 2017, 109.

⁹¹ Mahmut Ökçesiz, *Kuşadası Adalızade Osmanlı Mezar Taşları*, Kitap Matbaacılık, 2013, 55, 62.

⁹² Arslan, 2007, 116- 419.

⁹³ Eyüp Nefes, *Samsun Yöresinde Bulunan Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Samsun, 2002, Görsel No: 22, 28, 36.

⁹⁴ Çetin Demir, *Tokat Erenler Tarihi Mezarlığı ve Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2008, 64, 196.

⁹⁵ Canan Hanoğlu, *Erzurum Merkezde Bulunan XVIII- XIX. YY Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2006, 83, 313.

⁹⁶ Nefes, 2002, 23, 86.

⁹⁷ İltar, 2005, 299, 300.

⁹⁸ Recep Gün, "Samsun- Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresindeki Mezar Taşları- II, (Celi Sülüs Kitabeli Olanlar)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 26, 2008, 123- 166.

⁹⁹ Recep Gün- Eyüp Nefes, "Çarşamba Kurtahmetli Köyü Mezarlığındaki Tarihi Mezar Taşları", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 11, Sayı: 2, s. 135- 166, Görsel No: 7, 10, 12, 14.

¹⁰⁰ Nefes, 2002, 34, 94.

¹⁰¹ H. Kamil Biçici, *Manisa Gördes' te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları II*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, 685- 686.

¹⁰² Koyuncu,2009, 131, 132.

Trabzon Gülbahar Hatun Camii ve Tavanlı Camii Hazireleri İle Küçük İmaret Mezarlığı'nda¹⁰³, Sinop Boyabat'ta¹⁰⁴, Giresun Görele Firengi Mezarlığı¹⁰⁵, Giresun Çavuşlu Beldesi Mezarlığı'nda¹⁰⁶, Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı'nda¹⁰⁷, Ordu Ünye Orta Yılmazlar Mahallesi¹⁰⁸, Trabzon Akçaabat Mezarlığı'nda¹⁰⁹, rastlanmaktadır. Ayrıca, İstanbul Sultan Ahmet Zeynep Sultan Haziresi 'nde¹¹⁰, Amasya, Bolu, Çorum, Kastamonu Kocaeli¹¹¹ illerinde bulunan mezarlık ve hazirelerde benzer kavuk örnekleri yer almaktadır.

Plaka biçiminde yükselip sarık şeklinde bir başlıkla taçlandırılan şahidelere (Kat. No: 14, 25, 28, 30, 33, 37, 38, 58, 64, 72, 75, 81), Samsun Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda¹¹², Samsun Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresi'nde¹¹³, Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığı'nda¹¹⁴, Bursa Orhan Gazi Mezarlığı'nda¹¹⁵, Trabzon Şehir Mezarlığı'nda¹¹⁶, Kuşadası Adalızade Mezarlığı'nda¹¹⁷, Giresun Keşap Hisarüstü Köyü Mezarlığı'nda¹¹⁸, Giresun Görele Firengi Mezarlığı'nda¹¹⁹, Trabzon Şehir Mezarlığı'nda¹²⁰, Rize İyidere Sarayköy

¹⁰³ Eren, 2011, Görsel No: 4, 5, 10, 11, 24, 32, 37, 39, 41, 52, 55, 68, 72, 132, 142, 154, 158, 171, 175, 186, 187, 198, 200, 209, 282.

¹⁰⁴ Halit Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, Boyabat Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara, 2015, Görsel No: 37, 299, 300, 301.

¹⁰⁵ İtar, 2005, Görsel No: 171, 173.

¹⁰⁶ İtar, 2005, 307, 308.

¹⁰⁷ Kader Yer, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı'ndaki 18. Yüzyıl Mezar Taşları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004, Görsel: 10, 24, 25, 29, 32, 59, 62, 64, 72, 74, 76, 77, 89, 92, 96, 98, 102, 105, 108, 110, 112, 125, 157, 160, 161, 164.

¹⁰⁸ Bayram Çelik, *Ordu İli Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresindeki Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2012, Görsel No: 10, 21, 59.

¹⁰⁹ Murat Yüksel, "*Akçaabat'ta Türk İslam Eserleri ve Kitabeleri*", Trabzon Belediyesi Yayınları, Akçaabat, 2006, Görsel No: 57, 62, 69, 204, 206, 208, 217, 219, 221, 223, 231, 233, 388, 390, 402, 406, 409, 411.

¹¹⁰ İshak Güven Güvelioğlu, *Osmanlı Mezar Taşları Ve Zeynep Sultan Haziresi*, Türkiye Anıtlar Derneği Yayınları, İstanbul, 2008, Görsel No: 73, 78, 85, 89, 92, 97, 106, 122, 125, 127, 131, 140.

¹¹¹ Halit Çal, "Karadeniz Bölgesinde 18. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 87, 2018, ss. 103- 151, Görsel No: 1, 5, 21, 34, 35, 36, 41.

¹¹² Selma Gül, *Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı (Batı Yönündeki 18. Yüzyıl Mezar Taşlarının Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi)*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2009, 94.

¹¹³ Gün, 2008, 165.

¹¹⁴ İtar, 2005, 86, 87.

¹¹⁵ Mustafa Aylar, *Orhangazi İlçesinde Ve Köylerinde Osmanlı Döneminden Kalma Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2012, 72- 73.

¹¹⁶ Murat Yüksel, 2000, 235.

¹¹⁷ Ökçesiz, 2013, 56, 58.

¹¹⁸ İtar, 2005, 136, 137.

¹¹⁹ İtar, 2005, 280, 285.

¹²⁰ Yüksel, 2000, 183, 237.

Mahallesi¹²¹, Giresun Espiye Hacıköy Mezarlığı, Tirebolu Kalesi, Giresun Görele Yeni Camii Haziresi ve Görele İsmailbey Köyü Mezarlığı'nda¹²², Rize İyidere Çanakçeşme Camii Yanı, Yapraklar Mahallesi Çeşme Camii Yanı, Rize 222 Yalıköy Yukarı Mahalle Camii Yanı ve Rize 196 Yapraklar Mahallesi Yunus Emre Camii Yanında¹²³, Trabzon Küçük İmaret Mezarlığı'nda¹²⁴, Samsun Alaçam Şehir Mezarlığı'nda ve Sinop Boyabat' ta¹²⁵ rastlanmaktadır. Trabzon Gülbahar Hatun Camii Haziresi'nde¹²⁶, Kastamonu Nasrullah Camisi Güney Haziresi¹²⁷, İzmir Urla Merkezi Kütük Minareli Cami Haziresi¹²⁸, Yunanistan Hortacı Camii Haziresi¹²⁹, Bursa Emir Sultan Mezarlığı'nda¹³⁰, Samsun Kökçüoğlu Mezarlığı¹³¹ ve Trabzon Şehir Mezarlığı'nda rastlanmaktadır.¹³² Ordu- Ünye Orta Yılmazlar Mahallesi¹³³, Rize il merkezi ve ilçelerinde¹³⁴, İstanbul Sultan Ahmet Zeynep Sultan Hazinesi'nde¹³⁵, İzmir Karşıyaka' daki¹³⁶ örneklerde görülmektedir.

Plaka biçiminde yükselerek fes şeklindeki başlık türünün kullanıldığı şahideler (Kat. 12, 13, 23, 24, 29, 32, 42, 43, 47, 49, 52, 56, 60, 63,65), Bursa İvaz Paşa Türbesi ve Haziresi 'nde¹³⁷, Yunanistan Gümülcine Yeni Camii Haziresi ve Dedeoğaç Camii Haziresi 'nde¹³⁸, Kuşadası Adalızade Mezarlığı'nda ¹³⁹, İstanbul

¹²¹ Koyuncu, 2009, 63, 65.

¹²² İtar, 2005, 163, 164, 227, 228, 263, 264, 322, 323.

¹²³ Koyuncu, 2009, 53, 76, 80, 98, 100.

¹²⁴ Yüksel, 2000, 130.

¹²⁵ Halit Çal, 2015, Görsel No: 6, 12, 17, 19, 23, 42,54, 109.

¹²⁶ Sevinç Eren, "Trabzon Gülbahar Hatun Haziresindeki Erkek Mezar Taşları", *Dini Araştırmalar*, Ocak- Haziran 2012, C.14, S. 40, 239- 240. Görsel No: 11, 13, 16, 71, 73, 78, 81, 83, 86, 87, 99, 112, 137, 155, 157, 181, 212, 216, 218, 223, 231, 236, 249, 251, 258, 266, 272.

¹²⁷ Gökhan Gümüşdağ, *Kastamonu Şehri, Nasrullah Camisi, Yılanlı Camisi, Yakup Ağa Camisi, Ahmet Dede Camisi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, 143.

¹²⁸ Bulut, 2010, 403.

¹²⁹ Berrin Yapar, *Yunanistan' daki Türk Eserlerinde Kitabeler(Dedeoğaç, Dimetoka, İskeçe, Gümülcine, Selanik, Kavala, Yenice- Karasu)*, (Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, 316- 317.

¹³⁰ Çakar, 2007, 223, 224.

¹³¹ Nefes, 2002, 43, 95.

¹³² Yüksel, 2000, 214.

¹³³ Bayram Çelik, 2012, Görsel No: 35, 46, 68, 71, 74.

¹³⁴ Canan Hanoğlu, "Rize' de Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarına Genel Bakış", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 45, Ankara, 2018, ss: 291- 344, Görsel No: Ardeşen Işıklı Camii Haziresi: 9, Hemşin Yaltkaya Köyü: 12, Kalkandere Çayırılı Köyü Kur'an Kursu Yanı: 14.

¹³⁵ Güvelioğlu, 2008,81.

¹³⁶ Ertan Daş- Şakir Çakmak, *Karşıyaka 'nın Taş Çiçekleri*, Yetişkin Kültür Yayınları, İzmir, 2013, 25, 103, 104, 112.

¹³⁷ Bedri Mermutlu- Hasan Basri Öcalan, *Tarihi Bursa Mezar taşları- 1: Bursa Hazireleri*, Bursa Büyükşehir Kültür A.Ş., Bursa, 2011, 280.

¹³⁸ Yapar, 2007, 13, 111.

¹³⁹ Ökçesiz, 2013, 66.

Şeyh Vefa Camii Haziresi¹⁴⁰, İstanbul Zeytinburnu Merkez Efendi Mezarlığı ve Anadoluhisarı¹⁴¹, İstanbul Selimiye Camii Haziresi 'nde¹⁴², Samsun Kökçüoğlu Mezarlığı'nda¹⁴³, Kastamonu Ferhat Paşa Camii ve Atabey Gazi Camii Haziresi'nde¹⁴⁴, Bursa Daye Hatun Haziresi ve Şeker Hoca Camii Haziresi 'nde, Başçı İbrahim Camii'nde¹⁴⁵, Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda¹⁴⁶, Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi 'nde¹⁴⁷, Erzurum Derviş Ağa Haziresi 'nde¹⁴⁸, Giresun Tirebolu Yeniköy Mezarlığı'nda¹⁴⁹, Denizli Tavas Kızılcabölük Köyü mezarlığında¹⁵⁰, Giresun Görele Hüseyini Baba Mezarlığı'nda¹⁵¹, Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığı'nda, Giresun Müzesi Tirebolu Yeniköy Mezarlığı'nda¹⁵², Rize İyidere Yapraklar Mahallesi ve Fethiye Camii Haziresi'nde¹⁵³, Trabzon Şehir Mezarlığı¹⁵⁴, Samsun Asri Mezarlı Ada 1¹⁵⁵, Trabzon Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri İle Küçük İmaret Mezarlığı'ndaki Mezar Taşlarında¹⁵⁶, Ünye Çamlık Feneraltı Mezarlığı'nda¹⁵⁷, Boyabat Mezarlığı'nda¹⁵⁸, Sinop Arkeoloji Müzesi¹⁵⁹'nde görülmektedir.

Sivri kemer formunda nihayetlenen plaka gövdeye sahip başucu şâhidelerinin tepelik kısmı bazen boş bırakılırken bazen de kitabe üstündeki alınlık bölümünde

¹⁴⁰ Mustafa Sürün, *İstanbul Şeyh Vefa Camii Hazretleri(Mezar Tipolojisi Üzerine Bir Deneme)*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2006, 46.

¹⁴¹ Süleyman Berk, *Zeytin Burnu' nun Tarihi Mezar Taşları/ Zamanı Aşan Taşlar, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları*, İstanbul, 2006, 9, 56.

¹⁴² Sema Daşdemir, *Selimiye Camii Haziresi*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2001, 26.

¹⁴³ Nefes, 2002, 86, 113.

¹⁴⁴ Erol Uğraşkan, *Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Gazi Camilerinin Hazirelerindeki Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007, 54, 103.

¹⁴⁵ Mermutlu- Öcalan, 2011, 326.

¹⁴⁶ Biçici, 2012, 300.

¹⁴⁷ Arslan, 2007, 307.

¹⁴⁸ Hanoğlu, 2006, 83, 312.

¹⁴⁹ İltar, 2005, 182.

¹⁵⁰ Davut Oğuz, *Denizli Tavas Kızılcabölük Köyü Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2011, 30, 296.

¹⁵¹ Biçici, 2004, 670, 671.

¹⁵² İltar, 2005, 54, 55, 101, 102, 176, 177.

¹⁵³ Koyuncu, 2009, 70, 108.

¹⁵⁴ Yüksel, 2000, 98, 134.

¹⁵⁵ Nefes, 2000, 144, 233.

¹⁵⁶ Sevinç Eren, 2011, Görsel No: 20, 22, 84, 88, 89, 90, 105, 232, 233, 234, 243, 252, 253, 263, 265, 271.

¹⁵⁷ Şerife Tali, "Ünye Çamlık Feneraltı Mezarlığı Mezar Taşları ve Kitabeleri", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.45, 2018, Ankara, s. 371- 408, Görsel No: 10, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 26, 27, 29, 31, 32.

¹⁵⁸ Çal, 2015, Görsel No: 8- 9, 65, 104- 117, 132

¹⁵⁹ Özgür Yeni, *Sinop Arkeoloji Müzesin' de Sergilenen Türk- İslam Dönemi Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009, Görsel No: 83, 85.

sivri uçlu yapraklardan oluşan süsleme tercih edilmiştir. Anadolu’da benzer şahide örneklerine Adapazarı Yorgalar Şehitlik Asri Mezarlığı’nda¹⁶⁰, Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı¹⁶¹, ve Trabzon Tavanlı Camii Haziresi’nde¹⁶², Tavlusun Aydınlar Köyü Mezarlığı’nda¹⁶³, Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığı ve Tirebolu Yeniköy Mezarlığı’nda¹⁶⁴, Bolu Göynük Süleyman Paşa Camii Haziresi’nde¹⁶⁵, Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığı’nda¹⁶⁶, Ordu- Ünye Orta Yılmazlar Mahallesi’nde¹⁶⁷, Sinop Arkeoloji Müzesi’nde¹⁶⁸, İzmir Karşıyaka’da¹⁶⁹, Bünyamin Ayaşi Hazretleri Camii Haziresi’nde¹⁷⁰ rastlanmaktadır.

Bitkisel tepelikle sonlanan şahide örneklerinin benzerlerine, Samsun Kökçüoğlu ve Tekeköy Mezarlığı, Giresun Müzesi ve Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığı’nda¹⁷¹, Taraklı Erenler ve Pamukova Cihadiye Mezarlığı’nda¹⁷², Sinop Arkeoloji Müzesi¹⁷³, Bolu Çıkmalar Mezarlığı¹⁷⁴, Atabey Gazi Camii, Kastamonu Müzesi ve Ferhat Paşa Camii¹⁷⁵, Bolu Göynük¹⁷⁶, Sinop Boyabat¹⁷⁷, Çorum Hıdırlık Ulumezarlık’ta¹⁷⁸, Trabzon Tavanlı Camii

¹⁶⁰ Lütfi Şeyban, *Sakarya’da Osmanlı Mezar Taşları*, *Sakarya 81 İlde Kültür Ve Şehir*, Sakarya, 2013, 81.

¹⁶¹ Hülya Ölçay, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı 19. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, Görsel No: 12, 97, 115, 102, 124, 125, 168, 172.

¹⁶²Sevinç Eren, "Trabzon Tavanlı Camii Haziresi 19. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 46, 2018, 201, Görsel No: 34, 184, 230, 261.

¹⁶³ Fadime Özler, *Tavlusun Bezemeli Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2013, 100.

¹⁶⁴ İltar, 2005, Görsel No: 32, 53, 113.

¹⁶⁵ Halit Çal, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi*, S. 30, Ankara, 2007, ss. 295- 379, Görsel No: 26, 27, 28, 29, 30, 31, 61, 73, 84, 85.

¹⁶⁶ İltar, 2005, Görsel No:32, 33.

¹⁶⁷ Çelik, 2012, Görsel No: 36, 50, 64, 65, 66, 67, 77.

¹⁶⁸ Yeni, 2009, Görsel No: 79, 84, 86.

¹⁶⁹ Daş- Çakmak, 2013, 24, 47, 49, 52, 58, 59, 100, 102.

¹⁷⁰ Gül Tuncel, "Ayaş Mezar Taşları", *Sanat Tarihi Dergisi*, S. XIV-1, 2005, s. 277- 307, Görsel No: 1,7, 8, 14, 15, 23.

¹⁷¹ İltar, 2005, Görsel No: 6, 7, 8, 14, 15, 17, 20, 28, 31, 32, 38, 48, 53, 65, 78, 79, 81, 100, 103, 136, 155.

¹⁷² Şeyban, 2013, 77, 82.

¹⁷³ Yeni, 2009, Görsel No: 63, 77, 82, 90.

¹⁷⁴ Azize Aktaş Yasa- Turgay Yazar- Bilge Kaya Yiğit, "Bolu’ daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları", *XVI. Türk Tarih Kongresi Bildiriler*, C. I., 2015, Ankara, 173- 194, Görsel No: 7.

¹⁷⁵ Halit Çal, "Ah Mine’ l Mevt Kastamonu Şehrindeki 14- 20. Yüzyıl Mezar Taşları", *Üsküdar’a Kadar Kastamonu*, Tarih yok, 15.

¹⁷⁶ Çal, 2007, Görsel No: 84, 103.

¹⁷⁷ Halit Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, Boyabat Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara, 2015, Görsel No: 5, 6, 130, 174, 182.

¹⁷⁸ İrfan Yiğit- Ülkü Ünlüsoy, *Hıdırlık Ulu mezarlık Osmanlı Dönemi Çorum Mezar Taşları*, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum, 2014, Çorum Hıdırlık Mezar Taşı Görsel No: 32.

Haziresi'nde¹⁷⁹, Sakarya Geyve Umur Bey Köyü Mezarlığı'nda¹⁸⁰, Trabzon Küçük İmaret Mezarlığı'nda¹⁸¹, İstanbul Çorlulu Ali Paşa Külliyesi'nde¹⁸², İstanbul Zeynep Sultan Haziresi 'nde¹⁸³ rastlanmaktadır.

Dikdörtgen plaka gövdenin üçgen tepelikle sonlandığı şahide örnekleri, Samsun Vezirköprü'de¹⁸⁴, Üsküdar-Ahmediye Külliyesi Haziresi 'nde¹⁸⁵, Göynük (Bolu)¹⁸⁶, Sinop Boyabat'ta¹⁸⁷, Giresun il şeridinde yer alan bir grup mezarlıkta¹⁸⁸ ve Sakarya Geyve Umur Bey Köyü Mezarlığı'nda¹⁸⁹ görülmektedir.

¹⁷⁹ Sevinç Eren, 2018, 8, 9, 10, 12, 1314, 15.

¹⁸⁰ Sevinç Eren- Sena Yavuz, "Sakarya-Geve Umur Bey Köyü Mezarlığı 19. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları", *Odü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 2020.

¹⁸¹ Sevinç, Eren, "Trabzon Küçük İmaret Mezarlığı'ndaki 19. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları Üzerine Bir Değerlendirme", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 6/11, 2020, s. 361, Görsel No: 3, 10, 12.

¹⁸² Zeynep Uçar, *İstanbul Çorlulu Ali Paşa Külliyesi Mezar Taşları*, Yalın Yayıncılık, 2019, 93, 105, 109.

¹⁸³ Güvelioğlu, 2008, 50, 53, 54, 55, 59, 61, 66, 70, 76.

¹⁸⁴ Recep Gün- Yılmaz Can-Eyüp Nefes- Ahmet Çakır, "Vezirköprü Yöresinde Bulunan 17- 18. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 40, 2016, 37- 75, Görsel No: 4, 16.

¹⁸⁵ Tüfekçioğlu- Gündoğdu, 2016,179, 180, 185, 186, 187.

¹⁸⁶ Çal, 2007, Görsel No: 32, 34, 35, 36, 40, 48, 64, 69, 84, 97, 99, 107, 113.

¹⁸⁷ Çal, 2015, Görsel No: 73, 88.

¹⁸⁸ İtar, 2005, Görsel No: 30, 34, 57, 82, 86, 87, 98, 129, 131, 134, 146, 153.

¹⁸⁹ Eren- Yavuz, 2020, Görsel No: 2, 5.

SONUÇ

Ordu Efirli Yalı Camii ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda yapılan çalışmalar sonucunda 81 adet mezar tespit edilmiştir. Bunlardan 81 adet başucu şahidesi, 61 adet ayakucu şahidesi olmak üzere 142 adet eser tespiti yapılmıştır. Efirli Yalı Camii'nde bulunan şahideler geniş bir zaman dilimine aittir. Bu mezar taşlarından 9 tanesi 18. Yüzyıla, 34 tanesi 19. Yüzyıla, 12 tanesi ise 20. Yüzyıla aittir. Beyli' de bulunan şahideler ise, 18. yüzyılın son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk çeyreği arasında geniş bir periyotta seyretmektedir. Eserlerin 2 tanesi 18. Yüzyıla, 11 tanesi 19. Yüzyıla, 1 tanesi 20. Yüzyıla aittir.

Şahidelerin 45 âdeti erkeklere, 36 âdeti ise kadınlara aittir. 3 adet şahidenin yüzeyinde bir kitabe metni bulunmamaktadır. 10 adet şahide de ise isim tespiti yapılamamıştır. Hazire ve mezarlıklarda çoğunluğu şahideli toprak mezarlar grupta olmak üzere çerçevesiz şahideli mezar, lahit biçimi şahideli mezar çeşitleri tespit edilmiştir. Çerçevesiz ve lahit biçimli mezarların gövde kısımlarında blok taş, doğal taş veya beton kullanımı mevcuttur. Baş ve ayakucu şahideleri form olarak paralel kenarlı yükselen veya yukarıya doğru genişleyen plaka gövdeye sahiptir. Malzeme olarak taş ve mermer kullanımı mevcuttur. Plaka gövdeli mezar taşları kadın mezarlarında kemer formları ve bitkisel tepelikler ile taçlandırılmaktadır. Erkek mezarlarında ise sarık, kavuk, fes gibi çeşitli türlerde başlıklar görülmektedir. Kitabe metinleri genellikle kazınarak zeminden kabartılmıştır. Çoğunlukla alçak kabartma şeklinde işlenen taşlarda yüksek kabartma da görülmektedir.

Kitabe satırları metni içine alan silme panoları ile çerçevelenmiştir. Panolar paralel veya sağa eğimli şekildedir. İncelenen kitabelerde başlangıç ifadesinin ardından ölenin ya da yakınlarının dilinden söylenen edebi içerikli duygu belirten ifadeler, yaratıcıdan ve ziyaret edenlerden ölen için güzel temenniler, nasihat ve Fatiha isteği ile sonlandırılmıştır. Kitabelerde mevtanın adı, aile ve sülale adı, memleket, ölüm yaşı gibi sosyal durum bildiren bilgilere de ulaşılmıştır. Kitabenin sonunda tarih ibaresine çoğu şahidede yer verilmiş ancak 12 şahidede çeşitli sebepler ile tarih kısmına ulaşılamamıştır. Şahidelerde süsleme kompozisyonu bitkisel, geometrik, nesne ve mimari unsurları içermektedir. Daha ziyade bitkisel bezemenin kullanıldığı görülmektedir.

Gül, hayat ağacı, hurma ağacı, karanfil, servi, lale, kıvrık dallar, sivri uçlu yapraklar, mine çiçeği, nar, asma ve üzüm gibi bitkiler kullanılmıştır. Geometrik bezemede volüt, dendane, damla, çarkıfelek, çok kollu yıldız, ışınsal çubuklar bazen tek bazen de bitkisel motiflerle birlikte kullanılmıştır. Mimari elemanların nesnenin süsleme unsuru olarak kullanıldığı örnek sayısı azdır. Aynalı kemer ve yarım daire kemer süsleme unsuru kullanılmıştır.

İncelediğimiz Ordu Efirli Yalı Cami Haziresi ve Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı'nda yer alan mezar taşlarının, Anadolu ve Balkanlar'da Osmanlı coğrafyası olarak adlandırdığımız kültürel zenginliğin ulaştığı pek çok merkezde görülen mezar türü, süsleme anlayışı, form ve özellikler ile paralellik gösterdiği görülmektedir. İstanbul ekolünden farklı özellikler göstermeyen örneklerde mahalli bir üslup bulunmamaktadır. Başkent ekolünü yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

- Albayrak, O., *Ordu İlinin Resmi Kaynaklardaki Yer Adları Üzerine İncelemeler*. (Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu, 2011.
- Arslan, A., *Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Arslan, A. S., "Taşlar Konuşur" Mezar Taşlarının Biçim Dili. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, C. 6, 2017, s. 1923- 1937.
- Aslanapa, O., *Türk Sanatı*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2011.
- Aylar, M., *Orhangazi İlçesinde ve Köylerinde Osmanlı Döneminden Kalma Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2012.
- Baş, E., *Edirne Beylerbeyi Camii Haziresi' nde Bulunan Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2009.
- Baş, M., *İlk Çağdan Günümüze Ordu Tarihi*, Yason Yayınları, Ankara, 2014.
- Berk, S., *Zeytin Burnu'nu Tarihi Mezar Taşları/ Zamanı Aşan Taşlar*, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.
- Biçici, H. K., *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları II*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.
- Biçici, H. K., "Osmanlı dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları", *Turkish Studies-International Periodical For The Language, Literature and History or Turkic*, (7/4), 2012, s. 1005-1063.
- Biçici, K., "Yazılı Araştırmalar Işığında Türkiye Mezar Taşlarına Toplu Bir Bakış", *EKEV Akademi Dergisi*, (26), 2006, s. 175-192.
- Bilici, Z. "Anadolu Türk Süsleme Sanatında Bazı Terminolojik Problemler", *Ankara Sanat*, 238, 1986, s. 27.
- Bozkurt, N., "Mezarlık", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004, (C. 29, s. 519- 522).

- Bozkurt, N., "Sarık", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009, (C. 36, s. 154).
- Bulut, F., *İzmir- Urla Merkezdeki Cami Hazirelerinde Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2010.
- Cezar, M., *Anadolu Öncesi Türklerde Ölüm ve Mimarlık*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1977.
- Çakar, G., *Bursa Emir Sultan Mezarlığı' ndaki 18. ve 19. Yüzyıl Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniveritesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Çal, H., *Boyabat Mezar Taşları*, Boyabat Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara, 2015.
- Çal, H., "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi*, 30, Ankara, 2007, s. 295- 379.
- Çal, H., "Karadeniz Bölgesinde 18. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları" *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, (87), 2018, s. 103-151. doi:10.31624/tkhubvd.2018.15
- Çal, H., *Karadeniz Bölgesinde 18. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları Osmanlı Sanatında Değişim ve Dönüşüm*, T. C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Konya, 2019.
- Çal, H., "Ah Mine' l Mevt Kastamonu Şehrindeki 14- 20. Yüzyıl Mezar Taşları", *Üsküdar'a Kadar Kastamonu*, Tarih yok, s. 3- 23.
- Çal, H., İltar, G., *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, Bilge Ajans Matbaa, Ankara, 2011.
- Çavuş, F., *Osmanlı Mezar Taşlarının Sırları*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2019.
- Çebi, S., *Ordu Tarihi Ve 50. Yılında Ordu Şehri*, Ordu Ticaret Ve Sanayi Odası Yayını, Ordu, 1973.
- Çelik, B., *Ordu İli Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresindeki Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2012.

Çetin, O., "Osmanlı Mezar Taşlarında Bitkisel Motifler Etrafında Gelişen Kültür Ve İnanç Dünyası: Eyüp Örneği", *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 6(36), 2019, Ocak, s. 1189- 1197.

Çıblak, N., "Anadolu' da Ölüm Sonrası Mezalıklar Çevresinde Oluşan İnanç ve Pratikler", *Türk Kültürü*, Y.XL 474, 2002, s. 605-614.

Çoruhlu, Y., "Eyüp ve Çevresindeki Mezar Taşlarında Görülen Kase İçinde Meyve Tasvirleri", *Tarihi Kültürü Ve Sanatıyla II. Eyüp Sultan Sempozyumu*, İstanbul, 1998.

Çoruhlu, Y., *Türk Mitolojisinin Anahatları*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002.

Daş, E., Çakmak, Ş., *Karşıyaka'nın Taş Çiçekleri*, Yetişkin Kültür Yayınları, İzmir, 2013.

Daşdemir, S., *Selimiye Camii Haziresi*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2001.

Dayıoğlu, H. T., "Sanat Bakımından Mezar ve Mezar Taşları ve Karaca Ahmet Mezarlığı", *İsmail Hakkı Konyalı'ya Armağan*, Ankara, 1988.

Demir, Ç., *Tokat Erenler Tarihi Mezarlığı ve Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2008.

Demirel, F., *Besni Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008.

Demiriz, Y., *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler*, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1986.

Eren, S., *Trabzon İli Gülbahar Hatun ve Tavanlı Cami Hazireleri İle Küçük İmaret Mezarlığındaki Mezar Taşları*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.

Eren, S., "Trabzon Tavanlı Camii Haziresi 19. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 46, 2018, s. 91- 122.

Eren, S., Yavuz, S., "Sakarya-Geve Umur Bey Köyü Mezarlığı 19. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları", *Odü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 2020, s.663- 679. Doi: 10.48146/odusobiad.797296

- Eren, S., "Trabzon Küçük İmarat Mezarlığı'ndaki 19. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları Üzerine Bir Değerlendirme", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 6/11, 2020, s. 345- 363.
- Erden, T., *Akhisar Ulu Camii ve Paşa Camii Hazirelerindeki Mezar Taşları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.
- Esin, E., *Türk Sanatında İkonografik Motifler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2004.
- Gedikli, İ., *Akçaabat Yöresindeki Osmanlı dönemi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2010.
- Gül, S., *Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı (Batı Yönündeki 18. Yüzyıl Mezar Taşlarının Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi)*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2009.
- Gümüşdağ, G., *Kastamonu Şehri, Nasrullah Camisi, Yılanlı Camisi, Yakup Ağa Camisi, Ahmet Dede Camisi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Gün, R., "Samsun- Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresindeki Mezar Taşları- II, (Celi Sülüs Kitabeli Olanlar)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26, 2008, s. 117- 174.
- Gün, R., Can, Y., Nefes, E., Çakır A., "Vezirköprü Yöresinde Bulunan 17- 18. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40, 2016, s. 37-75.
- Güngör, Ü., Günay, H., *Türk Din Tarihi*, Laçın Yayınları, Kayseri, 1998.
- Gürlevik, S., *Sivas Mezar Kitabeleri Üzerine Bir İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2008.
- Güvelioğlu, İ.G., *Osmanlı Mezar Taşları Ve Zeynep Sultan Haziresi*, Türkiye Anıtlar Derneği Yayınları, İstanbul, 2008.
- Güzel, E., *Osmanlı Erkek Mezar Taşlarında Serpuş Biçimleri*, Çizgi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2019.

Hanoğlu, C., *Erzurum Merkezde Cami Hazirelerinde Bulunan XVIII.- XIX. YY. Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2006.

Hanoğlu, C., "Rize' de Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarına Genel Bakış", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 45, 2018, s. 291- 344.

Harman, Ö. F., "Habil Ve Kabil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara, 1996, (C. 14, s. 376- 378).

Haseki, M., *Plastik Açından Türk Mezar Taşları*, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul, 1977.

İltar, G., *Giresun İli Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşlar.*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.

İnan, A., *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, TTK Yayınları, Ankara, 2017.

İşli, N. M., *Yeniçeriler Remizleri ve Mezar Taşları* Dergah Yayınları, İstanbul, 2017.

Kafesoğlu, İ., *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1995.

Karamağaralı, B., *Ahlat Mezar Taşları*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.

Karamürsel, A., "Türkler' de Mezar Geleneği", *Türkler Ansiklopedisi*, Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, (C.3, s.77).

Kocasavaş, Y., "Eski Türkler'de Yas Ve Ölü Gömme Adetleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002 (C.III).

Koçu, R. E., *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yayınları, İstanbul, 1969.

Koyuncu, R., *Rize- İyi Dere İlçesi Tarihi Mezar Kitabeleri*, İyidere Kaymakamlığı Yayınları, İstanbul, 2009.

Kökrek, M., "Osmanlı Mezarlık ve Mezar Taşı Kültür Temelleri Üzerine Bir Deneme", *Sabah Ülkesi*, 48/07, 2016, s. 65-67.

Kılavuz, B. N., "Bozdoğan- Yazıkent Beldesi Mezarlığı Süslemeli Kadın Mezar Taşları", *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. XXXII (53), 2013, s. 77- 110.

- Laqueur, H. P., *Hüvel Baki İstanbul' da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2007.
- Nefes, E., *Samsun Yöresinde Bulunan Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2002.
- Oğuz, D., *Denizli Tavas KızılcaBölük Köyü Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2011.
- Öcalan, H., Mermutlu., B., *Tarihi Bursa Mezar taşları- 1: Bursa Hazireleri*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş, Bursa, 2011.
- Ökçesiz, M., *Kuşadası Adalızade Osmanlı Mezar Taşları*, Kitap Matbaacılık, İstanbul, 2013.
- Ölçay, H., *Trabzon Sütlüklü Şehir Mezarlığı 19. Yüzyıl Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.
- Özaydın, A., *Danışmendliler*, Çağ Yayınları, İstanbul, 1992.
- Özler, F., *Tavlusun Bezemeli Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2013.
- Sevim, N., *Medeniyetimizin Sessiz Tanıkları*, Kitap Dostu Yayınları, İstanbul, 2009.
- Sürün, M., *İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi (Mezar Taşları Tipolojisi Üzerine Bir Deneme)*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2006.
- Şeyban, L., "Sakarya' da Osmanlı Mezar Taşları", *Sakarya 81 İlde Kültür Ve Şehir*, 2, 2013, s. 77-82.
- Tali, Ş., "Ünye Çamlık Feneraltı Mezarlığı Mezar Taşları ve Kitabeleri", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 45, Ankara, 2018, s. 371- 408.
- Tuncel G., "Ayaş Mezar Taşları", *Sanat Tarihi Dergisi*, S. XIV-1, 2005, s. 277-307.
- Tuncel, G., "Türk Sanatı Tarihinde Kalkandelen(Tetova) Alaca Camii Hazinesi'ndeki Osmanlı Şâhideleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Dergisi*, 64, 2012, s. 15- 30.

Tüfekçioğlu, A., "Üsküdar- Ahmediye Külliyesi Haziresi Meyve Tasvirli Mezar Taşları", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 82, 2016,s,173-191.

Uçar, Z., *İstanbul Çorlulu Ali Paşa Külliyesi Mezar Taşları*, Yalın Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Uğraşkan, E., *Kastamonu Ferhat Paşa Ve Atabey Gazi Camilerinin Hazirelerindeki Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.

Uluçam, A., *Eski Erciş- Çelebibağ Mezarlığı ve Mezar Taşları.*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.

Varol, A.H., *Aydın Kuşadası Adalızade Mezarlığı Osmanlı Mezar Taşları*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.

Yapar, B., *Yunanistan' daki Türk Eserlerinde Kitabeler(Dedeoğaç, Dimetoka, İskeçe, Gümülcine, Selanik, Kavala, Yenice- Karasu)*, (Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Yasa Aktaş, A., Yazar, T., Yiğit Kaya, B., "Bolu' daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları", *XVI. Türk Tarih Kongresi Bildiriler*, Ankara, 2015, (Cilt. I. , s. 173- 194).

Yaşar, Ç., "Eyüp ve Çevresindeki Mezar Taşlarında Görülen Kase İçinde Meyva Tasvirlerinin Sembolizmi", *Tarih Kültürü Ve Sanatıyla II. Eyüp Sultan Sempozyumu*, İstanbul, 1998.

Yediyıldız, B., *Hacıemiroğulları Beyliği'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Ordu Tarihinden İzler*, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Kültür Yayınları, Ordu, 2018.

Yeni, Ö., *Sinop Arkeoloji Müzesin' de Sergilenen Türk- İslam Dönemi Mezar Taşları*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009.

Yer, K., *Trabzon Sütlüklü Şehir Mezarlığı'ndaki 18. Yüzyıl Mezar Taşları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.

Yiğit, İ., Ünlüsoy, Ü., *Hıdırlık- Ulu Mezarlık Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum, 2004.

Yücedağ, İ., *Osmanlı Epigrafisi Kitabeler ve Mezar Taşları*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Yüksel, M., *Trabzon' da Türk- İslam Eserleri ve Kitabeleri I- V*, Trabzon Belediyesi Yayınları, Trabzon, 2000.

GÖRSELLER

Görsel 1. Efirli Yalı Camii Haziresi Genel Görüntü

Görsel 2. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
1 Baş Şahidesi

Görsel 3. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
1 Ayak Şahidesi

Görsel 4. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
2 Baş Şahidesi

Görsel 5. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
2 Ayak Şahidesi

Görsel 6. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
3 Baş Şahidesi

Görsel 7. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
4 Baş Şahidesi

Görsel 8. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
5 Baş Şahidesi

Görsel 9. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
6 Baş Şahidesi

Görsel 10: Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
7 Baş Şahidesi

Görsel 11. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
7 Ayak Şahidesi

Görsel 12. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
8 Baş Şahidesi

Görsel 13. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
8 Ayak Şahidesi

Görsel 14. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
9 Baş Şahidesi

Görsel 15. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
10 Baş Şahidesi

Görsel 16. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
10 Ayak Şahidesi

Görsel 17. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
11 Baş Şahidesi

Görsel 18. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
11 Ayak Şahidesi

Görsel 19. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
12 Baş Şahidesi

Görsel 20. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
12 Ayak Şahidesi

Görsel 21. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
13 Baş Şahidesi

Görsel 22. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
13 Ayak Şahidesi

Görsel 23. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
14 Baş Şahidesi

Görsel 24. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
14 Ayak Şahidesi

Görsel 25. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
15 Baş Şahidesi

Görsel 26. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
15 Ayak Şahidesi

Görsel 27. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
16 Baş Şahidesi

Görsel 28. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
16 Ayak Şahidesi

Görsel 29. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
17 Baş Şahidesi

Görsel 30. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
17 Ayak Şahidesi

Görsel 31. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
18 Baş Şahidesi

Görsel 32. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
18 Ayak Şahidesi

Görsel 33. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
19 Baş Şahidesi

Görsel 34. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
19 Ayak Şahidesi

Görsel 35. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
20 Baş Şahidesi

Görsel 36. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
20 Ayak Şahidesi

Görsel 37. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
21 Baş Şahidesi

Görsel 38. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
22 Baş Şahidesi

Görsel 39. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
23 Baş Şahidesi

Görsel 40. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
23 Ayak Şahidesi

Görsel 41. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
24 Baş Şahidesi

Görsel 42. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat.
No: 24 Ayak Şahidesi

Görsel 43. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat.
No: 25 Baş Şahidesi

Görsel 44. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
25 Ayak Şahidesi

Görsel 45. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
26 Baş Şahidesi

Görsel 46. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
26 Ayak Şahidesi

Görsel 47. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
27 Baş Şahidesi

Görsel 48. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
27 Ayak Şahidesi

Görsel 49. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
28 Baş Şahidesi

Görsel 50. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
28 Ayak Şahidesi

Görsel 51. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
29 Baş Şahidesi

Görsel 52. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
29 Ayak Şahidesi

Görsel 53. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
30 Baş Şahidesi

Görsel 54. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
30 Ayak Şahidesi

Görsel 55. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
31 Baş Şahidesi

Görsel 56. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
31 Ayak Şahidesi

Görsel 57. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
32 Baş Şahidesi

Görsel 58. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
32 Ayak Şahidesi

Görsel 59. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
33 Baş Şahidesi

Görsel 60. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
33 Ayak Şahidesi

Görsel 61. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
34 Baş Şahidesi

Görsel 62. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
34 Ayak Şahidesi

Görsel 63. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
35 Baş Şahidesi

Görsel 64. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
35 Ayak Şahidesi

Görsel 65. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
36 Baş Şahidesi

Görsel 66. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
36 Ayak Şahidesi

Görsel 67. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
37 Baş Şahidesi

Görsel 68. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
37 Ayak Şahidesi

Görsel 69. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
38 Baş Şahidesi

Görsel 70. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
38 Ayak Şahidesi

Görsel 71. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
39 Baş Şahidesi

Görsel 72. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
40 Baş Şahidesi

Görsel 73. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
41 Baş Şahidesi

Görsel 74. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
41 Ayak Şahidesi

Görsel 75. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
42 Baş Şahidesi

Görsel 76. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
42 Ayak Şahidesi

Görsel 77. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
43 Baş Şahidesi

Görsel 78. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
44 Baş Şahidesi

Görsel 79. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
44 Ayak Şahidesi

Görsel 80. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
45 Baş Şahidesi

Görsel 81. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
45 Ayak Şahidesi

Görsel 82. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
46 Baş Şahidesi

Görsel 83. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
46 Ayak Şahidesi

Görsel 84.Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No: 47
Baş Şahidesi

Görsel 85. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
47 Ayak Şahidesi

Görsel 86. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
48 Baş Şahidesi

Görsel 87. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
48 Ayak Şahidesi

Görsel 88. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
49 Baş Şahidesi

Görsel 89. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
49 Ayak Şahidesi

Görsel 90. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
50 Baş Şahidesi

Görsel 91. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
50 Ayak Şahidesi

Görsel 92. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
51 Baş Şahidesi

Görsel 93. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
51 Ayak Şahidesi

Görsel 94. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
52 Baş Şahidesi

Görsel 95. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
52 Ayak Şahidesi

Görsel 96. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
53 Baş Şahidesi

Görsel 97. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
54 Baş Şahidesi

Görsel 98. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
55 Baş Şahidesi

Görsel 99. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
55 Ayak Şahidesi

Görsel 100. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
56 Baş Şahidesi

Görsel 101. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
56 Ayak Şahidesi

Görsel 102. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
57 Baş Şahidesi

Görsel 103. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
57 Ayak Şahidesi

Görsel 104. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
58 Baş Şahidesi

Görsel 105. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
59 Baş Şahidesi

Görsel 106. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat.
No: 60 Baş Şahidesi

Görsel 107. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
60 Ayak Şahidesi

Görsel 108. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
61 Baş Şahidesi

Görsel 109. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
61 Ayak Şahidesi

Görsel 110. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
62 Baş Şahidesi

Görsel 111. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
63 Baş Şahidesi

Görsel 112. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
63 Ayak Şahidesi

Görsel 113. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
64 Baş Şahidesi

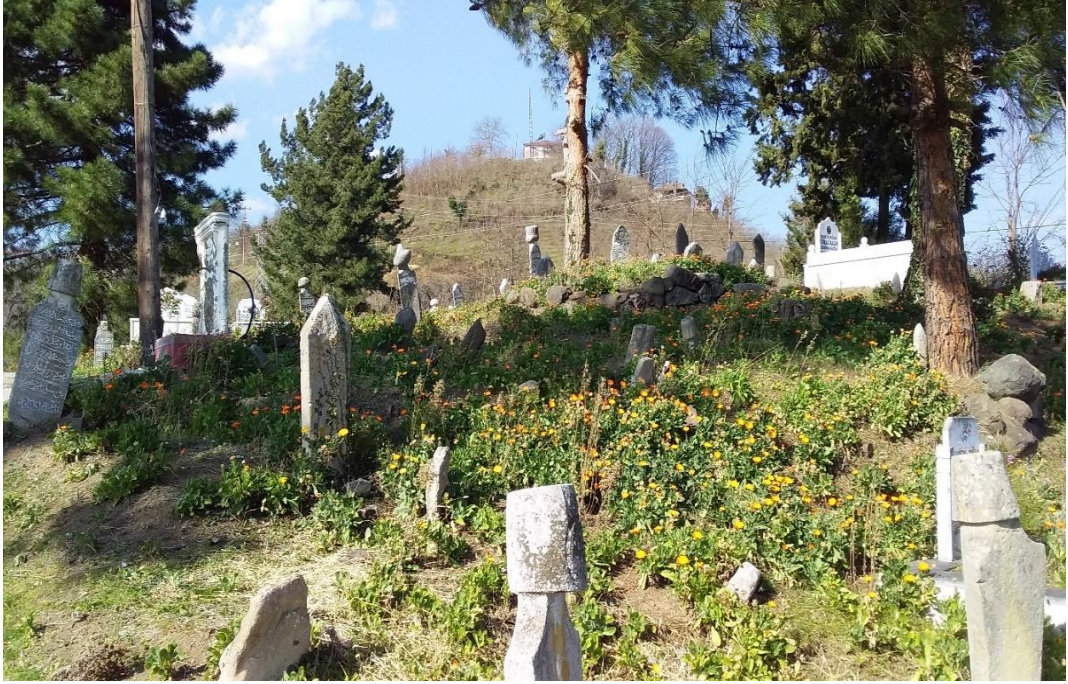
Görsel 114. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
64 Ayak Şahidesi

Görsel 115. Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
65 Baş Şahidesi

Görsel 116. *Efirli Yalı Camii Haziresi Kat. No:
65 Ayak Şahidesi*

Görsel 117. *Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı Genel Görüntü*

Görse1 118. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 66 Baş Şahidesi

Görse1 119. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 66 Ayak Şahidesi

Görse1 120. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 67 Baş Şahidesi

Görse1 121. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 67 Ayak Şahidesi

Görsel 122. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 68 Baş Şahidesi

Görsel 123. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 68 Ayak Şahidesi

Görsel 124. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 69 Baş Şahidesi

Görsel 125. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 69 Ayak Şahidesi

Görsel 126. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 70 Baş Şahidesi

Görsel 127. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 70 Ayak Şahidesi

Görsel 128. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 71 Baş Şahidesi

Görsel 129. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 71 Ayak Şahidesi

Görsel 130. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 72 Baş Şahidesi

Görsel 131. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 72 Ayak Şahidesi

Görsel 132. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 73 Baş Şahidesi

Görsel 133. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 73 Ayak Şahidesi

Görsel 134. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 74 Baş Şahidesi

Görsel 135. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 74 Ayak Şahidesi

Görsel 136. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 75 Baş Şahidesi

Görsel 137. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 75 Ayak Şahidesi

Görsel 138. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 76 Baş Şahidesi

Görsel 139. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 76 Ayak Şahidesi

Görsel 140. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 77 Baş Şahidesi

Görsel 141. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 78 Baş Şahidesi

Görsel 142. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 78 Ayak Şahidesi

Görsel 143. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 79 Baş Şahidesi

Görsel 144. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 79 Ayak Şahidesi

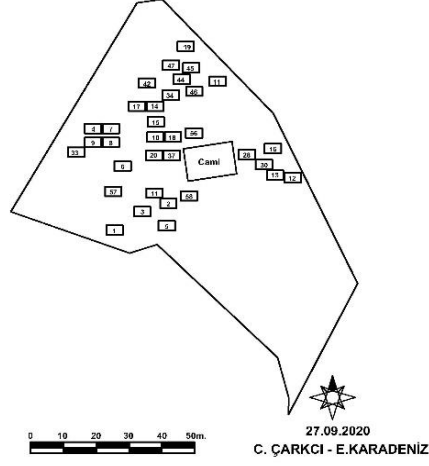

Görsel 145. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 80 Baş Şahidesi

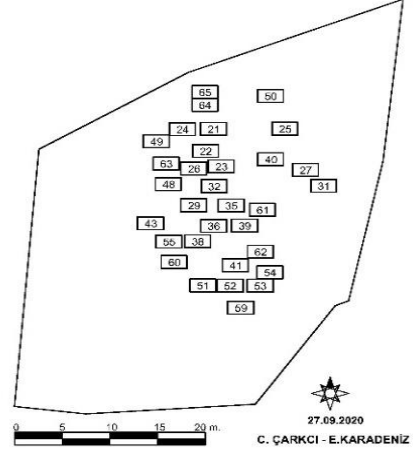

Görsel 146. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mez. Kat.
No: 80 Baş Şahidesi

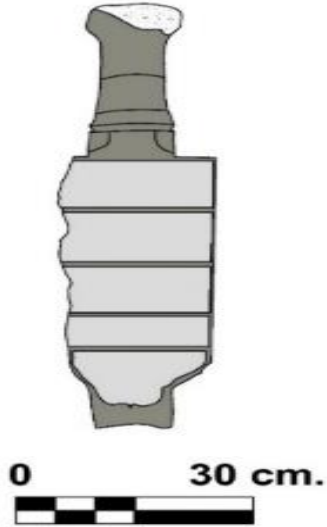
ÇİZİMLER

Çizim 1. Efirli Yalı Camii Haziresi
Vaziyet Planı 1

Çizim 2. Efirli Yalı Camii Haziresi
Vaziyet Planı 2

Çizim 3. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 1 Baş Şahidesi

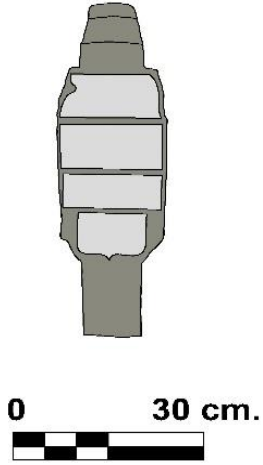
Çizim 4. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 2 Baş Şahidesi

Çizim 5. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 3 Baş Şahidesi

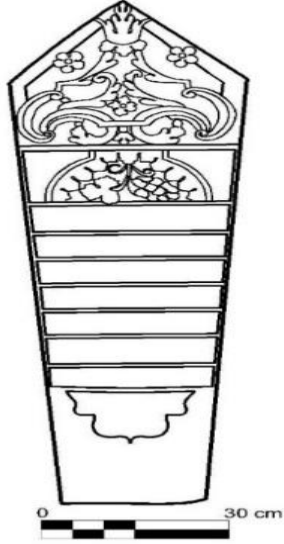
Çizim 6. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 4 Baş Şahidesi

Çizim 7. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 5 Baş Şahidesi

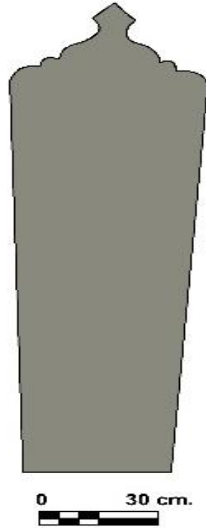
Çizim 8. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 6 Baş Şahidesi

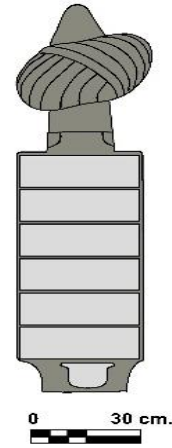
Çizim 9. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 7 Baş Şahidesi

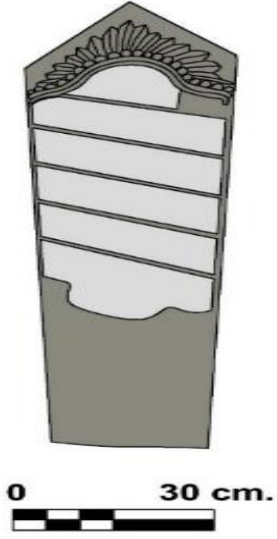
Çizim 10. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 8 Baş Şahidesi

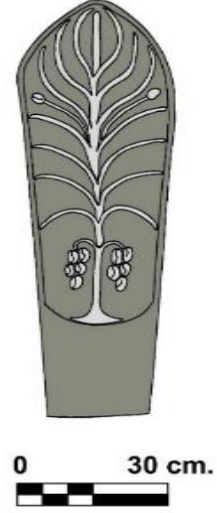
Çizim 11. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 8 Ayak Şahidesi

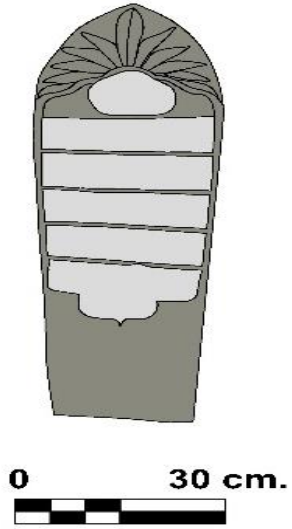
Çizim 12. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 9 Baş Şahidesi

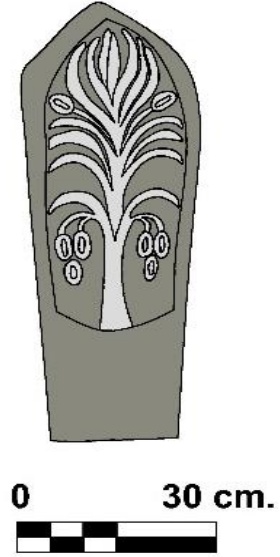
Çizim 13. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 10 Baş Şahidesi

Çizim 14. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No:10 Ayak Şahidesi

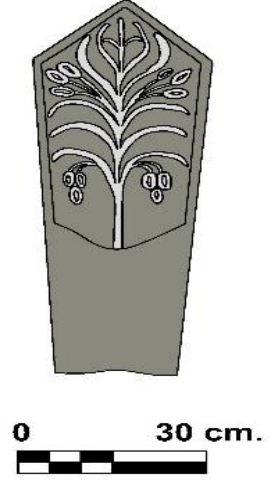
Çizim 15. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 11 Baş Şahidesi

Çizim 16. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 11 Ayak Şahidesi

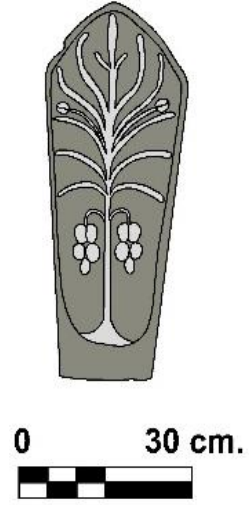
Çizim 17. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 12 Baş Şahidesi

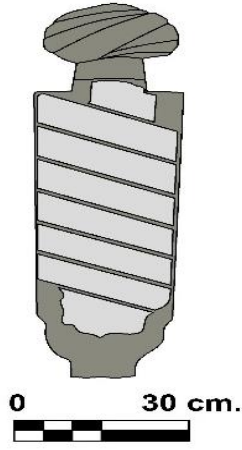
Çizim 18. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 12 Ayak Şahidesi

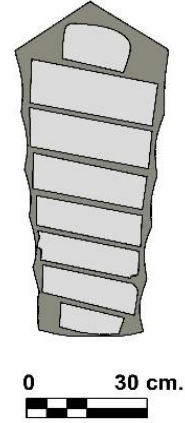
Çizim 19. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 13 Baş Şahidesi

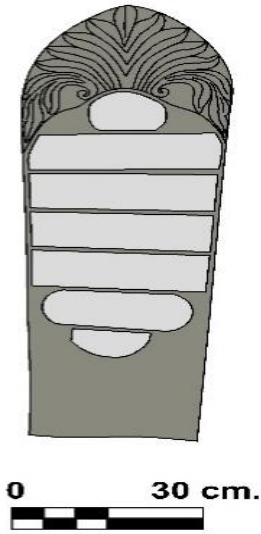
Çizim 20. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 13 Ayak Şahidesi

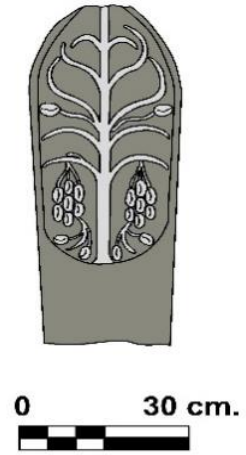
Çizim 21. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 14 Baş Şahidesi

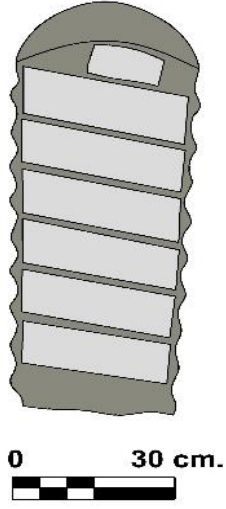
Çizim 22. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 15 Baş Şahidesi

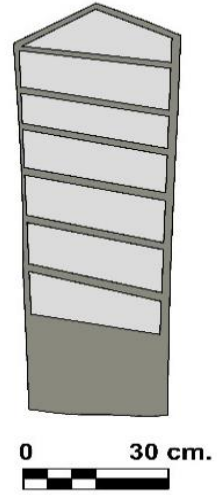
Çizim 23. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 16 Baş Şahidesi

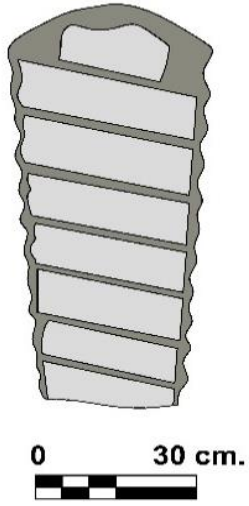
Çizim 24. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 16 Ayak Şahidesi

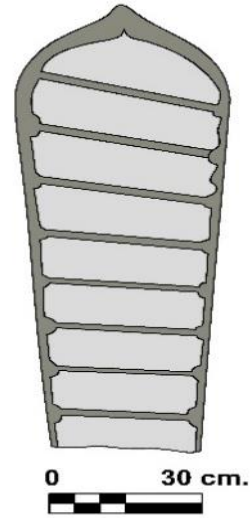
Çizim 25. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 17 Baş Şahidesi

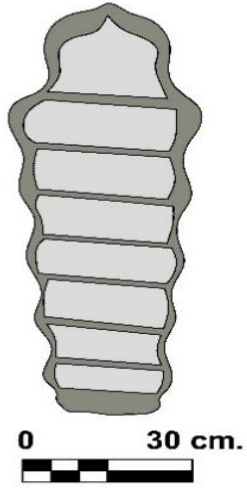
Çizim 26. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 18 Baş Şahidesi

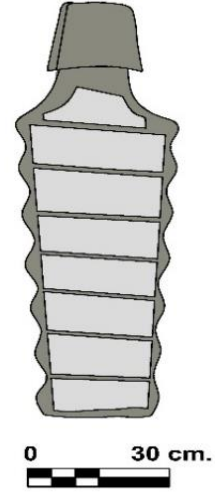
Çizim 27. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 19 Baş Şahidesi

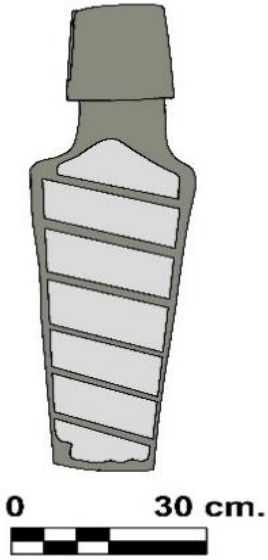
Çizim 28. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 20 Baş Şahidesi

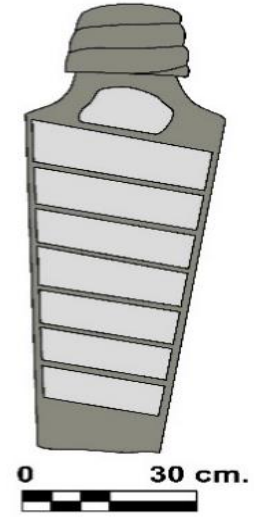
Çizim 29. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 21 Baş Şahidesi

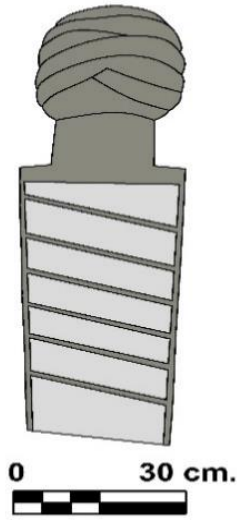
Çizim 30. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 22 Baş Şahidesi

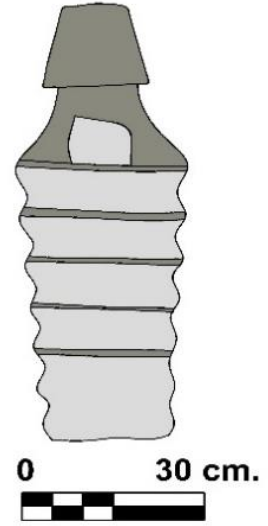
Çizim 31. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 23 Baş Şahidesi

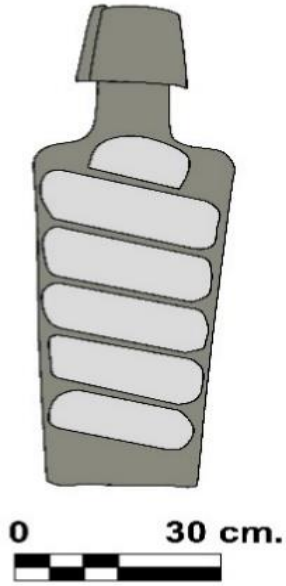
Çizim 32. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 24 Baş Şahidesi

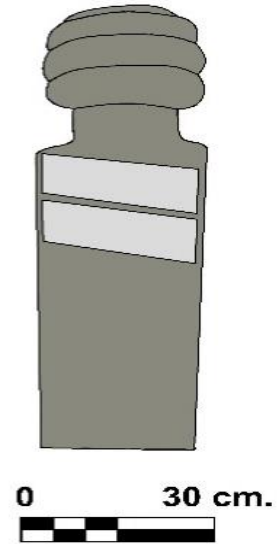
Çizim 33. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 25 Baş Şahidesi

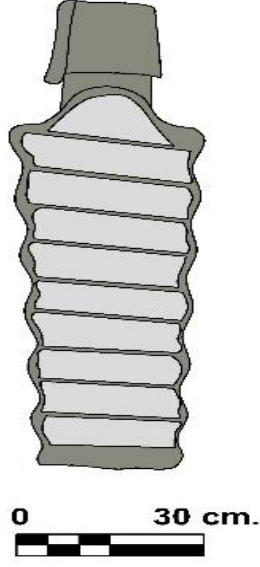
Çizim 34. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 26 Baş Şahidesi

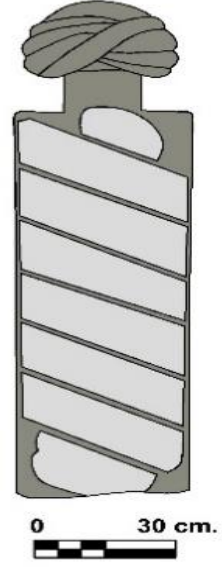
Çizim 35. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 27 Baş Şahidesi

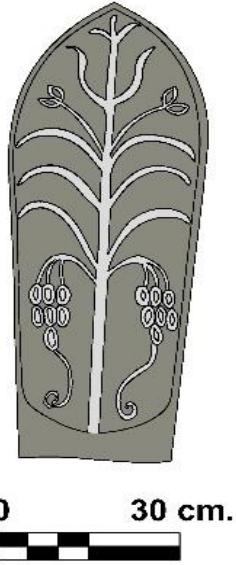
Çizim 36. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 28 Baş Şahidesi

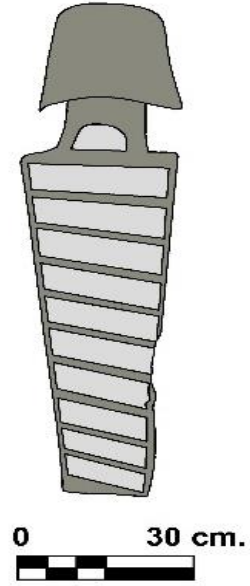
Çizim 37. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 29 Baş Şahidesi

Çizim 38. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 30 Baş Şahidesi

Çizim 39. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 30 Ayak Şahidesi

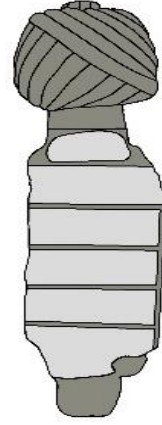

Çizim 40. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 31 Baş Şahidesi

0 30 cm.

Çizim 41. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 32 Baş Şahidesi

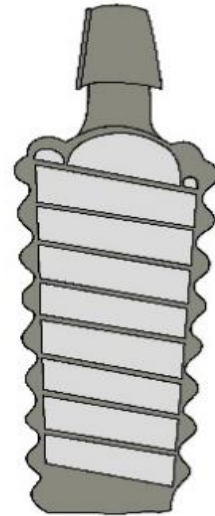
0 30 cm.

Çizim 42. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 33 Baş Şahidesi

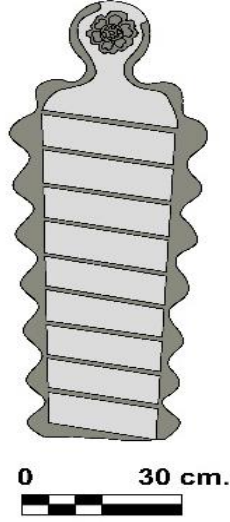
0 30 cm.

Çizim 43. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 34 Baş Şahidesi

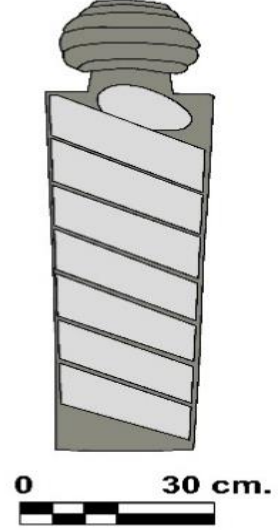

0 30 cm.

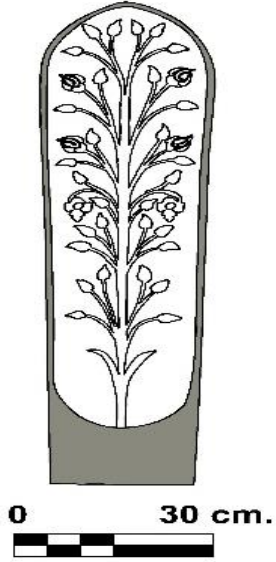
Çizim 44. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 35 Baş Şahidesi

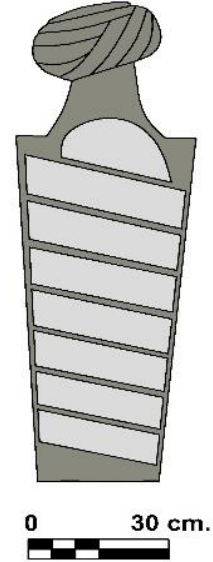
Çizim 45. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 36 Baş Şahidesi

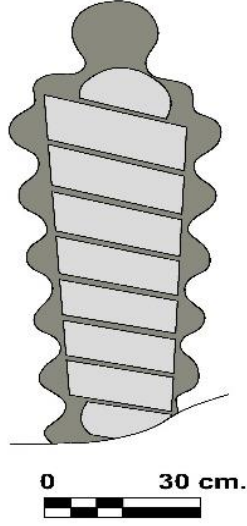
Çizim 46. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 37 Baş Şahidesi

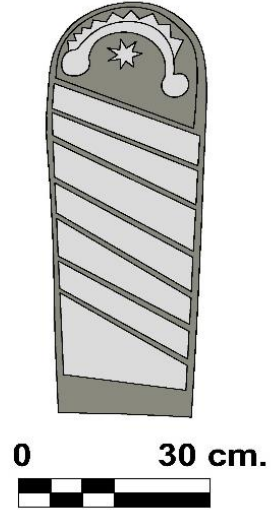
Çizim 47. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 37 Ayak Şahidesi

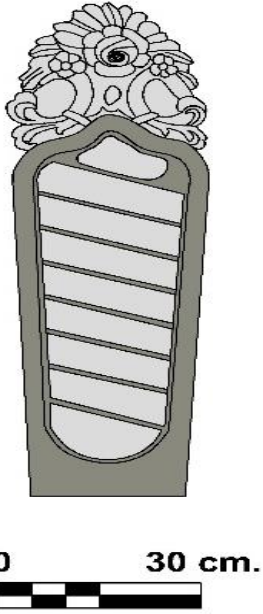
Çizim 48. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 38 Baş Şahidesi

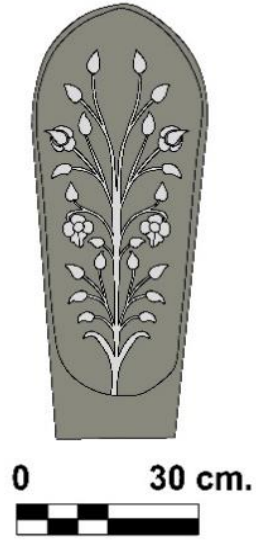
Çizim 49. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 39 Baş Şahidesi

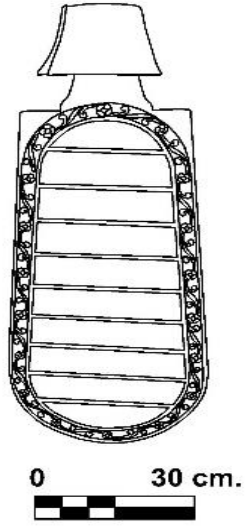
Çizim 50. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 40 Baş Şahidesi

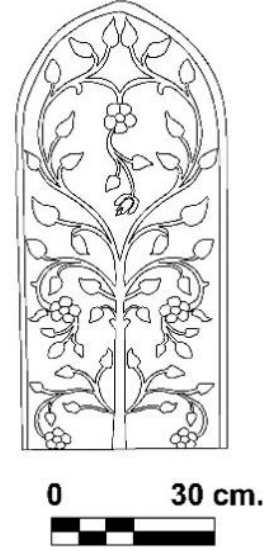
Çizim 51. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 41 Baş Şahidesi

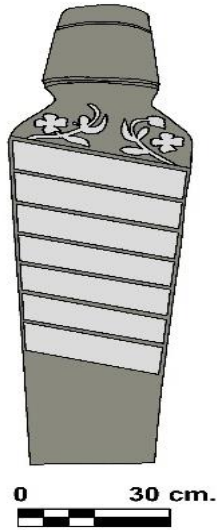
Çizim 52. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 41 Ayak Şahidesi

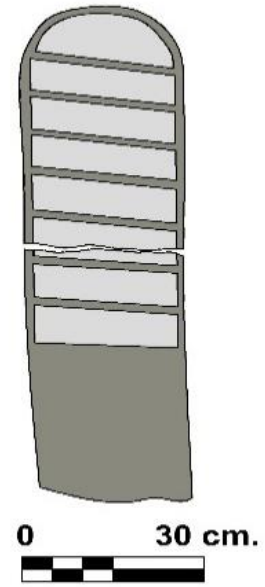
Çizim 53. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 42 Baş Şahidesi

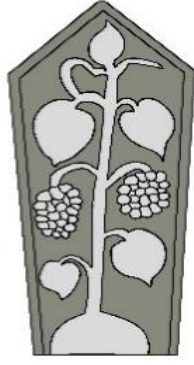
Çizim 54. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 42 Ayak Şahidesi

Çizim 55. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 43 Baş Şahidesi

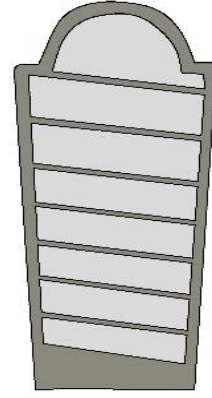

Çizim 56. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 44 Baş Şahidesi

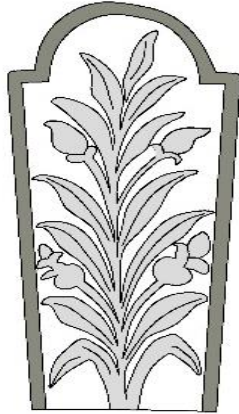
0 30 cm.
0 30 cm.

Çizim 57. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 44 Ayak Şahidesi

0 30 cm.
0 30 cm.

Çizim 58. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 45 Baş Şahidesi

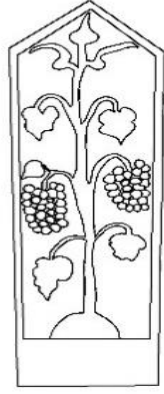
0 30 cm.
0 30 cm.

Çizim 59. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 45 Ayak Şahidesi

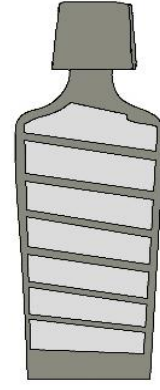
0 30 cm.
0 30 cm.

Çizim 60. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 46 Baş Şahidesi

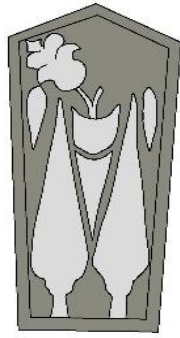
0 30 cm.

Çizim 61. Efirli Yalı Camii Haziyesi
Kat. No: 46 Ayak Şahidesi

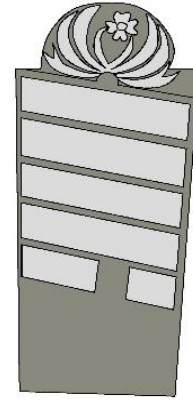
0 30 cm.

Çizim 62. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 47 Baş Şahidesi

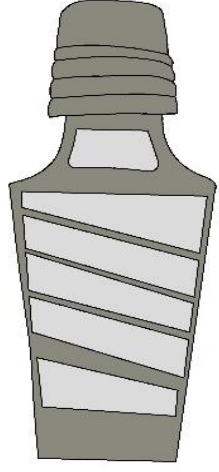
0 30 cm.

Çizim 63. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 47 Ayak Şahidesi

0 30 cm.

Çizim 64. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 48 Baş Şahidesi

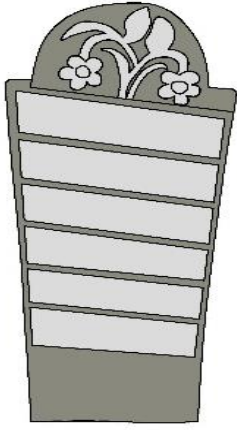
0 30 cm.
0 30 cm.

Çizim 65. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 49 Baş Şahidesi

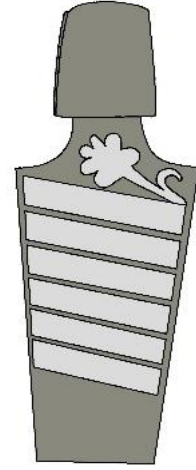
0 30 cm.
0 30 cm.

Çizim 66. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 50 Baş Şahidesi

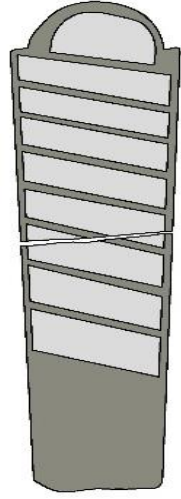
0 30 cm.
0 30 cm.

Çizim 67. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 51 Baş Şahidesi

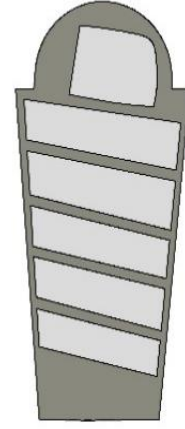

0 30 cm.
0 30 cm.

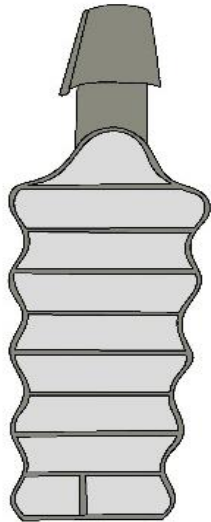
Çizim 68. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 52 Baş Şahidesi

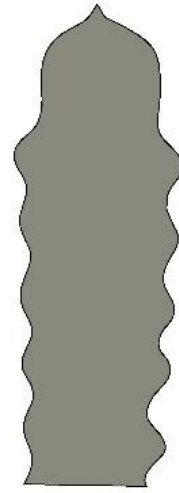
Çizim 69. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 53 Baş Şahidesi

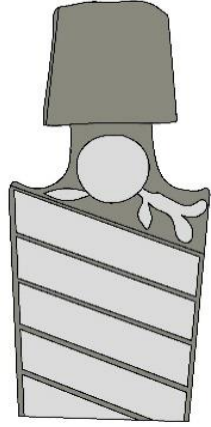
Çizim 70. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 54 Baş Şahidesi

Çizim 71. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 55 Baş Şahidesi

Çizim 72. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 55 Ayak Şahidesi

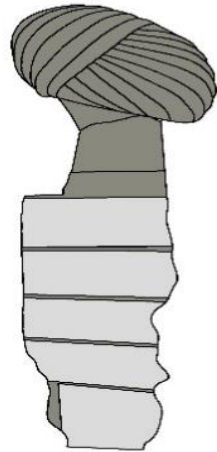
0 30 cm.
0 30 cm.

Çizim 73. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 56 Baş Şahidesi

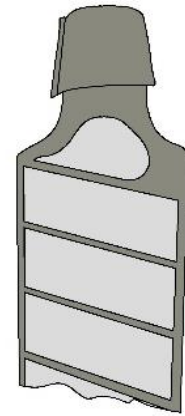
0 30 cm.
0 30 cm.

Çizim 74. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 57 Baş Şahidesi

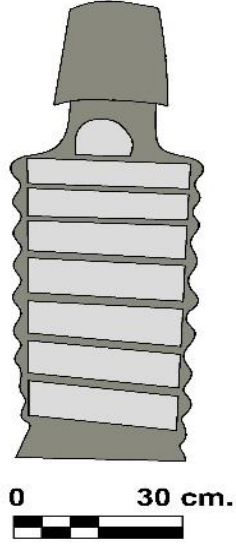
0 30 cm.
0 30 cm.

Çizim 75. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 58 Baş Şahidesi

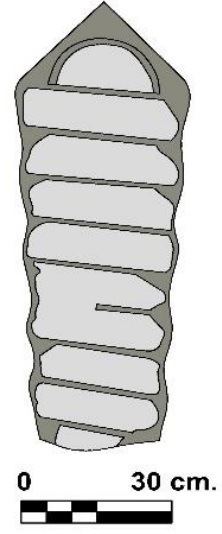

0 30 cm.
0 30 cm.

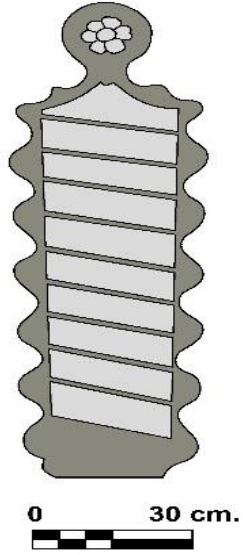
Çizim 76. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 59 Baş Şahidesi

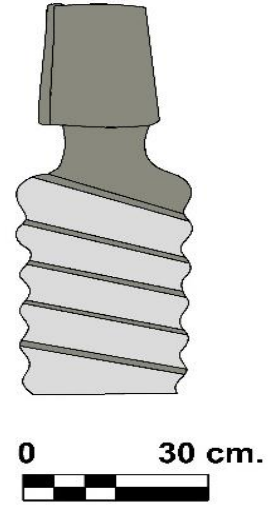
Çizim 77. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 60 Baş Şahidesi

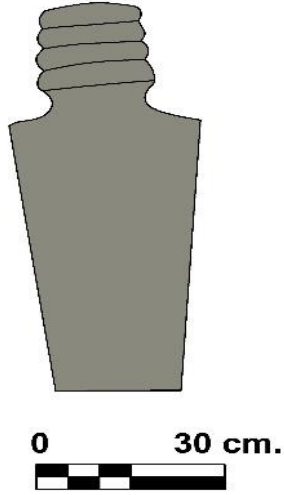
Çizim 78. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 61 Baş Şahidesi

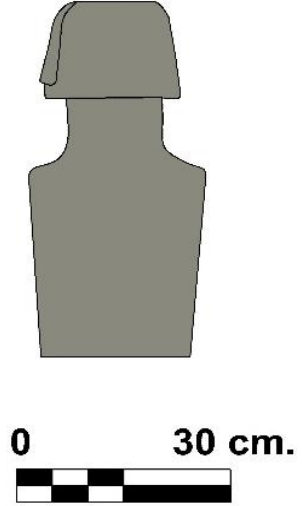
Çizim 79. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 62 Baş Şahidesi

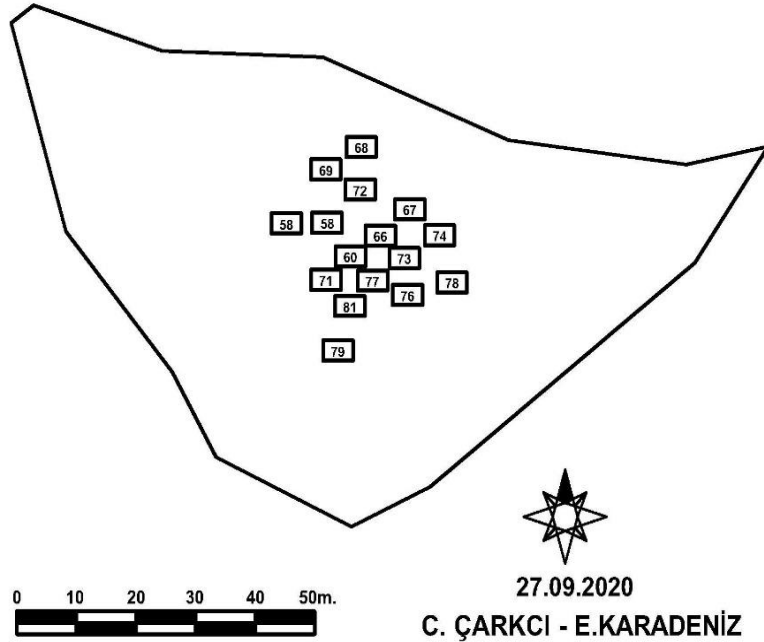
Çizim 80. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 63 Baş Şahidesi

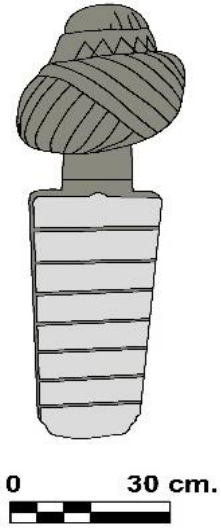
Çizim 81. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 64 Baş Şahidesi

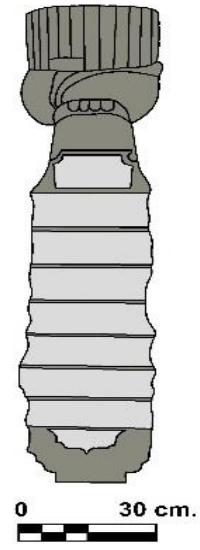
Çizim 82. Efirli Yalı Camii Haziresi
Kat. No: 65 Baş Şahidesi

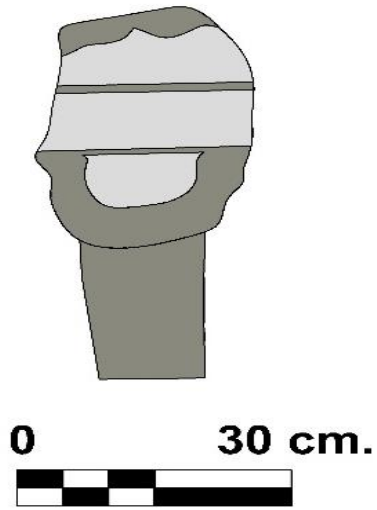
Çizim 83. Beyli Mahallesi Halil Ağa Mezarlığı Vaziyet Planı

Çizim 84. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 66 Baş Şahidesi

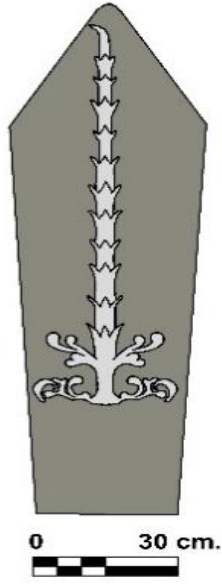
Çizim 85. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 67 Baş Şahidesi

Çizim 86. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 68 Baş Şahidesi

Çizim 87. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 69 Baş Şahidesi

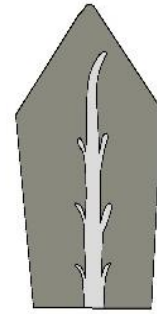
Çizim 88. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 69 Ayak Şahidesi

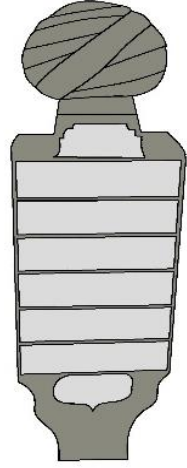
Çizim 89. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 70 Baş Şahidesi

Çizim 90. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 71 Baş Şahidesi

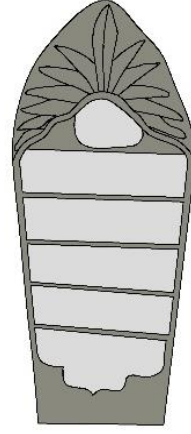

Çizim 91. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 71 Ayak Şahidesi

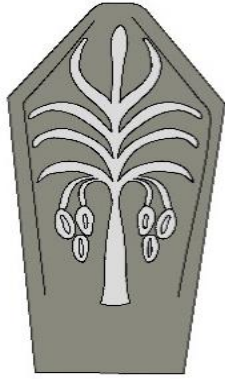
0 30 cm.

Çizim 92. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 72 Baş Şahidesi

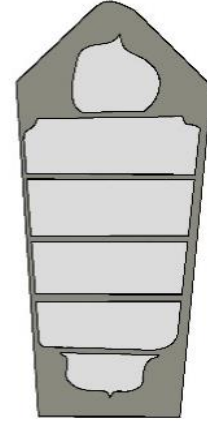
0 30 cm.

Çizim 93. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 73 Baş Şahidesi

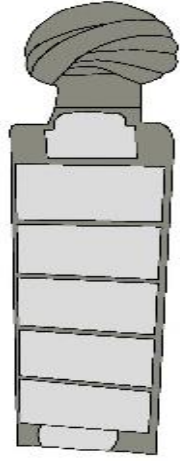
0 30 cm.

Çizim 94. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 73 Ayak Şahidesi

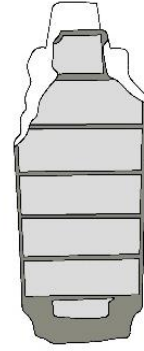
0 30 cm.

Çizim 95. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 74 Baş Şahidesi

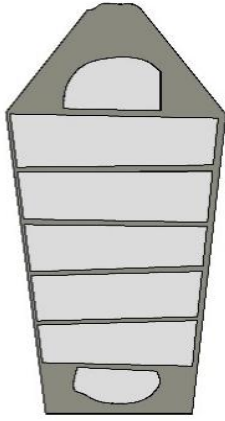
0 30 cm.

Çizim 96. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 75 Baş Şahidesi

0 30 cm.

Çizim 97. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 76 Baş Şahidesi

0 30 cm.

Çizim 98. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 77 Baş Şahidesi

0 30 cm.

Çizim 99. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 78 Baş Şahidesi

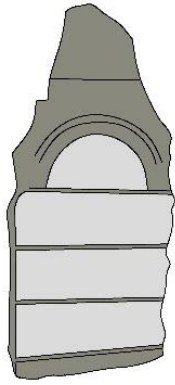
0 30 cm.

Çizim 100 Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 78 Ayak Şahidesi

0 30 cm.

Çizim 101. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 79 Baş Şahidesi

0 30 cm.

Çizim 102. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 80 Baş Şahidesi

0 30 cm.

Çizim 103. Beyli Halil Ağa Mezarlığı
Kat No: 81 Baş Şahidesi

TABLOLAR

Tablo 1 : Kimlik Bilgileri

EFİRLİ YALI CAMİİ HAZİRESİ					
KAT. NO.	TARİH		CİNSİYET	İSİM/ UNVAN	YAZI TÜRÜ
	HİCRİ	MİLADİ			
1	1163/ 1750		KADIN	ŞERİFE FADİME HATUN	SÜLÜS <i>(Alçak kabartma)</i>
2	1171/ 1757		ERKEK	GİRESUNLU TORUNOĞLU MUSTAFA	SÜLÜS <i>(Alçak kabartma)</i>
3	1174/ 1760		ERKEK	SEYYİD OSMAN AĞA	SÜLÜS <i>(Alçak kabartma)</i>
4	1177/ 1763		ERKEK	SEYYİD ABDURRAHMAN AĞA	SÜLÜS <i>(Alçak kabartma)</i>
5	1178/ 1764		KADIN	ZEYNEB KADIN	SÜLÜS <i>(Alçak kabartma)</i>
6	1179/ 1765		ERKEK	SEYYİD HÜSEYİN AĞA	SÜLÜS <i>(Alçak kabartma)</i>
7	1180/ 1766		KADIN	HAVVA HATUN	SÜLÜS <i>(Alçak kabartma)</i>
8	1180/ 1766		ERKEK	SEYYİD İBRAHİM AĞA	SÜLÜS <i>(Alçak kabartma)</i>
9	1185/ 1771		ERKEK	ALİ AĞA	SÜLÜS <i>(Alçak kabartma)</i>
10	1257/ 1841		KADIN	ESMA HATUN	SÜLÜS <i>(Alçak kabartma)</i>

11	1257 / 1841	KADIN	ZEYNEP HATUN	SÜLÜS (Alçak kabartma)
12	1261/ 1845	ERKEK	SEYYİD KADİR AĞA	SÜLÜS (Alçak kabartma)
13	1265/ 1849	ERKEK	MEHMET NAZİF AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
14	1269/ 1852	ERKEK	SEYYİD İBRAHİM AĞA	SÜLÜS (Alçak kabartma)
15	1271 / 1854	KADIN	GÜLSÜM HATUN	TALİK (Alçak kabartma)
16	1271/ 1854	KADIN	AYŞE HATUN	SÜLÜS (Alçak kabartma)
17	1274/ 1857	KADIN	EMİNE HATUN	TALİK (Alçak kabartma)
18	1274/ 1857	KADIN	DUDU HATUN	TALİK (Alçak kabartma)
19	1275 / 1858	KADIN	ZÜLAY HATUN	SÜLÜS (Alçak kabartma)
20	1275/ 1858	KADIN	GÜLŞEN HATUN	TALİK (Alçak kabartma)
21	1278/ 1861	KADIN	GÜLİZAR HATUN	TALİK (Alçak kabartma)
22	1279/ 1862	ERKEK	SALİH AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
23	1280/ 1863	ERKEK	MEHMET EFENDİ	TALİK (Alçak kabartma)

24	1281/ 1864	ERKEK	ABDULLAH AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
25	1283/ 1866	ERKEK	KAPTAN MEHMET AĞA	SÜLÜS (Alçak kabartma)
26	1285 / 1868	ERKEK	ABDULLAH	TALİK (Alçak kabartma)
27	1290/ 1873	ERKEK	HASAN AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
28	1292/ 1875	ERKEK	HACI ALİ	TALİK (Alçak kabartma)
29	1297/ 1880	ERKEK	-	SÜLÜS (Alçak kabartma)
30	1298/ 1881	ERKEK	SEYYİD EL HAC AHMET AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
31	1300/ 1883	ERKEK	KAHRAMAN EFENDİ	TALİK (Alçak kabartma)
32	1302/ 1884	ERKEK	OSMAN ZÜHTÜ EFENDİ	TALİK (Alçak kabartma)
33	1306 / 1888	ERKEK	MOLLA HÜSEYİN	SÜLÜS (Alçak kabartma)
34	1308 / 1890	ERKEK	TAHİR AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
35	1309/ 1891	ERKEK	MEHMET AĞA	SÜLÜS (Alçak kabartma)
36	1310/ 1892	KADIN	ZEKİYE HATUN	SÜLÜS (Alçak kabartma)

37	1311-1313/ 1893-1895	ERKEK	MEHMET ALİ AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
38	1311/ 1893	ERKEK	HACI İBRAHİM AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
39	1313/ 1895	KADIN	AFİTAB HATUN	TALİK (Alçak kabartma)
40	1314/ 1896	KADIN	FATMA HATUN	SÜLÜS (Alçak kabartma)
41	1314 – 1315/ 1896- 1897	KADIN	AYŞE HATUN	TALİK (Alçak kabartma)
42	1315- 1317 / 1897- 1899	ERKEK	ÖMER KADIZADE AHMET AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
43	1317/ 1899	ERKEK	HACI OSMAN AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
44	1322 / 1904	KADIN	SELİME HATUN	TALİK (Alçak kabartma)
45	1324 / 1906	KADIN	İFAKET HANIM	TALİK (Alçak kabartma)
46	1330 / 1912	KADIN	SEHER HANIM	SÜLÜS (Alçak kabartma)
47	1330 / 1912	ERKEK	ABDULLAH ABDİ EFENDİ	SÜLÜS (Alçak kabartma)
48	1334/ 1915	KADIN	HAVVA HATUN	TALİK (Alçak kabartma)
49	1334/ 1915	ERKEK	MUSTAFA ABDİ AĞA	SÜLÜS (Alçak kabartma)

50	1336/ 1917	KADIN	FATMA HANIM	SÜLÜS (Alçak kabartma)
51	1336/ 1917	KADIN	HASİBE	TALİK (Alçak kabartma)
52	1337/ 1918	ERKEK	ALİ AĞA	TALİK (Alçak kabartma)
53	1339/ 1920	KADIN	-	TALİK (Alçak kabartma)
54	1340/ 1921	KADIN	GÜL HATUN	SÜLÜS (Alçak kabartma)
55	1378/ 1958	ERKEK	İBRAHİM ŞEVKİ EFENDİ	TALİK (Alçak kabartma)
56	-	ERKEK	-	-
57	-	KADIN	-	TALİK (Alçak kabartma)
58	-	ERKEK	-	TALİK (Alçak kabartma)
59	-	ERKEK	-	TALİK (Alçak kabartma)
60	-	ERKEK	MEHMET RAŞİT EFENDİ	TALİK (Alçak kabartma)
61	-	KADIN	AYŞE ZİYNET HANIM	TALİK (Alçak kabartma)
62	-	KADIN	-	-
63	-	ERKEK	-	-
64	-	ERKEK	-	-
65	-	ERKEK	-	-

BEYLİ MAHALLESİ HALİL AĞA MEZARLIĞI				
66	1210 / 1795	ERKEK	SEYYİD HALİL AĞA	SÜLÜS (Alçak kabartma)
67	1213/ 1798	ERKEK	SEYYİD ABDÜLFETTAH AĞA	SÜLÜS (Alçak kabartma)
68	1222/ 1807	KADIN	-	SÜLÜS (Alçak kabartma)
69	1225 / 1810	KADIN	AYŞE HANIM	SÜLÜS (Alçak kabartma)
70	1227 / 1812	ERKEK	SEYYİD OSMAN AĞA	SÜLÜS (Alçak kabartma)
71	1227/ 1812	KADIN	ŞERİFE AFİTAP HANIM	SÜLÜS (Alçak kabartma)
72	1227 / 1812	ERKEK	SEYYİD HÜSEYİN AĞA	SÜLÜS (Alçak kabartma)
73	1227 / 1812	KADIN	FATMA HATUN	SÜLÜS (Alçak kabartma)
74	1227 / 1812	KADIN	EMİNE HATUN	SÜLÜS (Alçak kabartma)
75	1228/ 1813	ERKEK	SEYYİD SALİH AĞA	SÜLÜS (Alçak kabartma)
76	1235 / 1819	KADIN	ŞERİFE SELİME HANIM	SÜLÜS (Alçak kabartma)
77	1236/ 1820	KADIN	ZELVE HANIM	SÜLÜS (Alçak kabartma)
78	1251/ 1835	KADIN	AYŞE HATUN	SÜLÜS (Alçak kabartma)

79	1321/ 1903	ERKEK	MEHMET BİN SEYYİD	SÜLÜS (Alçak kabartma)
80	-	KADIN	-	SÜLÜS (Alçak kabartma)
81	-	ERKEK	-	-

Tablo 2: Mezar- Mezar Taşı Gövde Formu- Başlık Ve Tepelik

EFİRLİ YALI CAMİİ HAZİRESİ				
KAT. NO.	MEZAR TİPİ	BAŞTAŞI GÖVDE FORMU (Başlık/ Tepelik)	AYAKTAŞI GÖVDE FORMU (Başlık / Tepelik)	MALZEME / İŞLENİŞ NİTELİĞİ
1	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (-)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER (Alçak kabartma)
2	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SERDENGEÇTİ KAVUK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER (Alçak kabartma)
3	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SERDENGEÇTİ KAVUK)	-	MERMER (Alçak kabartma)
4	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SERDENGEÇTİ KAVUK)	-	MERMER (Alçak kabartma)

5	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (-)	-	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
6	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SERDENGEÇTİ KAVUK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
7	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ÜÇGEN TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
8	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SERDENGEÇTİ KAVUK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
9	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SERDENGEÇTİ KAVUK)	-	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
10	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ÜÇGEN TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
11	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SİVRİ KEMER)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>

12	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
13	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
14	LAHİT BİÇİMİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (İLMİYE SARIK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
15	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ÜÇGEN TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
16	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SİVRİ KEMER)	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
17	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (YARIM DAİRE KEMER)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
18	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ÜÇGEN TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>

19	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ÜÇGEN TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
20	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SİVRİ KEMER)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
21	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (KAŞ KEMER)	-	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
22	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (HAMİDİYE FES)	-	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
23	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
24	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SARIKLI FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
25	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SARIK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
26	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (HAMİDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>

27	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (HAMİDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
28	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SARIK)	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
29	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
30	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (İLMİYE SARIK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
31	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (HAMİDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
32	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
33	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (DARDAĞAN SARIK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
34	LAHİT BİÇİMİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (HAMİDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>

35	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (HAMİDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
36	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ATNALI KEMER) (İNSAN BAŞI GÖRÜNÜMÜNDE)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
37	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (İLMİYE SARIK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
38	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SARIK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
39	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ATNALI KEMER) (İNSAN BAŞI GÖRÜNÜMÜNDE)	-	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
40	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (YARIM DAİRE KEMER)	-	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
41	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (BİTKİSEL TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak / Yüksek kabartma)</i>

42	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (AZİZİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
43	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SARIKLI FES)	-	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
44	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (YARIM DAİRE KEMER)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
45	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (YARIM DAİRE KEMER)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
46	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (BİTKİSEL TEPELİK)	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
47	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
48	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (YARIM DAİRE KEMER)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>

49	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SARIKLI FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
50	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (YARIM DAİRE KEMER)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
51	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (YARIM DAİRE KEMER)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
52	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
53	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (YARIM DAİRE KEMER)	-	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
54	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (YARIM DAİRE KEMER)	-	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
55	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (HAMİDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>

56	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
57	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (BİTKİSEL TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
58	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SARIK)	-	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
59	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (HAMİDİYE FES)	-	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
60	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
61	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ÜÇGEN TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
62	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ATNALI KEMER) (İNSAN BAŞI GÖRÜNÜMÜNDE)	-	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>

63	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
64	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SARIKLI FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
65	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (MAHMUDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ <i>(Alçak kabartma)</i>
BEYLİ MAHALLESİ HALİL AĞA MEZARLIĞI				
66	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SERDENGEÇTİ KAVUK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
67	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (KÂTİBİ KAVUK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
68	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (-)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
69	ÇERÇEVELİ ŞAHİDELİ MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ÜÇGEN TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>

70	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SERDENGEÇTİ KAVUK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
71	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (-)	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
72	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (İLMİYE SARIK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
73	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ÜÇGEN TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
74	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ÜÇGEN TEPELİK)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
75	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (İLMİYE SARIK)	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>
76	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (-)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER <i>(Alçak kabartma)</i>

77	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (ÜÇGEN TEPELİK)	-	MERMER (Alçak kabartma)
78	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SİVRİ KEMER)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	MERMER (Alçak kabartma)
79	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (HAMİDİYE FES)	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE	TAŞ (Alçak kabartma)
80	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	PARALEL KENARLI YÜKSELEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (-)	-	MERMER (Alçak kabartma)
81	ŞAHİDELİ TOPRAK MEZAR	YUKARI DOĞRU GENİŞLEYEN DİKDÖTGEN PLAKA GÖVDE (SARIK)	-	TAŞ (Alçak kabartma)

Tablo 3 : Süslemede Kullanılan Motifler

EFİRLİ YALI CAMİİ HAZİRESİ			
KAT. NO.	BİTKİSEL SÜSLEME	GEOMETRİK SÜSLEME	MİMARİ UNSURLAR
1	-	-	-
2	-	-	-
3	-	-	-
4	-	-	-
5	-	-	-
6	-	-	-
7	ÜZÜM, ASMA YAPRAĞI, KIVRIK DAL	C- S KIVRIMLARI	AYNALI KEMER

8	-	-	-
9	-	-	-
10	HURMA AĞACI VE MEYVESİ	İŞINSAL ÇUBUK	-
11	HURMA AĞACI VE MEYVESİ, SİVRİ UÇLU YAPRAK	-	-
12	HURMA AĞACI VE MEYVESİ	-	-
13	HURMA AĞACI VE MEYVESİ	-	-
14	-	ÇARKİFELEK	-
15	-	-	-
16	SİVRİ UÇLU YAPRAK, HURMA AĞACI VE MEYVESİ	-	-
17	-	-	-
18	-	-	-
19	-	-	-
20	-	-	-
21	-	-	-
22	-	-	-
23	-	-	-
24	-	-	-
25	-	-	-
26	-	-	-
27	-	-	-
28	-	-	-
29	-	-	-
30	HURMA AĞACI VE MEYVESİ	-	-
31	-	-	-
32	-	-	-
33	-	-	-
34	-	-	-
35	-	-	-
36	SERBEST ÇİÇEK MOTİFLERİ	-	-
37	GÜL AĞACI	-	-
38	-	-	-
39	-	-	-
40	-	ÇOK KOLLU YILDIZ, ÜÇGEN, VOLÜT, DENDAN	YARIM DAİRE KEMER
41	GÜL	-	-

42	SERBEST ÇİÇEK MOTİFLERİ, KIVRIK DAL, HAYAT AĞACI	-	-
43	SERBEST ÇİÇEK MOTİFLERİ	-	-
44	ASMA DALI, ÜZÜM	-	-
45	NAR MEYVESİ	-	-
46	SİVRİ UÇLU YAPRAK, ASMA DALI, ÜZÜM	-	-
47	SERVİ AĞACI, MENŞEİ BİLİNMEYEN ÇİÇEK	-	-
48	SERBEST ÇİÇEK MOTİFLERİ	-	-
49	-	-	-
50	-	İŞINSAL ÇUBUK	-
51	SERBEST ÇİÇEK MOTİFLERİ	-	-
52	KARANFİL	-	-
53	-	-	-
54	-	-	-
55	-	-	-
56	LALE	-	-
57	KARANFİL	C-S KIVRIMLARI, DAMLA, VOLÜT	-
58	-	-	-
59	-	-	-
60	-	-	-
61	-	-	-
62	SERBEST ÇİÇEK MOTİFLERİ		
63	-	-	-
64	-	-	-
65	-	-	-
BEYLİ MAHALLESİ HALİL AĞA MEZARLIĞI			
66	-	-	-
67	-	-	-
68	-	-	-
69	GÜL BUKETİ, ÜÇ DİLİMLİ YAPRAK, TERS LALE SERVİ ,	C- S KIVRIMLARI	-
70	-	-	-
71	SERVİ	-	-
72	-	-	-
73	SİVRİ UÇLU YAPRAK, HURMA AĞACI	-	-

74	-	-	-
75	-	-	-
76	-	-	-
77	-	-	-
78	SIVRİ UÇLU YAPRAK, HURMA AĞACI	-	-
79	-	-	-
80	SERBEST ÇİÇEK MOTİFLERİ	-	-
81	-	-	-

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Cansu ÇARKCI
Doğum Yeri-Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Bölümü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	-
İş Deneyimi	
Stajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	-
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	